

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2025

Filip Umlauf

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra literární kultury

**Sherlock Holmes a doktor Watson za železnou oponou:
Recepce literárních postav ve východní Evropě v letech 1945–1991**
Bakalářská práce

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Filip Umlauf**
Osobní číslo: **H22138**
Studijní program: **B0288A090002 Historicko-literární studia**
Téma práce: **Sherlock Holmes a doktor Watson za Železnou oponou. Recepce literárních postav ve východní Evropě v letech 1945 – 1991**
Zadávací katedra: **Katedra literární kultury**

Zásady pro vypracování

Student se ve své bakalářské práci zaměří na recepci detektivních příběhů o Sherlocku Holmesovi a doktoru Watsonovi Arthura Conana Doylea ve východní Evropě v období mezi lety 1945?1991. V centru pozornosti budou okolnosti, za nichž byly tyto detektivní příběhy ve vybraných zemích tzv. východního bloku v době totality vydávány. V první kontextové části se bude jednat o vymezení základních atributů, jež jsou s oběma literárními postavami tradičně spojovány. Další kapitoly se zaměří na analýzu překladovosti a vydavatelské strategie vybraných textů v Československu a v komparativním exkurzu také v Polsku. Opomenuta nebudou ani další kritéria literární a knižní kultury, jakými jsou kupříkladu ilustrace či případná audiovizuální zpracování.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

Prameny:

DOYLE, Arthur Conan. Příběhy Sherlocka Holmese I. Vladimír HENZL; Jan ZÁBRANA a Zora WOLFOVÁ (překlad). Josef HOCHMAN (ilustrace). Praha: Mladá fronta, 1971.

DOYLE, Arthur Conan. Příběhy Sherlocka Holmese II. Jan ZÁBRANA (překlad). Josef HOCHMAN (ilustrace). Praha: Mladá fronta, 1972.

DOYLE, Arthur Conan. Příběhy Sherlocka Holmese III. František JUNGWIRTH (překlad). Josef HOCHMAN (ilustrace). Praha: Mladá fronta, 1973.

DOYLE, Arthur Conan. Příběhy Sherlocka Holmese IV. František GEL a Jan ZÁBRANA (překlad). Josef HOCHMAN (ilustrace). Praha: Mladá fronta, 1974.

DOYLE, Arthur Conan. Příběhy Sherlocka Holmese V. Eva KONDRYSOVÁ (překlad). Josef HOCHMAN (ilustrace). Praha: Mladá fronta, 1975.

Literatura:

JAREŠ, Michal a MANDYS, Pavel. Dějiny české detektivky. Praha: Paseka, 2019.

ŠIMEČEK, Zdeněk a TRÁVNÍČEK, Jiří. Knihy kupovati?: Dějiny knižního trhu v českých zemích. Praha: Academia, 2014.

VYKOUKAL, Jiří; LITERA, Bohuslav a TEJCHMAN, Miroslav. VÝCHOD: Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989. Praha: Libri, 2017.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Antonín Kudlác, Ph.D.**
Katedra literární kultury

Datum zadání bakalářské práce: **30. března 2024**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2025**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

Mgr. Bc. Kateřina Korábková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 14. listopadu 2024

PROHLÁŠENÍ AUTORA

Práci s názvem *Sherlock Holmes a doktor Watson za železnou oponou: Recepce literárních postav ve východní Evropě v letech 1945–1991* jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 13. 3. 2025.

Filip Umlauf v. r.

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych poděkoval PhDr. Miroslavu Koubovi, Ph.D., který se se mnou na tuto cestu vydal, PhDr. Antonínu Kudláčovi, Ph.D., díky kterému jsem ji mohl dovést ke zdárnému konci, a Šárce Kozákové, která zde pro mne byla v celém jejím průběhu.

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zaměřuje na recepci detektivních příběhů o Sherlocku Holmesovi ve východním bloku od konce druhé světové války až po pád železné opony, přičemž v rámci srovnání zohledňuje i předchozí a následující období. Sleduje vydavatelskou praxi, kritické ohlasy a kulturní adaptace holmesiád, zejména v československém a polském prostředí, s důrazem na román *Pes baskervillský*. Za využití synopticko-pulzačního modelu literatury analyzuje, jak politické a ideologické podmínky ovlivnily dostupnost a vnímání Doylových děl v zemích pod sovětskou nadvládou.

KLÍČOVÁ SLOVA

Sherlock Holmes, doktor Watson, železná opona, východní Evropa, knižní trh, detektivní literatura

TITLE

Sherlock Holmes and Doctor Watson behind the Iron Curtain
In The Reception of Literary Characters in Eastern Europe in the years 1945–1991

ANNOTATION

This bachelor's thesis focuses on the reception of Sherlock Holmes detective stories in the Eastern Bloc from the end of World War II to the fall of the Iron Curtain, while also considering the preceding and subsequent periods for comparison. It examines publishing practices, critical responses, and cultural adaptations of Holmesian narratives, particularly in the Czechoslovak and Polish contexts, with a special emphasis on *The Hound of the Baskervilles*. Utilizing the synoptic-pulsation model of literature, the study analyzes how political and ideological conditions influenced the availability and perception of Doyle's works in countries under Soviet control.

KEY WORDS

Sherlock Holmes, Doctor Watson, Iron Curtain, Eastern Europe, Book Market, Detective Literature

OBSAH

ÚVOD	1
1 Sherlock Holmes a doktor John H. Watson	4
1.1 Předchůdci a následovníci	5
1.2 Literární postavy a jejich vzájemný vztah.....	9
1.3 Povahové rysy, vlastnosti a schopnosti	11
1.4 Vizáž.....	15
1.5 Prostředí	16
1.6 Doylova finta.....	17
2 Holmesiády v českých zemích na přelomu 19. a 20. století	19
2.1 Pes baskervillský	23
3 Holmesiády v meziválečném Československu	25
3.1 Pes baskervillský	27
4 Holmesiády v Československu mezi lety 1945–1991	28
4.1 Poválečná situace (1945 až polovina 50. let)	28
4.2 Druhá polovina 50. let až roky 1968/69	29
4.3 „Normalizační“ éra (1968/69–1989)	33
4.4 Pes baskervillský	40
5 Holmesiády v České republice po roce 1991 (1993)	43
5.1 Pes baskervillský	46
6 Komparativní exkurz: Polsko	50
6.1 Pies Baskerville’ów	53
ZÁVĚR	56
BIBLIOGRAFIE	60
SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK	67
PŘÍLOHY	68
RÉSUMÉ	87

ÚVOD

Cílem této bakalářské práce je reflexe recepce detektivních příběhů o Sherlocku Holmesovi a doktoru Watsonovi z pera Arthura Conana Doylea (1859–1930) ve východní Evropě, a to zejména v období od konce druhé světové války až po definitivní pád železné opony roku 1991.

Na toto období, které tradiční popkultuře příliš nepřálo, jsme se zaměřili, jelikož na něm bude možné kvalitně ilustrovat kontrast vydávání do jisté míry konzervativních děl ve srovnání s dobou a sociálními podmínkami, kdy díla vznikala, ale i tou, která po tomto období následovala.

Označením „východní Evropa“ se v této práci rozumí území, které bylo ve sledovaném období politicky příslušné k tzv. sovětskému bloku. Sovětským blokem se pak rozumí kondominium států ve střední a východní Evropě, které bylo od konce druhé světové války pod přímým vlivem Sovětského svazu. Nově ustanovená západní hranice Sovětského svazu vedla od Finska přes Německo, Československo, Rakousko a Jugoslávii až po Řecko, Turecko a Írán. Toto pásmo vzniklé kolem původní západní hranice Sovětského svazu pak v dalších letech procházelo velmi specifickou vnitřní transformací, přibližující tyto země více či méně sovětskému systému.¹

Zaměřovat se budeme zejména na vývoj v československém prostředí, jehož místo v rozděleném světě určilo členství ve Varšavské smlouvě a Radě vzájemné hospodářské pomoci.² Pro srovnání taktéž uvádíme exkurz, který mapuje situaci v polském prostředí, které bylo ve sledovaném období taktéž ovlivněno politikou Sovětského svazu. Polsko jsme si ke komparaci zvolili zejména skrze sociálně-kulturní blízkost obou prostředí. Ta dle nás pramení jak z přímého sousedství a historického vývoje obou území, kdy docházelo k vzájemnému ovlivňování, tak ze sdíleného slovanství a středoevropanství. Obě zkoumaná prostředí navíc pojí mnohasetletý vliv křesťanství na vývoji těchto kultur.³

Recepce se v této práci rozumí metoda zkoumání vycházející z vydavatelské praxe sledovaných děl, jejich ohlasů (zejména recenzí) a celkové četnosti reakcí, jako jsou pastiše, parodie, adaptace či zmínky. Abychom mohli analyzovat stav recepce Doyleových detektivních próz na sledovaném území, využíváme metodiky synopticko-pulzačního modelu literatury tak,

¹ VYKOUKAL, Jiří; LITERA, Bohuslav a TEJCHMAN, Miroslav. *VÝCHOD: Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. Praha: Libri, 2017.

² ŠIMEČEK, Zdeněk a TRÁVNÍČEK, Jiří. *Knihy kupovati...: Dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014, s. 321.

³ TÉRA, Michal. *Zapomenutý ostrov: Západ, Rusko, střední Evropa a otázka naší identity*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2022.

jak ho v knize *České literární romantično* definoval Dalibor Tureček na základě modelu rozpracovaného Peterem Zajacem.

Metodiku synopticko-pulzačního modelu jsme si vybrali, protože umožňuje analyzovat literární vývoj jako dynamický proces střídání období významných změn (synoptické momenty) a období stabilizace (pulzační momenty). V kontextu recepce Sherlocka Holmese ve východní Evropě mezi lety 1945–1991 je tento přístup obzvláště přínosný, neboť reflektuje, jak politické a ideologické proměny ovlivnily vydávání, vnímání a adaptaci Doylových děl. Model tak pomáhá identifikovat klíčové historické zlomy, například nástup socialistického realismu, uvolnění v 60. letech či normalizaci, a jejich dopad na přístup k detektivní literatuře. Díky tomu lze přesněji uchopit, jak se v různých obdobích měnilo postavení holmesiad na knižním trhu i v kulturním diskurzu.⁴

Momenty synoptickými se rozumí fáze, kdy v literatuře dochází k významným změnám, přehodnocením až revolucím. Tyto změny mohou mít za příčinu nové ideologie, technologický pokrok či kulturní nebo společenské změny. Zmíněný moment je tedy typický pro okamžiky, kdy dochází k rozvoji literatury v novém směru anebo jejímu celkovému přetváření. Jednat se může například o vznik nových literárních žánrů či škol.⁵

Momenty pulzační naopak představují období stabilizace a kontinuálního vývoje, tedy období, kdy se literární forma a její tendence ustalují. Literární trendy jsou v těchto obdobích méně nápadné, avšak zároveň dochází k zavádění nových pravidel a forem, které mohou v budoucnu podpořit další změny. Ve své podstatě se tak jedná o jakési mezifáze podporující trvání a rozvoj literárních forem, které byly iniciovány během synoptických momentů.⁶

Jelikož je synopticko-pulzační model literatury charakterizován střídáním období intenzivních změn (tj. synoptických momentů) a stabilních období (tj. pulzačních momentů), naznačuje, že literární vývoj není lineární, ale spíše cyklický. Model je tedy při zkoumání literárního vývoje užitečný skrze možnost sledování přímých změn v literárních textech a autorské tvorbě, ale také jako prostředek k pochopení širších kulturních a historických kontextů, které literární tvorbu ovlivňují.⁷

Předmětem naší analýzy budou zejména českojazyčné a slovenskojazyčné překlady Doylova nejznámějšího kanonického díla *Pes baskervillský* (*The Hound of the Baskervilles*, 1902)(viz. Příloha A). Tento román jsme si jako páteří dílo naší analýzy vybrali zejména skrze

⁴ TUREČEK, Dalibor et al. *České literární romantično: synopticko-pulzační model kulturního jevu*. Brno: Host, 2012.

⁵ Tamtéž.

⁶ Tamtéž.

⁷ Tamtéž

četnost jeho vydání v porovnání s dalšími holmesíadami a množství dostupných relevantních materiálů vhodných ke zkoumání.

Pojmem kánon se v kontextu díla o Velkém detektivovi rozumí ty prózy, které pochází přímo z pera Arthura Conana Doylea. Beletristické texty jiných autorů, které využívají Doylem vytvořené postavy, či se jiným způsobem snaží o nápodobu jeho práce, se nazývají pastiše.

Kánon Sherlocka Holmese (viz. Příloha B) se skládá ze čtyř románů a šestapadesáti povídek. Povídky vycházely původně v měsíčníku *The Strand Magazine*, načež docházelo k jejich souborným vydáním v povídkových sbírkách.

Pokud v naší práci dochází k označení žánrů Doylových sledovaných próz, užíváme dvou přívlastků, a sice „detektivní“ a „kriminální“. Jareš s Mandysem tyto pojmy odlišují a prózu „kriminální“ chápou jako zastřešující pro „detektivní“, a to i přesto, že označení druhé bylo zejména v českém prostředí užíváno dříve a častěji.⁸ My v této práci však mezi těmito pojmy nerozlišujeme, přičemž se řídíme především úvahou Řadové Holanové, která ve své studii uvádí, že ani v současné literatuře věnující se danému tématu nepanuje ohledně těchto pojmů shoda a často se používají pouze jako stylistické varianty – pokud jsou pojmy označovány za terminologicky rozdílné, bývá slovo „kriminální“ vnímáno jako zastřešující pojem pro literaturu tematizující zločin a slovo „detektivní“ označuje texty se specifickým narativním vzorcem.⁹

⁸ JAREŠ, Michal a MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 21.

⁹ HOLANOVÁ, Markéta Ř. Jak se detektivka stala detektivkou: Sonda do vývoje žánrového povědomí v české literární kultuře přelomu 19. a 20. století. *Česká literatura*, 2017, roč. 65, č. 1, s. 51.

1 Sherlock Holmes a doktor John H. Watson

„,Těší mě,‘ řekl upřímně a stiskl mi ruku, až to zabořelo. ,Vy jste byl v Afganistanu.‘“¹⁰

Takto svérázně se ohromenému doktoru Watsonovi představil Sherlock Holmes ve *Studii v šarlatové* (*A Study in Scarlet*, 1887), první próze, ve které se tyto postavy objevily. Začíst se do ní čtenáři mohli prvně roku 1887 v magazínu *Beeton's Christmas Annual*. Málokdo z nich by tehdy jistě dokázal předpovědět, jakým fenoménem se příběhy s touto nyní již ikonickou dvojicí literárních postav po celém světě stanou.

Nikde na světě bychom bezpochyby nenašli literárního detektiva, který by byl proslulejší než právě Sherlock Holmes. Jeho jméno nesou bezpečnostní zámky a dveře, australský automatický program na refinancování hypoték pro brokery, ale i mnoho detektivních kanceláří či dokonce dámská obuv do nepohody. Sherlockovo jméno se zkrátka stalo symbolem představy spolehlivé ochrany.¹¹

Bok po boku se Holmes s Watsonem z pera edinburského rodáka Arthura Conana Doylea objevili v celkem šedesáti kanonických příbězích, které vznikaly v průběhu úctyhodných čtyřiceti let.

Poněkud překvapivě by však i sám Doyle mohl být považován za tvůrce holmesovských pastišů. Svým dvěma ikonickým postavám totiž vdechl život i v krátkých prózách, které se dle zvyklostí neřadí ke kánonu, ať už skrze značně rozdílný rozsah, či zcela odlišnou vydavatelskou praxi, parodický ráz a úmysl, se kterým byly psány.

V listopadu roku 1896 vyšla v mimořádném vydání studentského časopisu *The Student* povídka *Polní bazar* (*The Field Bazaar*, 1896), kterou Doyle na požádání sepsal u příležitosti charitativního „polního bazaru“ edinburské univerzity, jehož cílem bylo získat peníze na výstavbu sportovního pavilonu.¹²

Žádost o pomoc v souvislosti s organizací univerzitního bazaru v krátkém parodickém příběhu dostává i sám Watson, což se Holmesovi podaří hravě vydedukovat pouze za použití vlastních pozorovacích schopností.¹³ Příběh zároveň téměř stírá hranici mezi Doylem jako autorem a Watsonem jako jeho výtvořem, přičemž tak dává podnět k častým úvahám

¹⁰ DOYLE, Arthur Conan. Studie v šarlatové. Vladimír HENZL (překlad). In DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese I*. Praha: Mladá fronta, 1971, s. 14.

¹¹ MACEK, Miroslav. Doslov. In MACEK, Miroslav. *Návrat psa baskervillského*. Praha: XYZ, 2022, s. 139.

¹² PENZLER, Otto. Arthur Conan Doyle. In PENZLER Otto (ed.). *Velká kniha příběhů Sherlocka Holmese*. Praha: Knižní klub, 2017, s. 23.

¹³ DOYLE, Arthur Conan. Polní bazar. Petr PÁLENSKÝ (překlad). In *Velká kniha příběhů Sherlocka Holmese*. Praha: Knižní klub, 2017, s. 24–25.

holmesologů (tj. badatelů zaměřujících se na fenomén Sherlocka Holmese), zda Watson není jakýmsi Doylovým alter egem.

Watson stojí v popředí i další drobné parodie, ve které Doyle obsadil své hrdiny, přičemž tentokrát jsou však role postav obráceny a Watson si hraje na detektiva. Za pomoci svých pozorování se snaží vydedukovat Holmesovy myšlenkové pochody a plány. Ukáže se však, že je „s bystrostí na štíru“ jak mu skutečný detektiv nezapomene připomenout krátce před tím, než mu demonstruje žalostnou mylnost jeho úvah.¹⁴

Tuto krátkou prózu nazvanou *Jak se Watson naučil Holmesovu fintu* (*How Watson Learned the Trick*, 1924) Doyle sepsal speciálně pro účely knihovny miniaturních knížek, která byla součástí domečku pro panenky, navrženého a postaveného pro Marii z Tecku, manželku krále Spojeného království Jiřího V. Svými díly do této knihovničky přispěli i Rudyard Kipling, James Matthew Barrie, Thomas Hardy a další.¹⁵

1.1 Předchůdci a následovníci

„Když to takhle vysvětlíte, je to prosté,“ usmál jsem se. „Připomínáte mi Dupina z povídek Edgara Allana Poea. Neměl jsem tušení, že takoví lidé existují jinde než v detektivkách.“¹⁶

Takto otevřeně se Doyle skrze Watsonova slova ve svém prvním románu hlásí k jednomu z hlavních inspiračních zdrojů pro postavu svého detektiva, C. Auguste Dupinovi z pera již zmíněného amerického autora Edgara Allana Poea. Dupin se poprvé objevil v povídce *Vraždy v ulici Morgue* (*The Murders in the Rue Morgue*, 1841), v následujících letech pak ještě v povídkách *Záhada Marie Rogétové* (*The Mystery of Marie Rogét*, 1842) a *Odcizený dopis* (*The Purloined Letter*, 1845). Dupin bývá považován za prvního hrdinu moderní detektivní literatury, a to především díky své plodné obrazotvornosti a výjimečné všímavosti.¹⁷ Holmes však nebyl s Watsonovým přirovnáním spokojený.

„Patrně si myslíte, že jste mi udělal poklonu, když jste mě přirovnal k Dupinovi,“ řekl. „Jenže podle mého názoru Dupin byl velice podprůměrný člověk. Ten jeho trik uhádnout po čtvrt hodinovém mlčení, co si jeho přítel myslí, to sice vypadá velmi efektně, ale není to nic

¹⁴ DOYLE, Arthur Conan. Jak se Watson naučil Holmesovu fintu. Petr PÁLENSKÝ (překlad). In *Velká kniha příběhů Sherlocka Holmese*. Praha: Knížní klub, 2017, s. 27–28.

¹⁵ PENZLER, Otto. Arthur Conan Doyle. In PENZLER Otto (ed.). *Velká kniha příběhů Sherlocka Holmese*. Praha: Knížní klub, 2017, s. 26.

¹⁶ DOYLE, Arthur Conan. Studie v šarlatové. Vladimír HENZL (překlad). In DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese I*. Praha: Mladá fronta, 1971, s. 23.

¹⁷ CARREAU, Nicolas. *Skutečné životy hrdinů*. Helena BEGUIVINOVÁ (překlad). Praha: Argo, 2019, s. 133.

zvláštního. Nedá se upřít, že měl jisté analytické schopnosti, ale rozhodně to nebyl takový fenomén, jak si Poe představoval.¹⁸

„Holmes se od Dupina lišil v tom ohledu, že měl k dispozici ohromné množství přesných znalostí, načerpaných z předchozího vědeckého vzdělání,¹⁹ upozorňuje sám Doyle a dodává: „Byl praktický a systematický a jeho úspěch při objasňování zločinu neměl být plodem štěstí, ale jeho osobních kvalit.“²⁰

Skrze Watsonovu promluvu Doyle čtenářům odtajňuje i druhý ze svých literárních inspiračních zdrojů: „Četl jste Gaboriauovy detektivní romány?“ zeptal jsem se. „Odpovídá Lecoq vaší představě detektiva?“²¹ Toto přirovnání však Holmese popudí snad ještě více: „Lecoq byl ubohoučkový packal,“ řekl zlostně. „Měl jedinou dobrou vlastnost: byl energický. Z té knihy jsem byl úplně nemocný. Šlo o to, jak identifikovat neznámého zatčeného. Já bych to dokázal za čtyřadvacet hodin. Lecoqovi to trvalo půl roku nebo tak nějak. Měl bych napsat učebnici pro detektivy a naučit je, co nemají dělat.“²²

Inspektor Lecoq, důstojník z dob druhého císařství, vynesl svému tvůrci Émile Gaboriauovi status jednoho z průkopníků detektivní literatury. Inspektor Lecoq se poprvé objevil v románu *Případ vdovy Lerougeové* (*L’Affaire Lerouge*, 1866), který vznikl pod Poeovým vlivem jako pokus o rozřešení záhady skutečného zločinu, jehož vyšetřování se Gaboriau jako novinář účastnil.²³

V době Gaboriauovy předčasné smrti roku 1873 již byly základy dnešní detektivky pevně vybudovány a připraveny pro dalšího z průkopníků oboru, Arthura Conana Doylea, a jeho neméně slavného detektiva, který se tak stal pomyslným Lecoqovým nástupcem. Holmes na scénu vstoupil jedenadvacet let po zrodu *Případu vdovy Lerougeové*.²⁴

Lecoq případy řešil zejména díky své důvtipnosti a umění převleku, což značně vybočovalo z běžné policejní praxe.²⁵ Běžných vyšetřovacích metod se poněkud striktněji držel seržant Cuff v románu Wilkie Collinse zvaném *Měsíční kámen* (*The Moonstone*, 1868). Na

¹⁸ DOYLE, Arthur Conan. Studie v šarlatové. Vladimír HENZL (překlad). In DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese I*. Praha: Mladá fronta, 1971, s. 23.

¹⁹ DOYLE, Arthur Conan. Conan Doyle vypráví, jak to doopravdy bylo s koncem Sherlocka Holmese. Věra KLÁSKOVÁ (překlad). In PENZLER Otto (ed.). *Velká kniha příběhů Sherlocka Holmese*. Praha: Knižní klub, 2017, s. 16.

²⁰ Tamtéž, s. 16.

²¹ DOYLE, Arthur Conan. Studie v šarlatové. Vladimír HENZL (překlad). In DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese I*. Praha: Mladá fronta, 1971, s. 23.

²² Tamtéž, s. 23.

²³ OUTRATOVÁ, Eva. Několik slov na závěr. In GABORIAU, Emile. *Případ vdovy Lerougeové*. Eva OUTRATOVÁ (překlad). Praha: SNKLU, 1967, s. 326.

²⁴ Tamtéž, s. 327.

²⁵ CARREAU, Nicolas. *Skutečné životy hrdinů*. Helena BEGUIVINOVA (překlad). Praha: Argo, 2019, s. 134.

rozdíl od Holmese to nebyl detektiv soukromý, ale policejní, avšak kromě inteligence a jistého excentrismu měli i jiné společné rysy. Oba byli velice hubení, a zatímco Cuff měl jako ocel šedivé oči, Holmesovy šedivé oči se jako ocel leskly. Pojila je i ostře řezaná tvář, přičemž té Holmesově navíc vévodil tenký dravčí nos.²⁶

Josef František Karas ve svém fejetonu Vítězství romantiky uveřejněném v *Moravské orlici* prohlašuje Sherlocka Holmese za vlastního syna houževnatého detektiva Javerta z *Bídníků* (*Les Misérables*, 1862) Victora Huga.²⁷ Tím ilustruje svou tezi o tom, že postava tohoto Velkého detektiva má, stejně jako mnohé jiné významné postavy, kořeny v dlouhé tradici romantické literatury. Zatímco Rudyarda Kiplinga označuje za nástupce Fjodora Michajloviče Dostojevského, Doyle samotného označuje za jakéhosi nástupce Lva Nikolajeviče Tolstého.²⁸

Zřejmě nejvýznamnější inspirace pro Holmesovu postavu však nevzešla z literatury, nýbrž ze skutečného světa. Byl jí doktor Joseph Bell, s nímž se Doyle seznámil během svých lékařských studií na edinburské univerzitě. V této době začal Doyle psát své první povídky.²⁹ Tento profesor měl ve zvyku, ať už pro zábavu, či z pedagogických důvodů, ohromovat své studenty tím, že dovedl určit diagnózu pacientů pouhým pohledem.³⁰ Bell byl svou unikátní dedukční schopností zřejmě známý po celé edinburské univerzitě, ale pravděpodobně i mimo její půdu.

Bell společně s Doylem se sami objevují v rolích Holmese a Watsona v příběhu Howarda Engela *Pan Doyle a doktor Bell* (*Mr. Doyle and Dr. Bell*, 1997). Doktor Bell je v knize požádán mužem odsouzeným k trestu smrti o pomoc při prokázání své nevin. Bellovým pomocníkem se stává jeden z jeho studentů, Doyle. Jednou z vedlejších postav příběhu je i jiný významný student edinburské univerzity, Robert Louis Stevenson.³¹

Ke dvěma ze svých nejvýraznějších inspiračních zdrojů se Doyle hlásí i v rozhovoru pro časopis *Tit-bits* z 15. prosince 1900: „Představu o detektivovi mi poskytl jistý profesor, pod jehož vedením jsem pracoval v Edinburghu, a zčásti též detektiv Edgara Allana Poea, jenž se koneckonců stál předobrazem všech ostatních detektivů, kteří se v literatuře objevili.“³²

²⁶ ŠKVORECKÝ, Josef. Sir Arthur Conan Doyle neboli Velký detektiv se stává hvězdou. In ŠKVORECKÝ, Josef. *Nápady čtenáře detektivek a jiné eseje*. Praha: Ivo Železný, 1998, s. 46.

²⁷ KARAS, Josef František. Vítězství romantiky. *Moravská orlice*, 1910, roč. 48, č. 15, s. 1.

²⁸ Tamtéž, s. 1.

²⁹ MACEK, Miroslav. Doslov. In MACEK, Miroslav. *Návrat psa baskervillského*. Praha: XYZ, 2022, s. 141.

³⁰ CARREAU, Nicolas. *Skutečné životy hrdinů*. Helena BEGUIVINOVA (překlad). Praha: Argo, 2019, s. 131.

³¹ ENGEL, Howard. *Pan Doyle a doktor Bell*. Jana MAINGOT-ELEDEROVÁ (překlad). Brno: Jota, 2008.

³² DOYLE, Arthur Conan. Conan Doyle vypráví, jak to doopravdy bylo s koncem Sherlocka Holmese. Věra KLÁSKOVÁ (překlad). In PENZLER Otto (ed.). *Velká kniha příběhů Sherlocka Holmese*. Praha: Knižní klub, 2017, s. 15.

Stejně jako byla postava Sherlocka Holmese inspirována několika vzory, sama posloužila jako inspirace ještě mnohem většího množství postav jiných. Mezi nejvýraznější z nich patří Dr. House, hlavní postava stejnojmenného televizního seriálu.

Gregory House, kterého na obrazovce ztvárnil Hugh Laurie, se sice nezabýval zločiny, ale patogenními viry a bakteriemi, nicméně i tak si mezi kolegy vyzískal respekt svou neuvěřitelnou schopností dedukce.³³ Paralel mezi těmito postavami je však vícero. Jedním z kolegů Dr. House je jistý Dr. James Wilson, jehož jméno je až nápadně podobné jménu Dr. John Watson. House s Holmesem sdílí i závislost na návykových látkách, byť se jedná o léky proti bolesti u lékaře a o kokain u detektiva. Nepřehlédnutelnými požitky jsou pak i jejich příznačné vlastnosti – excentrické vystupování, sebedůvěra hraničící s arogancí a genialita.

Ve zmíněném seriálu můžeme navíc pozorovat i několik různorodých odkazů na Doylovo dílo. V jedné z epizod například House se svým kolegou Wilsonem vychází ze svého domu, jehož číslem popisným je 221B.³⁴ V jiné pak můžeme vidět House s dýmkou v ústech.³⁵ Jedním z vánočních dárků, které House v průběhu seriálu dostal, bylo druhé vydání knihy Arthura Conana Doylea.³⁶ Dalším pak kniha již zmiňovaného lékaře Josepha Bella.³⁷

O Doylových inspiračních zdrojích pro postavu doktora Watsona je toho známo méně. Nepřehlédnutelná je však spojitost mezi Watsonem a samotným jeho autorem. Oba jsou totiž vystudovanými lékaři, kteří během svého života vykonávali lékařskou praxi. Lékařskou profesi však Doyle Watsonovi přidělil stejnou mírou i jako hold svému kolegovi a příteli Jamesi H. Watsonovi, u kterého se dokonce inspiroval i jménem pro svou postavu.³⁸

Nelze si také nevšimnout jistých paralel s bezejmenným společníkem C. Auguste Dupina. Ten se stejně jako Watson představuje v roli vypravěče příběhu a výrazný je u obou též motiv vzájemného soužití dvou gentlemanů s dominantním detektivem.

³³ CARREAU, Nicolas. *Skutečné životy hrdinů*. Helena BEGUIVINOVÁ (překlad). Praha: Argo, 2019, s. 129.

³⁴ *Dr. House*. 2. řada, 7. epizoda, Lovci. TV, Nova, 22. září 2024. Dostupné také z: <https://www.skyshowtime.com/cz/stream/tv/dr.-house/5ba14070-79b1-3165-a528-c7a346f7c233/seasons/2/episodes/lovci-episode-7/4b5258c9-7200-3afb-ac0b-a0c3ef55877b>

³⁵ *Dr. House*. 3. řada, 21. epizoda, Rodina. TV, Nova, 21. října 2023. Dostupné také z: <https://www.skyshowtime.com/cz/stream/tv/dr.-house/5ba14070-79b1-3165-a528-c7a346f7c233/seasons/3/episodes/rodina-episode-21/64ca2467-60ea-30c7-9f37-07457a9c9f5e>

³⁶ *Dr. House*, 4. řada, 10. epizoda, Je to báječná lež. TV, Nova, 2. září 2024. Dostupné také z: <https://www.skyshowtime.com/cz/stream/tv/dr.-house/5ba14070-79b1-3165-a528-c7a346f7c233/seasons/4/episodes/tova-e-edna-prekrasna-lza-episode-10/6724f2c5-36e4-33cb-afde-4910d9e1ae62>

³⁷ *Dr. House*, 5. řada, 11. epizoda, Radujme se, veselme se. TV, Nova, 11. září 2024. Dostupné také z: <https://www.skyshowtime.com/cz/stream/tv/dr.-house/5ba14070-79b1-3165-a528-c7a346f7c233/seasons/5/episodes/radost-za-sveta-episode-11/f07d2161-da5c-3dd9-9143-132f8f728d67>

³⁸ ŠKVORECKÝ, Josef. Sir Arthur Conan Doyle neboli Velký detektiv se stává hvězdou. In ŠKVORECKÝ, Josef. *Nápady čtenáře detektivek a jiné eseje*. Praha: Ivo Železný, 1998, s. 43.

Aby Doyle narušil jistou inspirační monotónnost, využil jistého aspektu inspektora Lecoqa a Watson tak zdědil inspektorovo notorické sukničkářství, protože má bohaté zkušenosti se ženami tří světadílů, zatímco Holmes je ke krásnému pohlaví chladný jako třeba Dupin.³⁹

Doyle se pro vznik Watsonovy postavy zřejmě nechal inspirovat i osobou edinburského životopisce Jamese Boswella. Jeho příjmení se totiž stalo pojmem označujícím stálého společníka a pozorovatele, a to především takového, který své postřehy z pozorování uvádí v tisku. Watsonův autor nám ostatně nechává drobnou indicii na další ze svých inspiračních zdrojů v textu své první holmesovské povídky *Skandál v Čechách* (*A Scandal in Bohemia*, 1891). Holmes zde totiž mimo jiné říká: „Jsem bez svého Boswella dočista ztracen.“⁴⁰

Watsonova postava pak zřejmě posloužila jako jeden z inspiračních zdrojů Agathy Christie, a to při psaní postavy kapitána Arthura Hastingsse. Paralelami mezi těmito dvěma literárními postavami se budeme zabývat níže.

1.2 Literární postavy a jejich vzájemný vztah

Nyní, když jsme se seznámili s okolnostmi i procesem vzniku postav Sherlocka Holmese a doktora Watsona, věnujme pozornost tomu, jak jsou literární postavy vůbec definovány a také vazbám, které k sobě dvojici neodmyslitelně pojí a ilustrují tak jejich vzájemný vztah.

Z hlediska literární vědy můžeme literární postavy definovat několika způsoby. Eduard Petřů v knize *Úvod do studia literární vědy* definuje motiv postavy takto: „Téma *postavy* tvoří motivy zvnějšku, povahy, chování, jednání, jazykového projevu, myšlenek, citů atd. Tyto motivy mohou být jako charakteristika postavy uváděny vypravěčem nebo jinou formou přímého sdělení, ale mohou být také sdělovány jinými jednajícími postavami a postava je tak charakterizována zprostředkovaně. Z hlediska celku díla rozlišujeme postavu nebo postavy hlavní, vedlejší a epizodní. Pro některé literární žánry splývá téma hlavní postavy s tématem hrdiny [...], v centru děje literárního díla však může být i postava negativní, která je sice hlavní postavou, nikoliv však hrdinou příběhu. Vedlejší postavy tvoří na rozdíl od postav epizodních buď součást celého příběhu, nebo jeho podstatné části, epizodní postavy vstupují do díla jednorázově a v průběhu dalšího odvíjení příběhu se již znovu neobjevují.“⁴¹

Pokud bychom vycházeli z této definice, obě ústřední postavy, jak Holmes, tak Watson, mohou být označeny za postavy hlavní. Za vedlejší postavy by se dali považovat například

³⁹ ŠKVORECKÝ, Josef. Sir Arthur Conan Doyle neboli Velký detektiv se stává hvězdou. In ŠKVORECKÝ, Josef. *Nápady čtenáře detektivek a jiné eseje*. Praha: Ivo Železný, 1998, s. 52.

⁴⁰ DOYLE, Arthur Conan. *Skandál v Čechách*. Zora WOLFOVÁ (překlad). In DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese I*. Praha: Mladá fronta, 1971, s. 205.

⁴¹ PETRŮ, Eduard. *Úvod do studia literární vědy*. Olomouc: Rubico, 2000, s. 104.

inspektoři ze Scotland Yardu Lestrade, Gregson a Hopkins, či paní Hudsonová. Na pomezí postavy vedlejší a epizodní stojí profesor Moriarty a Mycroft Holmes. Za postavy epizodní zmiňme třeba Irene Adlerovou či Sebastiana Morana.

Edgar Allan Poe byl podle Josefa Škvoreckého tím, kdo objevil „později tak osvědčenou formuli dialogické oscilace mezi geniálním detektivem a jeho mírně omezeným fámulem, jenž čtenáře naplňuje uspokojením, že tváří v tvář záhadě je přece jen někdo ještě bezradnější než on, čtenář.“⁴² Sherlock Holmes a doktor Watson podle něj tak stejně jako třeba Hercule Poirot a kapitán Hastings nejsou ničím jiným než variantami dvojice Dupin a nejmenovaný přítel-vypravěč. Vztahy mezi jmenovanými postavami pak označuje za „vtipně na hlavu postavený princip kontrastu *Dona Quijota a Sancho Panzy*.“⁴³

Jedná se tedy mimo jiné o koncept, ve kterém se detektivův stereotypně méně inteligentní pomocník zhošťuje úlohy spočívající v kladení někdy až hloupých otázek, které jeho více obdařenému protějšku pomáhají třídit si myšlenky.

Mezi nyní již klasickými díly detektivního žánru lze nalézt i mnohé další paralely. Holmes s Watsonem spolu například po dlouhou dobu sdílejí byt, stejně jako později Poirot s Hastingsem a dříve Dupin s nejmenovaným vypravěčem. U všech detektivů pak můžeme zároveň mluvit o staromládeneckém způsobu života, stejně jako u jejich věrných přátel o zastání role kronikáře případů. Drobnou odchylkou je pouze fakt, že zatímco Dupin byl tím, kdo se kvůli finanční krizi uchýlil hledat spolubydlícího, Doyle učinil Watsona tím, komu bylo uloženo pátrat po levném nájmu, aby dokázal vyžít ze svého skromného platu válečného veterána. Válečným veteránem byl pak shodou okolností i Hastings.

Jan Zábřana v ediční poznámce ke druhému svazku *Příběhů Sherlocka Holmese* zmiňuje, že výše vykreslený obraz „podivínského starého mládence s kuriózními rozmary a náladami, stejně jako obraz doktůrka, ochotného kdykoli pověsit lékařskou praxi přechodně na hřebík a vydat se v doprovodu svého přítele po stopách bezpráví“⁴⁴ vychází z podoby, kterou oba pátrači získali ani ne tak v prvních prózách *Studie v šarlatové* a *Podpis čtyř* (*The Sign of Four*, 1890), jako spíše v následně publikovaných povídkových sbírkách – *Dobrodružství Sherlocka Holmese* (*The Adventures of Sherlock Holmes*, 1892) a *Vzpomínky na Sherlocka Holmese* (*The Memoirs of Sherlock Holmes*, 1893).⁴⁵

⁴² ŠKVORECKÝ, Josef. Doslov. In POE, Edgar Allan. *Vraždy v ulici Morgue a jiné povídky*. Praha: Mladá fronta, 1964, s. 167.

⁴³ Tamtéž, s. 168.

⁴⁴ ZÁBRANA, Jan. Ediční poznámka. In DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese II*. Jan ZÁBRANA (překlad). Praha: Mladá fronta, 1972, s. 241–242.

⁴⁵ Tamtéž, s. 241–242.

1.3 Povahové rysy, vlastnosti a schopnosti

„C. Auguste Dupin [...] je nejen *prvním Velkým detektivem* v celé plejádě následovníků, ale v jeho typu je stanovena i základní vlastnost románového Velkého detektiva – *excentričnost*. Ta je neodmyslitelnou vlastností zdrcující většiny Dupinových dědiců,“⁴⁶ píše Josef Škvorecký, přičemž Holmese staví na vrchol klasického rodokmenu Velkých detektivů.

Škvorecký svou tezi ilustruje i těmito příklady: „A co Hercule Poirot, plešatý hypochondr, hlasitě požadující zavření všech oken, aby na něj netáhlo, a zženštilé srkající čokoládu? Co malý, zaprášený velebníček Otec Brown, v jehož hlavě, naplněné naivní vírou, nehledá ani zločinec Flambeau, ani nikdo jiný tak překvapivě logické mohutnosti? Co nehybný dvoumetrákový Nero Wolfe, pro něhož je obtížné přejít přes pokoj a který, kromě cuffovské záliby v květinách, miluje zejména hlavní rozkoš malých a chudých, dobré jídlo?“⁴⁷

Mezi Holmesovy vlastní výstřednosti patří například odmítání úkolů, které v jeho očích působí jako podřadné. Dostatečně dokáží jeho mozek totiž stimulovat pouze skutečnosti, které jsou nějakým způsobem nezvyklé. V případě, že ke kýžené stimulaci u Holmese nedojde, stává se letargickým a trudnomyslným. To pak detektiv řeší pomocí drog, o čemž výmluvně pojednává první kapitola *Podpisu čtyř*, která je uvedena slovy: „Sherlock Holmes si vzal z rohu krbové římsy svou lahvičku a z pěkného marokénového pouzdra vyňal injekční stříkačku. Dlouhými, nervózními bílými prsty nasadil tenkou jehlu a na levé ruce si vyhrnul rukáv košile. Chvilku zamyšleně hleděl na šlachovité předloktí a zápěstí, poseté a zjizvené nesčetnými vpichy injekční jehly. Posléze vbodl ostrý hrot pod kůži, stlačil malý píst a s hlubokým, spokojeným povzdechem se zvrátil do křesla se sametovým potahem.“⁴⁸

Tuto proceduru, jíž byl Watson „řadu měsíců [...] třikrát denně svědkem“⁴⁹ Holmes komentuje slovy: „Připouštím, že kokain zdraví právě neprospívá. Zjistil jsem ale, že výtečně povzbuzuje a podněcuje mozek, zatímco jeho druhotný účinek rychle pomíjí.“⁵⁰ O něco později také dodává: „Můj mozek se vzpírá ustrnutí. [...] Dejte mi problémy, dejte mi práci, dejte mi ten nejzáhadnější kryptogram nebo nejsložitější analýzu, a hned budu ve svém živlu. Pak se dokážu vzdát umělých dráždidel. Nenávidím však tupou každodenní všednost. Toužím po

⁴⁶ ŠKVORECKÝ, Josef. Doslov. In POE, Edgar Allan. *Vraždy v ulici Morgue a jiné povídky*. Praha: Mladá fronta, 1964, s. 167.

⁴⁷ ŠKVORECKÝ, Josef. Sir Arthur Conan Doyle neboli Velký detektiv se stává hvězdou. In ŠKVORECKÝ, Josef. *Nápady čtenáře detektivek a jiné eseje*. Praha: Ivo Železný, 1998, s. 61.

⁴⁸ DOYLE, Arthur Conan. Podpis čtyř. Jan ZÁBRANA (překlad). In DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese I*. Praha: Mladá fronta, 1971, s. 103.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Tamtéž.

duševní námaze.“⁵¹ Vše nakonec podtrhují jeho slova: „Nedokáží žít bez duševní práce. Pro co jiného by také člověk na světě žil?“⁵² Kokain a morfium se tak pro něj stávají tím, co cukrátko pro Lecoqa, noc pro Dupina nebo vášnivé pěstování růží pro Cuffa.

Hned v další Doylově holmesiadě, ve *Skandálu v Čechách*, o Holmesovi z Watsonových úst slyšíme, že byl „týden co týden stravován střídavě kokainem a vlastní ctižádostí, žijící opojením drog a pak zase nepřekonatelnou energií své zvědavé povahy.“⁵³ V povídce *Ohyzdný žebrák* (*The Man with the Twisted Lip*, 1891) publikované ve stejné povídkové sbírce pak na Holmesa narážíme dokonce v opiovém doupetí, což sám komentuje slovy: „Nejspíš si už asi o mně myslíte, Watsone, [...] že ke svým kokainovým injekcím a jiným menším nectnostem, na které jste mi již sdělil své lékařské názory, jsem se dal ještě na kouření opia.“⁵⁴ Skutečnost je však jiná – detektiv na onom místě pouze v přestrojení pracoval na jednom ze svých případů.

Povídka *Žlutá tvář* (*The Adventure of the Yellow Face*, 1893) na rozdíl od ranějších próz vypovídá o nižší četnosti případů, kdy se detektiv uchýlil ke konzumaci návykových látek. Watson zde o Holmesovi říká: „Kromě toho, že bral příležitostně kokain, neměl jiné neřesti, a k této droze se uchýloval pouze na protest proti jednotvárnosti existence [...]“⁵⁵ Ještě pozdnější povídka s názvem *Zmizelý hráč ragby* (*The Adventure of the Missing Three-Quarter*, 1904) pak vypovídá dokonce o Holmesově vyléčení. O situaci se dozvídáme opět od Watsona: „Opravdu neměli jsme téměř nic na práci a naučil jsem se už těch období nečinnosti obávat, protože jsem ze zkušenosti věděl, že neobyčejně aktivní mozek mého společníka je nebezpečné ponechávat bez materiálu, jímž by se mohl zabývat. Během let jsem ho postupně zbavil návyku na drogy, který jeho pozoruhodnou kariéru kdysi ohrožoval. Věděl jsem, že za normálních podmínek po tomto umělém vzrušení nebaží, leč byl jsem si dobře vědom, že nepřítel není mrtev, ale pouze spí, a přesvědčil jsem se, že má lehký spánek a snadno se probouzí, jakmile jsem v období nečinnosti na Holmesově asketické tváři spatřil ztrápený výraz a zádumčivost v jeho vpadlých a nevyzpytatelných očích.“⁵⁶

⁵¹ DOYLE, Arthur Conan. Podpis čtyř. Jan ZÁBRANA (překlad). In DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese I*. Praha: Mladá fronta, 1971, s. 104.

⁵² Tamtéž, s. 109.

⁵³ DOYLE, Arthur Conan. Skandál v Čechách. Zora WOLFOVÁ (překlad). In DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese I*. Praha: Mladá fronta, 1971, s. 201.

⁵⁴ DOYLE, Arthur Conan. Ohyzdný žebrák. Zora WOLFOVÁ (překlad). In DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese I*. Praha: Mladá fronta, 1971, s. 293.

⁵⁵ DOYLE, Arthur Conan. Žlutá tvář. Jan ZÁBRANA (překlad) In DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese II*. Praha: Mladá fronta, 1972, s. 34.

⁵⁶ DOYLE, Arthur Conan. Zmizelý hráč ragby. František JUNGWIRTH (překlad). In DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese III*. Praha: Mladá fronta, 1973, s. 223.

Přestože je detektivova záliba v těchto návykových látkách často akcentována v nejrůznějších adaptacích, pravdou je, že v kánonu je zmiňována pouze okrajově – v pěti z celkem šedesáti próz. Přikláníme se tak ke Kolichovu názoru, že narkotika nelze považovat za detektivův atribut, ale spíše za jeden z projevů Doylovy příznačné nedůslednosti.⁵⁷

Pokud je řeč o návykových látkách, nelze nezmínit Holmesovu zálibu v kouření – ta je zmíněna zhruba ve třetině kanonických děl.⁵⁸ Mezi nejfrekventovanější způsoby konzumace tabákových výrobků u něj patří kouření cigaret, dýmky či dokonce doutníku. Jak se můžeme v Doylových holmesiadách dočíst, zásobu řezaného tabáku si Holmes mimo jiné schovává v perském pantoflíčku umístěném na křbové římse svého bytu na Baker Street.

Symbol dýmky tedy není s detektivovou postavou neodmyslitelně spjat nadarmo. K ukotvení dýmky jakožto charakteristického znaku přispěl pravděpodobně její archaický ráz, přičemž lépe reprezentovala představu viktoriánského detektiva, než cigarety či doutník.⁵⁹ K posílení role dýmky jakožto atributu došlo také prostřednictvím práce ilustrátorů – zatímco Paget ještě zachycoval Holmese i s cigaretou, jeho nástupci již volili pouze dýmku.⁶⁰ Tento symbol však byl zpopularizován zejména díky herci, který jako první postavu Sherlocka Holmese ztvárnil na divadelních prknech. William Gillette totiž během svých představení využíval repliku dýmky, která měla záměrně přehnanou velikost, aby ji mohlo zřetelně vidět i obecenstvo ze vzdálenějších řad, a zahnutý tvar, aby lépe vynikl hercův profil tváře – se zahnutou dýmku v ústech se mu navíc oproti rovné lépe mluvilo.

Při vyšetřování prosazuje detektiv vlastní formu přirozeného práva, což v praxi znamená, že se nedrží striktně formálního práva policejního. Jeho činy zároveň nejsou motivovány finančními podmínkami, odměnu někdy dokonce odmítá. Zřejmě největší odměnou za zdárně vyřešený případ je pro něj pouhá intelektuální radost. V *Podpisu čtyř* sám podotýká: „Nejlepší odměnou je mi práce sama a potěšení z toho, že mohu uplatnit své netuctové schopnosti.“⁶¹

„Holmes je sice většinou neomylný, ale *ne vždy*. Někdy se při vyšetřování dopouští chyb a drobných opomenutí, někdy mu nevyjde časový odhad nebo události nenásledují přesně v tom

⁵⁷ Srov.: KOLICH, Tomáš. „Až sem to je pozorování. To ostatní je dedukce.“: Podoby Sherlocka Holmese v české ilustraci, dramatu a filmu. *Opuscula historiae atrium*, 2016, roč. 65, č. 2, s. 92.

⁵⁸ Srov.: COX, Michael. *The Baker Street File: A guide to the appearance and habits of Sherlock Holmes and Dr. Watson specially prepared for the Granada Television series The adventures of Sherlock Holmes*. Ashcroft: Calabash Press, 1997, s. 23–24.

⁵⁹ KOLICH, Tomáš. „Až sem to je pozorování. To ostatní je dedukce.“: Podoby Sherlocka Holmese v české ilustraci, dramatu a filmu. *Opuscula historiae atrium*, 2016, roč. 65, č. 2, s. 101.

⁶⁰ Tamtéž, s. 93.

⁶¹ DOYLE, Arthur Conan. Podpis čtyř. Jan ZÁBRANA (překlad). In DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese I*. Praha: Mladá fronta, 1971, s. 104.

pořadí, jaké předpokládal.“⁶² upozorňuje Zábřana. Mýlit se je však lidské a v případě literárního hrdiny přímo polidšťující.

Holmes sám je, možná poněkud překvapivě, v tomto směru značně sebekritický. V povídce *Stříbrný lysáček* (*The Adventure of Silver Blaze*, 1892) sám komentuje svůj omyl slovy: „,Poněvadž jsem se dopustil chyby, milý Watsoně – což se mi bohužel stává častěji, než by si mohli myslet lidé, kteří mne znají jen z vašich vzpomínek. [...]“⁶³

Holmese však nedělají Holmesem pouze jeho vynikající dedukční schopnosti, ale i jeho velice vysoký intelekt, doplněný o široký okruh znalostí hned z několika oborů. Vyzná se v anatomii, chemii, matematice, britském právu a literatuře zabývající se zločinem. Nebojí se však ani přiznat své nedostatky na poli astronomie, filozofie a politiky.⁶⁴

Mimo odborných znalostí z mnoha oblastí vědy má Holmes i různé koníčky. Mezi nejvýraznější z nich patří hra na stradivárky, kterou si detektiv krátí chvíli při zamýšlení se nad řešením případů. Tento často se opakující vzorec hry na hudební nástroj spojené s přemýšlením přispěl k tomu, aby se z houslí stal detektivův atribut.

Zapomínat by se však nemělo ani na Holmesovu zálibu v převlecích, které hojně využíval při mnohých svých vyšetřováních. Mimo dovednosti skrýt svou identitu má detektiv i mnohé jiné – je vynikající boxer, šermíř a umí se ohánět i dřevěnou holí.⁶⁵

Holmesův charakter se vyznačuje také jistou domýšlivostí. Škvorecký píše: „Naneštěstí nepramení ta domýšlivost ani tak ze Sherlockových vlastních schopností jako z dědictví po Dupinovi a po Lecoqovi. Podobně jako Lecoqa *hřály komplimenty u srdce*, tak je Holmes, *pokud jde o jeho umění, stejně citlivý na lichotky jako kterékoliv děvče, pokud jde o jeho krásu.*“⁶⁶ Detektivova domýšlivost je pak vystavěna na základech přezíravosti k činům jeho předchůdců, což jsme již ilustrovali výše. Tuto vlastnost je v některých případech dle citlivosti čtenáře možné považovat až za povýšenost.

⁶² ZÁBRANA, Jan. Ediční poznámka. In DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese II*. Jan ZÁBRANA (překlad). Praha: Mladá fronta, 1972, s. 243.

⁶³ DOYLE, Arthur Conan. *Stříbrný lysáček*. Jan ZÁBRANA (překlad). In DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese II*. Praha: Mladá fronta, 1972, s. 9.

⁶⁴ PENZLER, Otto. Úvod. In PENZLER Otto (ed.). *Velká kniha příběhů Sherlocka Holmese*. Praha: Knižní klub, 2017, s. 12.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ ŠKVORECKÝ, Josef. Sir Arthur Conan Doyle neboli Velký detektiv se stává hvězdou. In ŠKVORECKÝ, Josef. *Nápady čtenáře detektivek a jiné eseje*. Praha: Ivo Železný, 1998, s. 50.

1.4 Vizáž

Jak jsme již nastínili výše, Holmesova výjimečná inteligence je doplněna atletickým tělem. Je hubený, vysoký a jeho orlí nos s pronikavým pohledem mu propůjčují dravčí vzezření. V nemálo případech svého druha dokázal překvapit i svou silou a mrštností.⁶⁷

Málokdo ze současných čtenářů by si zřejmě dokázal Velkého detektiva představit bez jeho ikonické lovecké čepice. Jedná se však o situaci ne nepodobnou té s dýmkou. Na vině je tentokrát ilustrátor Sidney Paget. Právě on detektiva na jedné ze svých ilustrací vybavil čepicí se dvěma štítky nazývanou deerstalker („honec jelenů“), přestože sám Doyle žádnou takovou nikdy nepopsal. Je zřejmé, že žádný z tehdejších gentlemanů by takovýto doplněk v každodenním životě nenosil.⁶⁸ Situace, ve které je Holmes v cestovním úboru a s čapkou zachycen však neodpovídá zcela běžným pořádkům, jelikož se jedná o cestu vlakem, kde by tento úbor, na rozdíl od londýnských ulic, zřejmě až tak nepatřičný nebyl.

K problému se vyjádřil i sám Doyle: „Můj vlastní názor na Sherlocka Holmese – čímž zde míním muže, kterého jsem viděl ve své fantazii – se zcela lišil od výtvarného zpodobnění, který na stránkách časopisu *Strand* uveřejnil pan Paget. Jeho dílo mě však neobyčejně potěšilo a zcela chápu onen aspekt, jímž tuto literární postavu obdařil, a jsem dokonce připraven Holmese nyní přijmout tak, jak ho pan Paget zachytil. V mé mysli byl však vždycky spíše mužem s orlím nosem a úzkou tváří, který se typově blíží indiánovi, než tím, koho na svých obrázcích zachycuje zmíněný umělec, nicméně jak už jsem řekl, výtvarné dílo pana Pageta mi udělalo velikou radost.“⁶⁹

Nezanedbatelnou roli v popularizaci jinak poněkud netradiční pokrývky hlavy hrál taktéž již zmiňovaný William Gillette. Ten totiž deerstalker velice často využíval ve svých divadelních hrách. Hercův vliv na formování podoby Velkého detektiva nelze podcenit – jeho historicky první dramatizace Doylova díla nesoucí název *Sherlock Holmes* měla premiéru 6. listopadu 1899 a jen v Americe se jí dostalo dvě stě třiceti repríz. Melodrama se pak hrálo i v Anglii, Berlíně či Paříži, kde bylo repríz odehráno dokonce více než tři sta. S rolí Sherlocka Holmese se Gillette rozloučil roku 1932 – tou dobou však již měl na kontě neuvěřitelných tisíc tři sta ztvárnění.⁷⁰

⁶⁷ PENZLER, Otto. Úvod. In PENZLER Otto (ed.). *Velká kniha příběhů Sherlocka Holmese*. Praha: Knižní klub, 2017, s. 12.

⁶⁸ CARREAU, Nicolas. *Skutečné životy hrdinů*. Helena BEGUIVINOVÁ (překlad). Praha: Argo, 2019, s. 137.

⁶⁹ DOYLE, Arthur Conan. Conan Doyle vypráví, jak to doopravdy bylo s koncem Sherlocka Holmese. Věra KLÁSKOVÁ (překlad). In PENZLER Otto (ed.). *Velká kniha příběhů Sherlocka Holmese*. Praha: Knižní klub, 2017, s. 18.

⁷⁰ KOLICH, Tomáš. „Až sem to je pozorování. To ostatní je dedukce.“: Podoby Sherlocka Holmese v české ilustraci, dramatu a filmu. *Opuscula historiae atrium*, 2016, roč. 65, č. 2, s. 93.

Přestože tedy deerstalker nebyl Doylovou invencí, stal se jedním z neodmyslitelných symbolů postavy Sherlocka Holmese. Je tak neméně ikonický než třeba úzkostlivě pěstěný knírek Hercula Poirota.

U Holmese tedy došlo k tomu, že stejně jako jiné románové postavy, spisovatelem vytvořené fikce, vymkl se po objevení čtenáři autorovi z rukou, přestal být jen jeho a začal „žít“ podle pravidel, které již nejsou odvislé od jeho tvůrce.⁷¹ I díky tomu má dnes většina z nás s Holmesovou postavou neodmyslitelně spojený i ikonický výrok „Elementary, dear Watson!“, jehož autorem však není Doyle, ale P. G. Wodehouse. Nemůžeme se tak s ním na stránkách Doylových próz setkat o nic častěji než se zmiňovanou loveckou čapkou.

Jako detektivův atribut se konstituoval i župan, v němž byl detektiv v mnoha případech popsán v zamyšlení nad aktuálním pátráním.⁷² Svůj podíl na tom bezpochyby opět mělo Gillettovo divadelní ztvárnění Velkého detektiva.⁷³

1.5 Prostředí

U syžetových děl se pojmem prostředí rozumí motiv vnějšího světa, ve kterém se pohybují postavy a dozvídáme se o něm z dialogů a monologů postav. Toto prostředí může být jak geografické, sociální, tak i intelektuální a bývá charakterizováno vypravěčem nebo autorem stojícím mimo příběh.⁷⁴

Jak je všeobecně známo, Doylovy holmesiády jsou zasazeny do kulis viktoriánské Anglie. Tato epocha, která dostala svůj název dle panovnice Viktorie, bývá označována za jedno z nešťastnějších britských období. V době, kdy v Londýně údajně potíral zločin Sherlock Holmes, se však na trůnu kromě Viktorie objevili i její nástupci Eduard VII. a Jiří V.

Toto období bylo charakterizováno vzestupem středních tříd, které dokázaly pružně reagovat na potřeby měnící se doby. Došlo k výrazné demokratizaci společnosti a stěžejní význam měla zejména průmyslová revoluce, která proměnila společnost z agrární na industriální, což vedlo k velkému rozmachu urbanizace spojenému se stěhováním venkovských obyvatel do měst. Samotný Londýn se rozrostl o celé statisíce obyvatel, což s sebou přineslo i řadu negativ jako například zvýšenou kriminalitu.⁷⁵

⁷¹ ZÁBRANA, Jan. Ediční poznámka. In DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese III*. František JUNGWIRTH (překlad). Praha: Mladá fronta, 1973, s. 293.

⁷² KOLICH, Tomáš. „Až sem to je pozorování. To ostatní je dedukce.“: Podoby Sherlocka Holmese v české ilustraci, dramatu a filmu. *Opuscula historiae atrium*, 2016, roč. 65, č. 2, s. 91.

⁷³ Tamtéž, s. 93.

⁷⁴ PETRŮ, Eduard. *Úvod do studia literární vědy*. Olomouc: Rubico, 2000, s. 104.

⁷⁵ WATSON, J. H. *Viktoriánská Anglie Sherlocka Holmese*. Příbram: Proffesional Publishing, 2005, s. 11–12.

Pro obyvatele se však jednalo především o období nebývalé stability. Možná právě z toho pak pramenila příčina návratu k romantice, záhadám a exotice. Jednalo by se tak o další z případů literárních dějin, kdy by bylo možné doložit, že politicky vyrovnané poměry touží po nezvyklých literárních a uměleckých formách, zatímco společnosti jakýmkoli způsobem neklidné naopak chtěly svým realismem vyjádřit touhu po klidu.⁷⁶

1.6 Doylova finta

Abychom obraz obou literárních postav učinili ještě o něco plastičtější, nemůžeme nezmínit samotný formát příběhů. Většina Doylových holmesiad se totiž ve větší či menší míře přidržuje stejné dějové osnovy. Tento neměnný postup se stal jakýmsi příznakem Doylových detektivních próz, a to zejména povídek.

Doylova příběhová šablona je zřetelná zejména v samém úvodu povídek, jejichž rozvíjení je velice obligátní. Nejprve jsou oba přátelé buď spolu, anebo se právě sejdou. Poté následuje menší či větší exhibice Holmesova postřehu a usuzovacích schopností, kterými je Watson znovu a znovu upřímně udiven a ohromen. Nakonec se objeví sám klient. Ten se může dostavit osobně, či se s ním čtenáři seznamují zprostředkovaně během Holmesova vyprávění, ve kterém Watsona seznamuje s okolnostmi nového případu. Jindy pak Holmes Watsonovi ukazuje dopis, který mu klient poslal, nebo Watson Holmesovi případ „nahraje“ sám.⁷⁷

Mnohými kritiky, kteří se holmesiadami zabývali, byl tento opakující se vzorec považován za stereotypní, a tak prohlašovali za umělecky kvalitnější díla romány. Označit však povídky za stereotypní by dle našeho názoru nebylo úplně vhodné. Jedná se spíše o jakousi smluvenou klauzuli, jakési obřadné uvedení do fiktivního světa, který má velice blízko k úvodním pasážím a tradičnímu rámcování pohádek. Zmiňovaný tradiční rámec měl navíc značný podíl na tom, že se z obou hlavních hrdinů staly literární typy. Jsou to totiž právě ony opakující se úvodní pasáže, kdy se o těchto postavách dozvídáme nejvíce. Seznamujeme se s jejich vlastnostmi, zvyky, vášněmi i slabostmi. V pozdější části příběhu je pak dvojice zaměstnána pátráním, přičemž jedná podle logiky a dějový spád vylučuje jakoukoli rozsáhlejší charakterizaci či psychologický záběr.⁷⁸

K významným rysům cyklu o Sherlocku Holmesovi a doktoru Watsonovi, zformovaným v raných povídkách, nepřibýlo později mnoho toho, co by jakkoli ovlivnilo to,

⁷⁶ KOSATÍK, Pavel. Kapitán Polární hvězdy. *Zlatý máj*, 1986, roč. 30. č. 3, s. 187.

⁷⁷ ZÁBRANA, Jan. Ediční poznámka. In DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese II.* Jan ZÁBRANA (překlad). Praha: Mladá fronta, 1972, s. 242.

⁷⁸ Tamtéž.

jak byly obě postavy do té doby vnímány. Absence překvapivosti a novosti však neznamenal v žádném směru menší zdařilost povídek. Doyle pouze pomalejším tempem pokračoval v práci započaté v mládí, kterou si jeho čtenáři oblíbili a vyhledávali. Navíc byl nyní zralejším autorem, poučeným dlouholetou zkušeností. Ve většině případů se tak dokázal vyhnout slepým uličkám detektivní literatury a úskalím jako jsou ošidnost zápletek, které se zdají únosné jen na první pohled, i zdánlivě dokonalé logické konstrukce, které se tvrdošijně vzpírají beletristickému zpracování.⁷⁹

⁷⁹ ZÁBRANA, Jan. Ediční poznámka. In DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese V.* Eva KONDRYSOVÁ (překlad). Praha: Mladá fronta, 1975, s. 406–407.

2 Holmesiády v českých zemích na přelomu 19. a 20. století

Zatímco většinu 19. století definovaly snahy o prosazování neustálého pokroku řízeného majetnými a vzdělanými, na přelomu 19. a 20. století došlo k výrazné proměně. Zmasovění společnosti ve všech oblastech života – od průmyslové výroby po nové formy populární zábavy – a stále rychlejší tempo technologických, sociálních a kulturních změn vytvořily rámec vrcholné modernity. Kolem roku 1900 pak můžeme zejména ve střední Evropě vysledovat kořeny řady reakcí na její nástup – některé z nich pak charakterizovaly evropské dějiny celého 20. století. Krize liberalismu, která zasáhla celou industrializovanou Evropu, otevřela cestu k vzniku masových ideologií stavících kolektiv nad jednotlivce – nástup masové společnosti tak nepřinesl jen možnost demokratizace, ale i rozdělení politické sféry na pravicové a levicové směry. Etnická, náboženská, kulturní i geografická rozmanitost Rakousko-Uherska (a spolu s ním i českých zemí) představovala ideální prostředí pro projevy zmiňované modernity.⁸⁰

Napříč celou společností převládal pocit, že se svět zmenšil – moderní komunikační technologie, jako telefon či bezdrátový přenos informací, spolu s rozšiřující se železniční sítí, počátky masového využívání jízdního kola a rozvojem městské hromadné dopravy totiž neustále zhušťovaly vnímání prostoru a času.⁸¹

Takzvaná druhá průmyslová revoluce, charakteristická vznikem zcela nových technologií a odvětví průmyslu, se projevovala velice silně právě v českých zemích.⁸² Situace na venkově byla však oproti té v největších centrech značně odlišná.⁸³

Mezi lety 1890 a 1914 prošly české země patrně nejvýraznější urbanizační vlnou ve své historii. Vnitřní migrace obyvatel však neprobíhala rovnoměrně a v mnoha ohledech odrážela etnické rozložení populace. Zatímco převážně česká či smíšená města často zažívala dynamický růst, hlavním německojazyčným centřům se podobný rozmach většinou vyhnul. Navíc již tak ekonomicky oslabené venkovské oblasti se musely vyrovnat s výrazným úbytkem obyvatel – často odcházely celé rodiny, častěji však pouze mladí a fyzicky zdatní muži a ženy, jejichž absence dále prohlubovala místní hospodářské potíže. Modernita v českých zemích tak získávala vysoce mobilní charakter. Masová migrace nabízela mnoha lidem možnost radikálního odklonu od vlastní minulosti i minulosti jejich předků a otvírala cestu k naději na zcela nový začátek – rovněž však i mnohá rizika.⁸⁴

⁸⁰ KUČERA, Rudolf. Nástup mas. České země v letech 1890–1920. In KLÁPŠTĚ, Jan a ŠEDIVÝ, Ivan (eds.). *Dějiny Česka*. Praha: NLN, 2019, s. 190–191.

⁸¹ Tamtéž, s. 191.

⁸² Tamtéž, s. 192.

⁸³ Tamtéž, s. 193.

⁸⁴ Tamtéž, s. 194–195.

Přelom 19. a 20. století, kdy se v našem tuzemském prostředí začaly objevovat první překlady próz Arthura Conana Doylea, je zároveň chápán jako období etablování celého detektivního žánru.

Obecná definice tohoto typu prózy se v odborné literatuře v zásadě neliší, vždy se jedná o příběh, jehož premisou je vyšetřování zdánlivě nerozluštitelného případu, jehož řešení se však zpravidla lze dobrat racionální úvahou. Sekundární literatura pak rovněž dochází konsenzu na čtveřici autorů, kteří jsou chápáni jako zakladatelé žánru. Prvním je Edgar Allan Poe, jehož povídky s postavou C. Auguste Dupina definují narativní půdorys detektivky, jímž je objasňování zločinu za pomoci dedukce. Tento narativní rámec je pak uplatněn v rozsáhlejších útvaru, a to v románech Émile Gaboriaua a Wilkieho Collinse. Zmíněný vzorec pak stabilizují a díky seriálové publikaci naplňují jeho formulový potenciál povídky Arthura Conana Doylea.⁸⁵

Doyle zároveň postavil detektivní žánr na pevný základ důsledné logiky a racionalismu, v čemž Peter Horňák spatřuje jistý paradox, jelikož tak učinil autor, který byl dlouholetým spiritistou, tedy svým způsobem zastáncem něčeho, co je se zmíněnou racionalitou na první pohled v přímém rozporu. Detektivní narativy navíc zbavil mystiky zločinu a odstranil všechny dobové kulisy, kterými si pomáhali jeho předchůdci. Do jisté míry pak příběhy tohoto typu odpatetizoval.⁸⁶

Roku 1905 začalo jedno z největších českých nakladatelství, působící mezi lety 1872–1949, Josef R. Vilímek, vydávat edici Detektivní romány. Její páteří byly právě Doyleovy holmesiády doplňované zejména díly francouzské provenience. V kontextu české literární kultury se jednalo o jednu z vůbec prvních edic věnujících se výhradně detektivnímu žánru.⁸⁷

Vilímkova detektivní edice se mohla pyšnit velkým množstvím inzerce. Celá řada listů ji propagovala rozsáhlými texty. Reklama na Detektivní romány v jednom z čísel *Moravské orlice* vydaných roku 1905 dokonce již explicitně pojmenovala hlavního aktéra próz – detektiva.⁸⁸

Ve zmiňovaném textu z *Moravské orlice* se pak můžeme dočíst o tom, jakou roli detektiv ve zmiňovaných příbězích zastává a nalzáme zde taktéž vyjádření pozitivního stanoviska ohledně čtenářské oblíbenosti děl, na níž měla bezpochyby vliv i velice příznivá cena za jeden bohatě ilustrovaný sešit – 24 haléřů.⁸⁹

⁸⁵ HOLANOVÁ, Markéta Ř. Jak se detektivka stala detektivkou: Sonda do vývoje žánrového povědomí v české literární kultuře přelomu 19. a 20. století. *Česká literatura*, 2017, roč. 65, č. 1, s. 48.

⁸⁶ HORŇÁK, Peter. Odysea logiky. *Zlatý máj*, 1957, roč. 1, č. 12, s. 370.

⁸⁷ Tamtéž, s. 53.

⁸⁸ Tamtéž, s. 60.

⁸⁹ Autor neznámý. [Tajuplně zmizelý poklad...]. *Moravská orlice*, 1905, roč. 43, č. 223, s. 5.

Jedním z hlavních důvodů tak rozsáhlé inzerce zmíněné edice bylo vymezení proti srovnatelnému typu zábavné četby (tzv. krvavým románům), se kterým byla čtenářská obec již obecně seznámena. V reklamách se tak zdůrazňovala zejména umělecká hodnota nově vydávaných děl.⁹⁰

Roku 1906 tuto situaci v *Rozhledech* zkoumal Pařízek. Ten vysvětloval, že „senzační“ čtivo mělo oblibu jak u nejnižší vrstvy čtenářstva, tak u nejvyšší. Zejména u té se pak oblíba v tomto žánru projevila i na poli mimo literaturu, a to návštěvou soudních síní, ale i konzumací líčení zločinů v denních listech či četbou krvavých románů. Těmto takzvaným krvákům však byla vyčítána jejich nízká řemeslná úroveň, a to zejména skrze jejich monotónnost a absenci vnitřní spojitosti i zápletky v líčení osudů hlavního hrdiny. Vyjádřen zde byl i podiv nad masovou oblibou tohoto čtiva i u čtenářů, kteří jinak v ruce obraceli každou korunu. Poněkud lepší stanovisko bylo zaujato u moderních detektivních próz, jejichž všeobecná oblíbenost byla dokládána zejména jejich šířením ve statisícových nákladech a překlady do všech světových jazyků. V tomto směru byly zmiňovány zejména romány anglické a americké, přičemž za nejmodernějšího a nejhledanějšího autora byl považován Conan Doyle. Detektivní romány, kterým byl dříve vtisknut ráz méněcennosti skrze jejich vydávání pouze jakožto příloh denního tisku, se začalo dařit zejména skrze jejich vydávání jakožto samostatných sbírek.⁹¹

Pro účely naší práce je jistě záhodno neopomenout navazující Pařízkova slova směřovaná na adresu Conana Doylea, jehož tvorba byla kvalitou stavěna nad podobné výtvary jiných autorů, kteří se pro nedostatek umu uchylovali ke zdlouhavému popisu samotného krvavého zločinu. Doyle naopak zločin líčil jen potud, pokud to bylo účelné, a to navíc prostřednictvím třetí osoby nebo novinářského článku. Předmětem jeho popisu pak byl především způsob, či psychologický postup, jakým Sherlock Holmes hledal stopu zločinu, nikoli skutek samotný, v čemž byla spatřována největší přednost těchto próz.⁹²

O nezpochybnitelné ekonomické úspěšnosti i čtenářské oblíbě detektivního žánru a zejména Doyleova díla výmluvně hovoří i celostránkový inzerát⁹³ otištěný v jednom z čísel *Humoristických listů* z roku 1907.

Do diskuze se zapojila v témže roce i *Obnova*, která otiskla text s názvem *Dopis z Prahy*. Ten potvrzoval, že čtenářské oblíbě se v té době těšil zejména Doyle se svým

⁹⁰ HOLANOVÁ, Markéta Ř. Jak se detektivka stala detektivkou: Sonda do vývoje žánrového povědomí v české literární kultuře přelomu 19. a 20. století. *Česká literatura*, 2017, roč. 65, č. 1, s. 60–61.

⁹¹ PAŘÍZEK. Detektivní romány. *Rozhledy*, 1906, roč. 17, č. 6, s. 134–135.

⁹² Tamtéž, s. 135.

⁹³ Autor neznámý. Detektivní romány a novelly Sira A. Conana-Doylea. *Humoristické listy*, 1907, roč. 50, č. 5, s. 77.

detektivem, kteří na sebe strhli všeobecný zájem. Vyzdvihovány byly jak čtivost děl, tak zejména jejich přidaná hodnota v podobě cvičení a třibení pozorovacích a usuzovacích schopností, čehož bylo dosaženo skrze rozborné úvahy o příčinách a výsledcích, které usnadňovaly rozřešení zapeklitých případů. Čtenáři pak měli být ideálně schopni četbou nabyté dovednosti uplatnit i ve svých životních vztazích.⁹⁴

Popularitu zmiňované literární postavy potvrzovalo i jiné vydání *Humoristických listů* z téhož roku, když uvedlo: „Není v literatuře poslední doby osobnosti, která by k sobě tak poutala pozornost, jako hlavní osoba novell proslulého anglického spisovatele Sira A. Conana Doylea – Sherlock Holmes, nejproslulejší detektiv světa, stojící ve službách práva a spravedlnosti, bojující proti zločincům.“⁹⁵

V tomto periodiku se fenoménem Velkého detektiva zabývali i obšírněji, když psali o triumfu Conana Doylea na poli literatury. Jeho čtenářský úspěch přirovnávali k tomu, který měl před ním například Jules Verne. Za příčinu autorova úspěchu považovali to, že se mu podařilo přijít s něčím, po čem široké čtenářstvo toužilo. Z řad napodobovatelů pak nebyl žádný, který by se byl Doylevi alespoň přiblížil. Pouze jeho díla byla otiskována ve statisícových nákladech v nejpřednějších cizojazyčných časopisech a setkala se s tím nejpříznivějším hodnocením kritiků. Svou vnitřní hodnotou a distingovaností zdaleka předčila vše, co bylo v rámci žánru dosud napsáno.⁹⁶

Nakladatelství Josef R. Vilímek, které zprostředkovalo vydání *Psa baskervillského* i jiných Doylových holmesiad, publikovalo mimo jiné i prózy Josefa Františka Karase, který se v jednom ze svých fejetonů z roku 1910 o postavě Velkého detektiva zmiňoval.

Dle Karase nebylo jediného civilizovaného národa, do jehož jazyka by nebyly přeloženy Doylovy práce.⁹⁷ Taktéž však byl zřejmě prvním, kdo veřejně vystoupil proti aktuální vydavatelské praxi, a to slovy: „[...] detektivky tisknou se v statisícových nákladech a otravují dobrý lid, protože lid chce číst děj hodně zajímavý, vzrušující. A páni nakladatelé jsou obchodníky stále víc a víc, chtějí vydělávat. Žádá-li někdo revolver, proč by mu jej neprodali? Českou knihu těžko dostat na trh, ale kdyby někdo takhle stvořil českého Sherlocka Holmse nebo Arsena Lupina! Hoj, to by byly honoráře! Zlatem by takového autora zasypali. A fotografie byla by ve všech ilustrovaných novinách. Hola ho, nebylo by užitečné podlehnout proudu a hladit si plné břicho? Umění? Čert vzal umění, čert vezmi sny!“⁹⁸

⁹⁴ Autor neznámý. Dopis z Prahy. *Obnova*, 1907, roč. 13, č. 13, s. 2.

⁹⁵ Autor neznámý. [Zveme Vás...]. *Humoristické listy*, 1907, roč. 50, č. 13, s. 202.

⁹⁶ Autor neznámý. Sir ARTUR CONAN DOYLE. *Humoristické listy*, 1907, roč. 50, č. 36, s. 547.

⁹⁷ KARAS, Josef František. Vítězství romantiky. *Moravská orlice*, 1910, roč. 48, č. 15, s. 1.

⁹⁸ Tamtéž.

Staré české překlady Doylových holmesiad vzniklé většinou ve dvacátých letech dvacátého století byly již v polovině let šedesátých takřka nedostupné. Kvalita překladů taktéž nebyla příliš vysoká. Často byly kráceny a komoleny a práce nakladatelů byla ledabylá – v některých vydáních pod původním názvem například vycházela pouze část povídek.⁹⁹

Již od počátku dvacátého století se v českém literárním prostoru objevovaly povídkové parodie detektivního žánru, které se záhy staly českým specifikem. Mezi nejvýznamnější autory tohoto typu próz se řadili Jaroslav Hašek, Ignát Hermann či Viktor Dyk.

Již roku 1908 vydal Hugo Vavrečka pod pseudonymem Hugo Vavris humoristickou prózu *František Lelíček ve službách Sherlocka Holmesa*, která parodovala soudobé poměry v habsburské monarchii. Podle knihy byl roku 1932 natočen i stejnojmenný filmový snímek s Vlastou Burianem v roli Františka Lelíčka a Martinem Fričem v roli Velkého detektiva.

Zmínit musíme i Karla Mečírě, který shromáždil časopisecky uveřejněné povídky parodující Sherlocka Holmese (a Léona Cliftona) v knihách *O policajtech, detektivech, soudcích a jiných lidech* (1913) a *Špiclové a konfidenti* (1914).¹⁰⁰

Roku 1914 vyšla také osmnáctidílná sešitová série Knihovna podivuhodných příhod, s poněkud sporným autorstvím, v níž vystupuje geniální detektiv M. A. Bertillon s věrným druhem Wellsonem. Inspirace holmesovským kánonem je zde nezpochybnitelná. Z Doylova díla autor pak parafrázoval zejména jména (Sherlock Armstrong v příběhu *Záhada kontinentálního vlaku*, Sherlock Gray v příběhu *Zatažená síť* či žebrák Mycroft v příběhu *Škaredá událost Westminsterská / Pohřešovaný*).¹⁰¹

2.1 Pes baskervillský

Jak jsme již zmínili v úvodu, největší důraz bude v této práci kladen na sledování Doylova *Psa baskervillského*. Tento třetí ze čtyř Doylových detektivních románů s postavou Sherlocka Holmese vycházel původně na pokračování na stránkách *The Strand Magazine* od srpna roku 1901 do dubna roku 1902.

Již o rok později, tj. roku 1903, vyšla kniha ve Stuttgartu, a to pod názvem *Der Hund von Baskerville*. Tento překlad názvu ovšem navozoval dojem, že se jedná o název místa, a nikoli rodu. Novější překlady tedy již vycházely pod vhodnějším *Der Hund der Baskervilles*.¹⁰²

⁹⁹ ZÁBRANA, Jan. Ediční poznámka. In DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmesa I.* Vladimír HENZL; Jan ZÁBRANA a Zora WOLFOVÁ (překlad). Praha: Mladá fronta, 1971, s. 433.

¹⁰⁰ JAREŠ, Michal a MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 45.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 46.

¹⁰² MACEK, Miroslav. Doslov. In MACEK, Miroslav. *Návrat psa baskervillského*. Praha: XYZ, 2022, s. 164.

Obdobná chyba se ovšem vyskytla i u prvního českého vydání z roku 1903. Ve *Světě zvířat* totiž tehdy Doyleva próza vyšla pod názvem *Pes z Baskervillu*.¹⁰³ Spíše než o překlad se však jednalo o volný přepis, kvalita textu totiž nebyla příliš vysoká a místy docházelo i k obsahovým a faktografickým odchylkám. Dle některých odborníků by tyto textové odchylky mohly mít za příčinu snahu vyhnout se placení autorských práv.¹⁰⁴

Druhé českojazyčné vydání z roku 1905 již vyšlo pod tradičním názvem *Pes baskervillský*, a to u nakladatelství Josef R. Vilímek. Toto vydání (a poté i druhé a třetí z let 1925 a 1935 u téhož nakladatelství) bylo doplněno vybranými původními ilustracemi Sidneyho Pageta.

Nespornou popularitu holmesiád, a zejména *Psa baskervillského*, roku 1911 potvrzoval i křesťansko-sociální týdeník *Český západ*, jenž uvedl inzerát na březnovou premiéru detektivní hry s názvem *Pes baskervillský* v plzeňském městském divadle. Tato hra o čtyřech jednáních vzešla z pera Ferdinanda Bonna, jehož práci opatřil překladem Bobeš Hübner.¹⁰⁵ Jednalo se o detektivní komedii napsanou „dle románu“ Poea a Doylea.¹⁰⁶ Inzerce se této inscenaci dostalo i v několika číslech *Nové doby*, která ve shodě s *Českým západem* uvedla jako datum premiéry devatenáctého března 1911.¹⁰⁷

Nová doba taktéž roku 1916 uveřejnila obsáhlou recenzi na film *Pes Baskervillský*, který se v týdnu od čtyřadvacátého do třicátého března promítal v I. stálém elektrickém divadle v Pekle. Recenze o Doylevě díle obecně mluvila jako o úžasně oblíbeném a všeobecně rozšířeném, přičemž o Sherlocku Holmesovi tvrdila, že byl snad nejznámější románovou postavou současnosti. *Psa baskervillského* označila za autorův nejznámější román. Děj tohoto literárního díla byl pak přepracován do zmiňovaného stejnojmenného filmu a obohacen novými stránkami. Oproti původnímu dílu je děj filmu zasazen do středověku, doby rozkvětu rytířstva. Podstata prózy je však zachována a objevuje se zde i hrůzu nahánějící příšera v podobě baskervillského psa, která je zde zástěrkou pro úklady a zločin. Spravedlivého potrestání zločince pak docílí Holmes v roli rytíře-poustevníka.¹⁰⁸

¹⁰³ MACEK, Miroslav. Doslov. In MACEK, Miroslav. *Návrat psa baskervillského*. Praha: XYZ, 2022, s. 164.

¹⁰⁴ KOLICH, Tomáš. „Až sem to je pozorování. To ostatní je dedukce.“: Podoby Sherlocka Holmese v české ilustraci, dramatu a filmu. *Opuscula historiae atrium*, 2016, roč. 65, č. 2, s. 93.

¹⁰⁵ Autor neznámý. Repertoír měst. divadla v Plzni. *Český západ*, 1911, roč. 4, č. 12, s. 7.

¹⁰⁶ Autor neznámý. Repertoír měst. divadla v Plzni. *Český západ*, 1911, roč. 4, č. 13, s. 5.

¹⁰⁷ Autor neznámý. Repertoír nového městského divadla v Plzni. *Nová doba*, 1911, roč. 16, č. 31, s. 8.

¹⁰⁸ Autor neznámý. *Pes Baskervillský*. *Nová doba*, 1916, roč. 21, č. 72, s. 3.

3 Holmesiády v meziválečném Československu

České země nikdy dříve ve své historii nezaznamenaly tak velkou vlnu změn v relativně krátkém časovém úseku jako mezi lety 1914–1918. Válečné strádání, porážka habsburské monarchie a zásadní proměna politické mapy střední Evropy na konci konfliktu radikálně ovlivnily nejen mezinárodní vztahy a sféru vysoké politiky, ale i každodenní život obyvatel.¹⁰⁹

Rozpad Rakouska-Uherska vytvořil ve střední Evropě zcela novou politickou realitu. Mnohonárodní monarchie, později nacionalistickými diskurzy líčená jako nefunkční a odsouzená k nevyhnutelnému rozpadu, byla nahrazena národními státy. Ty však ve skutečnosti představovaly spíše zmenšené verze předválečného modelu – s výjimkou etnicky poměrně homogenního Maďarska a zbytkového Rakouska byly všechny nástupnické státy, přestože se formovaly jako státy národní, multietnické. Československo v tomto ohledu nebylo výjimkou.¹¹⁰

Největší výzvou pro dlouhodobou stabilitu nově vzniklé Československé republiky, vyhlášené 28. října 1918, v prvních poválečných letech bylo urychlení hospodářské, sociální a kulturní obnovy v nových podmínkách a nalezení širokého konsenzu o její budoucí podobě – takového, který by sdílelo co nejvíce národností a sociálních vrstev tvořících její obyvatelstvo.¹¹¹

Samostatná Československá republika byla státem svobodným a liberálním. Nakloněna byla umění, a to zejména literatuře, která byla chápána jako prostředek rozvíjení českého jazyka a posílení národní identity. Zejména v prvních letech existence nového státu byla patrná vlastenecká a národovecká povaha české literatury, avšak to záhy odeznělo a česká literatura, inspirovaná velkými evropskými literaturami, se rozvinula do žánrové i typové pestrosti a různorodosti.¹¹²

Kriminální a detektivní romány byly ve dvacátých letech již oblíbenou oddychovou četbou. Na počátku prvorepublikové éry pak mezi překlady dominovali angličtí, němečtí a francouzští autoři, řidčeji pak autoři skandinávští. Oblíbenými autory se stali Gilbert Keith Chesterton, Gaston Leroux či Edgar Wallace. Oblíbený stále byl i již všeobecně známý Arthur Conan Doyle.¹¹³

¹⁰⁹ KUČERA, Rudolf. Nástup mas. České země v letech 1890–1920. In KLÁPŠTĚ, Jan a ŠEDIVÝ, Ivan (eds.). *Dějiny Česka*. Praha: NLN, 2019, s. 202.

¹¹⁰ RÁKOSNÍK, Jakub. První československá republika. In KLÁPŠTĚ, Jan a ŠEDIVÝ, Ivan (eds.). *Dějiny Česka*. Praha: NLN, 2019, s. 216.

¹¹¹ KUČERA, Rudolf. Nástup mas. České země v letech 1890–1920. In KLÁPŠTĚ, Jan a ŠEDIVÝ, Ivan (eds.). *Dějiny Česka*. Praha: NLN, 2019, s. 215.

¹¹² JAREŠ, Michal a MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 53.

¹¹³ Tamtéž, s. 58.

K napsání kratších či delších textů, které se s relativně novým, avšak populárním literárním fenoménem pokoušely vyrovnat, vyprovokovaly některé intelektuály ve dvacátých letech jak popularita žánru, jeho zastoupení a strukturovanost, tak absence srovnatelné tvorby českých autorů.¹¹⁴

Za zmínku nepochybně stojí studie Karla Čapka publikovaná roku 1924, byť o postavě Velkého detektiva se zmiňuje spíše okrajově. *Holmesiana čili O detektivkách* skrývá ve svém názvu odkaz na jméno slavného detektiva, což výborně ilustruje fakt, že už na přelomu dvacátých a třicátých let minulého století byla Doylova postava jakýmsi synonymem celého detektivního žánru, jehož jednotlivými motivy se ve svém rozboru Čapek zabývá.

Roku 1926 pak časopisecky vyšel článek Františka Langera *Proč se u nás nepiší detektivky?*, v němž autor kritizuje řemeslnou úroveň děl populární literatury domácích autorů, přičemž naopak vyzdvihuje kvality autorů detektivek překladových.

Vyloupení Evropy Josefa Suchánka z roku 1925 bylo přiznaným holmesovským pastišem, publikovaným pod pseudonymem Ivan Suk. V tomto díle se Sherlock Holmes setkává s Arsénem Lupinem. Tato dvojice známých postav se pak opět střetává v povídkové sbírce z téhož roku *Holmes a Lupin*. Tato sbírka však vyšla pod pseudonymem Allan Dawis.¹¹⁵

Za solidní detektivku holmesovského ražení se všemi náležitostmi žánru je považován román *Rukopis Bohů* Františka Špergera z roku 1926. Ten je případy Sherlocka Holmese přímo inspirován. Londýnský detektiv Bill Parker, vyšetřující vraždu majitele venkovského sídla, má i svého Watsona, přítele Freda Starka. Toto dílo však zůstalo nepovšimnuto soudobou kritikou.¹¹⁶

Holmesiádu má na svém kontě i Vladimír Tůma. Ten roku 1941 během již zuřícího válečného konfliktu vydal román *Dr. Watson dělá zázraky*, v němž třicet let zesnulý Velký detektiv na žádost samotného svatého Petra vstává z mrtvých, aby po boku svého věrného přítele vyřešil případ ztracené duše.¹¹⁷

Postava Sherlocka Holmese se krátce objevila i v jedné z úvodních pasáží filmového snímku *Tři vejce do skla* z roku 1937, kde byla označena za „uznávaného mistra detektivů všech dob a národů“. Zmíněny jsou ve shodě s naší úvodní kapitolou i detektivovy příznačné atributy: housle, lulka a doktor Watson – ty se mezi třetí a pátou minutou ve stejném pořadí objevují i ve hrané scéně.¹¹⁸

¹¹⁴ JAREŠ, Michal a MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 63.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 84.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 83–84.

¹¹⁷ TŮMA, Vladimír. *Dr. Watson dělá zázraky*. Praha: Kvádr, 1941.

¹¹⁸ *Tři vejce do skla* [film]. Režie Martin FRÍČ. ČSR: Československý státní film, 1937.

3.1 Pes baskervillský

Dokladem toho, že jedno z Doylových nejstěžejnějších děl, *Pes baskervillský*, sklízelo velkou slávu, může být i promluva Villyho Roškota v divadelní hře Fráni Šrámka z roku 1922 *Měsíc nad řekou*. Villy totiž o *Psu baskervillském* prohlašuje: „Přečetl jsem jej šestkrát. Nejkrásnější kniha na světě!“¹¹⁹

Stejný obdiv dílu vyjadřuje i sbírka povídek, humoresek a vzpomínek *Loňské sněhy* Karla Scheinpfluga vydaná u pražského nakladatelství Josef R. Vilímek roku 1928, která obsahuje krátkou prózu nazvanou *Baskervillský pes*. Německý překlad *Psa baskervillského* se zde stává vánočním dárkem a záhy pohltí nejednoho člena rodiny, který kvůli ní zapomene na celý Štědrý večer i Boží hod. Dárce knihy zde například zmiňuje: „To je přece báječná detektivka. Já jsem ji sice dosud nečetl, ale ve Vídni si ji kupuje kde kdo, lidé ji čtou po chodnicích, až do sebe vrážejí, hraje se to v biografech i na divadle, zpívá se o tom v šantánech – zkrátka sensace dne.“¹²⁰

¹¹⁹ ŠRÁMEK, Fráňa. *Měsíc nad řekou: Veselohra o třech dějstvích*. Praha: Fr. Borový, 1941, s. 26.

¹²⁰ SCHEINPFLUG, Karel. *Loňské sněhy: Povídky, humoresky, vzpomínky*. Praha: Josef R. Vilímek, 1928, s. 102.

4 Holmesiády v Československu mezi lety 1945–1991

4.1 Poválečná situace (1945 až polovina 50. let)

Poválečná situace v Československu přinesla mnohé změny na všech úrovních života obyvatel soustátí. K prosazování zásadních změn ve společenském vývoji, ale i ke smlouvě o postoupení Podkarpatské Rusi Sovětskému svazu, vedly zejména bezvýhradný příklon k SSSR v otázkách národní politiky spolu s dominantní rolí Komunistické strany Československa, a to vlivem porážky nacistického Německa a osvobození podstatné části soustátí sovětskou armádou.¹²¹

V první fázi spojené s uskutečňováním národního programu došlo v českých zemích k odsunu německého (a zčásti maďarského) obyvatelstva a následnému dosídlování pohraničních oblastí, zejména vysídlenými Slováky – ti pak tvořili většinové obyvatelstvo na slovenské části soustátí.¹²² Jednalo se zřejmě o největší a nejrychlejší demografický zlom českých dějin.¹²³

Po těchto událostech se dostala otázka menšin v Československu na okraj politického zájmu a pozornost se přesunula k problému uspořádání česko-slovenských vztahů. Centrální řízení státu pak bylo posíleno převzetím moci komunisty v únoru 1948 a následnému sloučením Komunistické strany Československa s Komunistickou stranou Slovenska v září téhož roku.¹²⁴

Plánované hospodářství, které komunisté v Československu záhy zavedli, bylo velkou částí obyvatelstva i odborníků poválečné doby považováno za lepší model uspořádání než hospodářství založené na kapitalistickém trhu, přičemž kapitalismus samotný byl vnímán jako kořen valné většiny krizí uplynulých let. V plánovaném hospodářství byl spatřován potenciál skvělé budoucnosti. Oproti meziválečnému období měl nově v ekonomice hrát mnohem větší úlohu stát. Málokdo si však v plně šíři uvědomoval enormní náklady, selhání a lidské oběti sovětské cesty k modernitě.¹²⁵

Prakticky ihned po osvobození Československa Rudou armádou se zároveň rozhořel zápas o novou orientaci knižní kultury, která by naplňovala kolektivistické ideje.¹²⁶ Oprávněnost vydání každého titulu byla ovlivněna ideovou správností, společenskou

¹²¹ ŠIMEČEK, Zdeněk a TRÁVNÍČEK, Jiří. *Knihy kupovati...: Dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014, s. 317.

¹²² Tamtéž, s. 317–320.

¹²³ PULLMANN, Michal a SPURNÝ, Matěj. *Dějiny Česka od roku 1945 do současnosti*. In KLÁPŠTĚ, Jan a ŠEDIVÝ, Ivan (eds.). *Dějiny Česka*. Praha: NLN, 2019, s. 284.

¹²⁴ ŠIMEČEK, Zdeněk a TRÁVNÍČEK, Jiří. *Knihy kupovati...: Dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014, s. 317–320.

¹²⁵ PULLMANN, Michal a SPURNÝ, Matěj. *Dějiny Česka od roku 1945 do současnosti*. In KLÁPŠTĚ, Jan a ŠEDIVÝ, Ivan (eds.). *Dějiny Česka*. Praha: NLN, 2019, s. 287.

¹²⁶ ŠIMEČEK, Zdeněk a TRÁVNÍČEK, Jiří. *Knihy kupovati...: Dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014, s. 321–327.

potřebností a dobovými představami o umělecké kvalitě. Romány kriminální povahy byly považovány za brak, jelikož údajně postrádaly jakoukoli výchovnou tendenci či dokonce s výchovnými tendencemi byly v přímém rozporu.¹²⁷ V přístupu braku na literární trh měly zabránit zejména pokusy ministerstva informací o jeho potlačení.¹²⁸ V českých zemích byla pro tyto důvody zavedena regulace tisku přiděly papíru. Stejná praxe byla zavedena roku 1948 i na Slovensku. Následně došlo k vyrovnání českých a slovenských poměrů a poúnorové zákonodárství přineslo úplnou státní kontrolu tisku. Literatura byla spojena s politickými cíli a stala se instrumentem šíření socialismu.¹²⁹

Všechna nakladatelství byla zestátněna a vydávání knih podléhalo dohledu.¹³⁰ Po očistě kulturního života a sladění zájmů nakladatelů a distributorů s ideou kultury pro lid volali sami nakladatelé a knihkupci. Projevily se tedy snahy koordinovat vydavatelské programy a vyloučit konkurenční vydání.¹³¹

Ještě roku 1948 vycházely románové novinky, a to například překlady Agathy Christie nebo Elleryho Queena. Již roku 1949 se však detektivní žánr zcela vytratil z edičních plánů, a to včetně překladové literatury.¹³²

Ideologizace kriminální literatury však probíhala již po roce 1945 v souvislosti s protiněmeckými náladami, kdy nacisté a jejich pohrobci byli stavěni do role strůjců zločinů. Zločin obecně byl v té době chápán jako sabotáž celospolečenského budovatelského úsilí.¹³³

4.2 Druhá polovina 50. let až roky 1968/69

Nejen mezi komunisty, ale i mezi mnoha jejich oponenty, panovalo na přelomu padesátých a šedesátých let přesvědčení, že v oblasti vědy a vzdělání komunistické státy předhánějí ty kapitalistické. Období prvních letů do vesmíru, které v očích mnohých potvrzovalo civilizační převahu komunistického režimu a jeho schopnost skutečně realizovat kvalitativní skok umožněný vědecko-technickou revolucí, bylo dobou velkého optimismu a důvěry v budoucnost. K hlasům kybernetiků, fyziků a sociologů se postupně přidávali i filozofové a spisovatelé, kteří formovali diskurz o technologické modernitě jakožto klíčovém nástroji

¹²⁷ JAREŠ, Michal a MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 169.

¹²⁸ Tamtéž, s. 158.

¹²⁹ ŠIMEČEK, Zdeněk a TRÁVNÍČEK, Jiří. *Knihy kupovati...: Dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014, s. 321–327.

¹³⁰ JAREŠ, Michal a MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 169.

¹³¹ ŠIMEČEK, Zdeněk a TRÁVNÍČEK, Jiří. *Knihy kupovati...: Dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014, s. 321–327.

¹³² JAREŠ, Michal a MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 169.

¹³³ Tamtéž, s. 170.

dalšího stupně osvobození člověka. Na počátku šedesátých let se tento pohled i v československém veřejném prostoru stal patrně nejvlivnějším rámcem pro chápání tehdejší společnosti, jejích úkolů a budoucího směřování.¹³⁴

Zároveň s tím se na konci padesátých let kriminální žánr začal vracet na tolerovanou pozici nejčtenější oddechové literatury a přestal tak patřit k těm, které dobová cenzura zakazovala.¹³⁵ K rehabilitaci žánru jako takového zřejmě přispěla i konference sovětských spisovatelů konaná roku 1958 v Moskvě. Tam patřila k jednomu z hlavních témat dobrodružná literatura a zároveň došlo k akceptování detektivky jako žánru. Obecným předpokladem vydávaných děl však měla být především výchovná funkce v duchu komunistické morálky.¹³⁶

Navzdory zmíněným předpokladům se však společnost pomalu uvolňovala z totalitního sevření a detektivka se stala vítaným zdrojem zábavy pro čtenáře a zároveň publikační šancí pro autory, jelikož tento žánr na rozdíl od schematického pojetí „vážné“ literatury dovozoval odchylku od zásad socialistického realismu.¹³⁷

Na český trh se vrátili jak klasici žánru, zejména ti britští, tak autoři socialistického bloku, jejichž díla v našem prostředí často dosud nebyla publikována. Roku 1958 to byla Agatha Christie s románem *Pět malých prasátek* (*Five Little Pigs*, 1942), v roce 1960 Dorothy L. Sayersová s románem *Vražda potřebuje reklamu* (*Murder Must Advertise*, 1933) a Chesterton s *Příběhy otce Browna* (*The Father Brown Stories*).¹³⁸

V šedesátých letech došlo k rozvoji kriminální beletrie, a to v souvislosti s reformou územní správy, kdy byla opětovně založena krajská nakladatelství, která vytrvala až do let osmdesátých. Otázka regionálních a krajských nakladatelství se však řešila již od let čtyřicátých. Tato nakladatelství pak průběžně překračovala žánrové hranice určené velkým centrálním nakladatelstvím.¹³⁹ Tato změna ovlivnila zejména aktuální tvorbu tuzemských autorů, avšak význam měla i pro vydávání žánru jako takového.

Roku 1965 knižně vyšel soubor esejů Josefa Škvoreckého *Nápady čtenáře detektivek*. Ty patřily ve své době k ojedinělému pramenu informací o (zejména zahraničním) uvažování o kriminálním žánru.¹⁴⁰ Jedna z kapitol, nazvaná Sir Arthur Conan Doyle neboli Velký detektiv se stává hvězdou, se, jak už z názvu vyplývá, věnuje Sherlocku Holmesovi.

¹³⁴ PULLMANN, Michal a SPURNÝ, Matěj. Dějiny Česka od roku 1945 do současnosti. In KLÁPŠTĚ, Jan a ŠEDIVÝ, Ivan (eds.). *Dějiny Česka*. Praha: NLN, 2019, s. 292–293.

¹³⁵ JAREŠ, Michal a MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 210.

¹³⁶ Tamtéž, s. 171.

¹³⁷ Tamtéž, s. 210–211.

¹³⁸ Tamtéž, s. 210.

¹³⁹ Tamtéž, s. 266.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 240.

Tato práce byla na dlouhou dobu poslední sumarizující prací o detektivním žánru a jeho domácích i zahraničních autorech. Povědomí o historii a vývoji žánru od té doby širily především doslovy v řadě 3x od Odeonu, jejichž autory byli Jan Zábrana či František Jungwirth.¹⁴¹ Až roku 1988 pak vydal Pavel Grym knihu *Sherlock Holmes a ti druzí*,¹⁴² která se v mnohém podobá Škvoreckého „nápadům“. Je však mnohem podrobnější a má širší záběr.¹⁴³ Právě Josef Škvorecký, Jan Cigánek, Vladimír Procházka, ale i někteří jiní, se zasloužili o rehabilitaci detektivky v naší vlasti, jelikož úspěšně uhájili její společenský i literární nárok na život.¹⁴⁴

Šedesátá léta jsou zajímavá i tím, že se v jejich průběhu začaly na knižním trhu objevovat v hojném počtu povídkové holmesíady z per českých autorů. V polovině šedesátých let, roku 1966, vyšla u Státního nakladatelství dětské knihy povídková sbírka *Prázdniny se Sherlockem Holmesem* Jaroslava Tafela, v níž je školák Tom Jarda Sherlockem Holmesem pozván do londýnské Baker Street, aby zastoupil doktora Watsona při řešení případů.¹⁴⁵ Opětovně byla sbírka vydána nakladatelstvím Albatros roku 1994.

U Státního nakladatelství dětské knihy vyšla roku 1968 také povídková sbírka *Omyl Sherlocka Holmese* autorů Miroslava Honzíka a Iljy Kučery. Ve čtyřech povídkách se zde utkává Sherlock Holmes s pátrači orgánu veřejné bezpečnosti, přičemž detektiv je tím, který zde tahá pomyslnou kratší sirku. Cílem autorů zřejmě bylo na zveličeném rozdílu v přístupu k pátrání a jeho výsledcích deromantizovat čtenářské představy o knižních detektivech.¹⁴⁶

Otakar Chaloupka ve své dobové recenzi na toto dílo uvádí zajímavý postřeh. O knize Honzíka a Kučery píše, že představuje „snahu o ten typ oddechové literatury, jenž se pohybuje na pomezí svého vlastního žánru a jeho parodie, persifluje sebe sama, své kánony, svůj řád, svou ustálenou podobu.“¹⁴⁷ Činí tak dle něj „v jakémsi ‚prostoru nikoho‘ mezi detektivkou, parodií na detektivku a non fiction o kriminalistice“.¹⁴⁸ Autorský záměr ilustrovat tezi, že v tehdejší současném světě jsou metody kriminální práce odlišné od práce velkých detektivů, což by v přímé konfrontaci nutně vedlo k neúspěchu těchto pátračů, označuje Chaloupka za banální pravdu, která sotva může stačit na knihu. Schéma, ve kterém Holmes prohrává boj s příslušníky veřejné bezpečnosti navíc označuje za laciné a nedůstojné diskvalifikování

¹⁴¹ JAREŠ, Michal a MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 242–243.

¹⁴² GRYM, Pavel. *Sherlock Holmes & ti druzí*. Praha: Vyšehrad, 1988.

¹⁴³ JAREŠ, Michal a MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 242–243.

¹⁴⁴ OUSRATA, Vladimír. Předmluva. In OUSRATOVI, Eva a Vladimír (eds.). *21 detektivů*. Eva OUSRATOVÁ (překlad). Praha: Odeon, 1967, s. 6.

¹⁴⁵ TAFEL, Jaroslav. *Prázdniny s Sherlockem Holmesem*. Praha: SNDK, 1966.

¹⁴⁶ HONZÍK, Miroslav a Ilja KUČERA. *Omyl Sherlocka Holmese*. Praha: SNDK, 1968.

¹⁴⁷ CHALOUPKA, Otakar. Dvakrát pro oddech. *Zlatý máj*, 1969, roč. 13, č. 3, s. 193.

¹⁴⁸ Tamtéž.

čtenářsky oblíbené postavy. Literární kvalita knihy je pak dle autora recenze na velice nízké úrovni, a tak jeho zhodnocení vyznívá výrazně negativně.¹⁴⁹

Konec šedesátých let v Československu je z pohledu holmesologie taktéž významný skrze četné aktivity zřejmě nejvýznamnějšího českého holmesologa Rudolfa Čechury. V této době se jednalo zejména o jeho pokusy o reflexi holmesologických témat a o snahu založit Československou společnost Sherlocka Holmese.

Čechura byl roku 1967 přijat za člena Londýnské společnosti Sherlocka Holmese, kde se v lednu následujícího roku zúčastnil její výroční schůze.¹⁵⁰ Až do počátku druhého tisíciletí pak byl jediným Čechem, kterému se tohoto privilegia dostalo.¹⁵¹ Ve sledované době pak byl zároveň dokonce jediným členem zmiňované holmesologické společnosti napříč všemi zeměmi sdruženými v RVHP.¹⁵² Když Čechura během seznamování se s nejrůznějšími členy Společnosti prohlašoval, že je původem z Čech, byli všichni bezmezně potěšeni¹⁵³, jelikož Čechy, jak již víme, vystupovaly v názvu první z Doylových povídkových holmesiad.

O své účasti na výroční členské schůzi klubu publikoval Čechura článek v magazínu *Věda a technika mládeži*, jehož byl redaktorem, přičemž s ním sklídl velký úspěch.¹⁵⁴ V následujících číslech magazínu, které vycházely mezi březnem a srpnem roku 1968, vyšlo celkem jedenáct článků s anglickým titulkem Sherlock Holmes Story (viz. Příloha C), v nichž čtenáře informoval mimo jiné o historii a činnostech londýnské Společnosti.

Jednalo se o jakýsi seriál na pokračování vycházející z autorovy velice zasvěcené holmesologické stati, kterou publikoval roku 1969 v prvním vydání své knihy *Nikdo nemá alibi*. V ní Čechura polemizuje s autory, kteří se svým vlastním způsobem snažili o reflexi Doylova díla, a uvádí na správnou míru případné nepřesnosti. Mimo to obsáhle komentuje nejrůznější aspekty holmesologie, a to úspěchy i neúspěchy na poli bádání, ale i aktuální dění v holmesologických společnostech, jejichž názvy uvádí na pravou míru, či například obsah holmesologických periodik.¹⁵⁵

Stat' dále nabádá k četbě holmesiad. Čechura v ní totiž píše, že studium holmesovského kánonu může prospět i takzvaným prostým lidem, kteří sami o sobě nemají a pravděpodobně ani nikdy nebudou mít nic společného se skutečným vyšetřováním zločinu. Obhájuje to tím, že

¹⁴⁹ CHALOUPKA, Otakar. Dvakrát pro oddech. *Zlatý máj*, 1969, roč. 13, č. 3, s. 193.

¹⁵⁰ ČECHURA, Rudolf. Zpráva o výročním zasedání. *Věda a technika mládeži*, 1968, roč. 22, č. 4, s. 116.

¹⁵¹ ČECHURA, Rudolf. Příloha Bohemian Newsletter no. 5. *Zpravodaj České společnosti Sherlocka Holmese*, 2001, roč. 1, č. 5, příloha.

¹⁵² VĚDECKÁ RADA REDAKCE. [Ladies and Gentlemen...]. *Věda a technika mládeži*, 1968, roč. 22, č. 5, s. 166.

¹⁵³ ČECHURA, Rudolf. Zpráva o výročním zasedání. *Věda a technika mládeži*, 1968, roč. 22, č. 4, s. 116.

¹⁵⁴ VĚDECKÁ RADA REDAKCE. [Ladies and Gentlemen...]. *Věda a technika mládeži*, 1968, roč. 22, č. 5, s. 166.

¹⁵⁵ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes Story. In ČECHURA, Rudolf. *Nikdo nemá alibi*. Praha: Práce, 1969, s. 88–109.

čtenáři se namísto běžného koukání přiučí přesnému pozorování a namísto mluvení logickému uvažování. Návyky, které bylo možné převzít od Sherlocka Holmese, Čechura chápal pro jeho soudobou společnost potřebnější než filozofii, kterou nabízel Josef Švejk.¹⁵⁶

Mimo stati samotné kniha obsahuje příběh nesoucí název totožný s titulem knihy. Nepřekvapivě se v něm odráží Čechurova láska k Doylovu holmesovskému dílu, byť se jedná pouze o drobnou aluzi. Český policista Procházka se totiž vydává do Londýna, aby zde díky finančním prostředkům získaných výhrou založil detektivní kancelář zvanou Holmes and Watson. Procházka se zde profiluje do role Holmese, zatímco Watsona mu dělá dr. Watson, nikoli však tradiční Doylova postava, ale stejnojmenný člen Scotland Yardu. Příběh je vyfabulován na základě událostí, které se skutečně udály, a to roku 1963, kdy došlo k mediálně výrazně reflektované vlakové loupeži.¹⁵⁷

Již zmiňovaný magazín *Věda a technika mládeži* taktéž v jednom ze svých čísel uvedl Čechurovu reakci na čtenářský dotaz o možnosti založení holmesovsky zaměřeného čtenářského sdružení v Československu. Ve své odpovědi Čechura vyjádřil pozitivní stanovisko ohledně proveditelnosti tohoto počínu. Pro založení Československé společnosti Sherlocka Holmese neviděl žádné překážky, a dokonce nabídl věnování určité plochy magazínu pro účely zprostředkování. Požadoval pouze dostatečný počet zájemců.¹⁵⁸

K pokusu o založení československé Společnosti Čechuru možná vedly i pocity, které si odnesl ze své účasti na schůzi Londýnské společnosti Sherlocka Holmese, kde se musel opakovaně rdít při častém odpovídání členům, že v Československu dosud žádná obdobná společnost neexistovala.¹⁵⁹

4.3 „Normalizační“ éra (1968/69–1989)

Konec šedesátých let v Československu byl charakterizován zejména procesem politické demokratizace a ekonomických reforem, stejně jako následnou reakcí na ně. Obrodný program pražského jara se na úkor autoritativního řízení a byrokratických nařízení zaměřil na prosazování ideálu občanské participace a celkové demokratizace veřejného života – občané již neměli být omezováni neefektivním hospodářským systémem, cenzurou a vzájemným dohledem, ale v rámci státního socialismu a spojenectví se Sovětským svazem měli získat větší možnost rozhodovat o svém životě a budoucnosti české společnosti. Zásadní změnou bylo

¹⁵⁶ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes Story. In ČECHURA, Rudolf. *Nikdo nemá alibi*. Praha: Práce, 1969, s. 104.

¹⁵⁷ ČECHURA, Rudolf. *Nikdo nemá alibi*. Praha: Práce, 1969.

¹⁵⁸ ČECHURA, Rudolf. Bude československý Holmes-Klub? *Věda a technika mládeži*, 1968, roč. 22, č. 13, s. 458.

¹⁵⁹ ČECHURA, Rudolf. Zpráva o výročním zasedání. *Věda a technika mládeži*, 1968, roč. 22, č. 4, s. 117.

uvolnění a na jaře roku 1968 dokonce zrušení cenzury, což spolu s oslabením strachu z represí vyústilo v podnětné tvůrčím prostředí – to se projevilo nejen v kulturní produkci, ale také v oživení veřejného prostoru, kde docházelo ke kritickým debatám v novinách i rozhlase, ale i ke spontánním oslavám až manifestacím.¹⁶⁰

Projekt demokratického socialismu, k němuž většina obyvatel s nadějí vzhlížela, byl násilně ukončen vojenskou intervencí států Varšavské smlouvy 21. srpna 1968 a událostmi první poloviny následujícího roku.¹⁶¹

Změny politického programu Komunistické strany Československa ve spojitosti s výše zmíněnými událostmi vedly k řešení česko-slovenských vztahů na principu federativního uspořádání. Prvního dne roku 1969 tak začaly Československou socialistickou republiku tvořit dva celky: Česká socialistická republika a Slovenská socialistická republika. Záhy, společně s postupným obnovováním vedoucí úlohy komunistické strany, došlo k posilování mezinárodních svazků s SSSR a ostatními socialistickými zeměmi.¹⁶²

Teprve po roce 1968 se nakladatelské plány rozbíhaly naplno a plnily nejrůznější nově vznikající řady populární literaturou. Rozkvět populární literatury měl za příčinu především snahu odpoutat pozornost od posrpnových událostí, nahrazování autorů odešlých do exilu nebo odsouvaných z veřejného prostoru, ale i změny v soukromém sektoru. Detektivní žánr pak spolu se sci-fi byl v podstatě jediným, který normalizační cenzura povolovala. Počet vydaných detektivek se snížil pouze v počátcích normalizačního období. To se týkalo jak tuzemské, tak překladové tvorby. Pozornost nakladatelů se soustředila na vydávání klasiky, ale i současnějších autorů.¹⁶³ Vedle děl Georgese Simeona, Eda McBaina, Dashiella Hammetta, Raymonda Chandlera a dalších se tak na výsluní vrátily jak díla Agathy Christie, tak Arthura Conana Doylea.

S příchodem okupace přišlo i propuštění Rudolfa Čechury z redakce magazínu *Věda a technika mládeži*, a tak přestože se našel dostatečný počet zájemců o členství v nově vznikající Československé společnosti Sherlocka Holmese, byly veškeré snahy zmařeny.¹⁶⁴ Na tuto situaci redakce magazínu zareagovala uveřejněním následujícího nekrologu: „Hluboce sklíčení oznamujeme všem příznivcům Sherlocka Holmese, že Československá společnost Sherlocka

¹⁶⁰ PULLMANN, Michal a SPURNÝ, Matěj. Dějiny Česka od roku 1945 do současnosti. In KLÁPŠTĚ, Jan a ŠEDIVÝ, Ivan (eds.). *Dějiny Česka*. Praha: NLN, 2019, s. 294–295.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 295.

¹⁶² ŠIMEČEK, Zdeněk a TRÁVNÍČEK, Jirí. *Knihy kupovati...: Dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014, s. 320–321.

¹⁶³ JAREŠ, Michal a MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 299–300.

¹⁶⁴ ČECHURA, Rudolf. Příloha Bohemian Newsletter no. 5. *Zpravodaj České společnosti Sherlocka Holmese*, 2001, roč. 1, č. 5, příloha.

Holmese zahynula, aniž se narodila. V nynější situaci není možno pomýšlet na založení takové Společnosti, protože podle mínění jistých nezasvěcených kruhů mohla by se stát nástrojem imperialismu.“¹⁶⁵

O opětovné založení Společnosti se Čechura následně snažil až po převratu v roce 1990, avšak byt' tentokrát byly podmínky příznivé, nenašel se naopak dostatečný počet zájemců, a tak byl i tento jeho druhý pokus neúspěšný.¹⁶⁶

V průběhu sedmdesátých let můžeme sledovat nárůst v počtu publikovaných holmesiad z Čechurova pera. Byt' některé jeho texty tohoto typu vyšly již v průběhu let šedesátých, byla to právě léta sedmdesátá, kdy se jejich počet začal výrazně zvyšovat. Nejčastěji využívanou publikační platformou Čechurových holmesiad v tomto období se stal časopis *Ohníček*.

Dohromady věnoval Čechura psaní holmesiad téměř půl století. Některé z příběhů vydané v *Ohníčku* později vyšly v povídkové sbírce *Dr. Sherlock Holmes v Čechách a jiné případy*. Tuto sbírku deseti holmesovských pastišů vydalo roku 1993 nakladatelství Naše vojsko, přičemž roku 2011 se dočkala vydání nového, tentokrát u Mladé fronty. Za tuto sbírku v roce 1999 obdržel Cenu Jiřího Marka.¹⁶⁷ Roku 2003 pak Čechurovi u Knižního klubu vyšla sbírka dalších deseti holmesovských pastišů s názvem *Čítanka pro začínající detektivy* a podtitulem *Ze zážitků Sherlocka Holmese*.

Čechurovy holmesiady však nebyly dostupné pouze v papírové formě. Koncem sedmdesátých let totiž začaly být rovněž vysílány Československým rozhlasem v pořadu Meteor (viz. Příloha D). Standardní délka jednoho příběhového vysílání byla dvacet minut.¹⁶⁸

O ztvárnění postavy Sherlocka Holmese se postaral Svatopluk Beneš, jehož nejvěrnějšími Watsony pak byli Jaromír Spal, který již měl s namlouváním detektivova druha zkušenosti, a Jiří Císler. Hlas však Watsonovi propůjčili například i Josef Bláha, Miloš Kopecký a Jiří Adamíra.¹⁶⁹

Nezanedbatelný význam má v tomto období i povídkářské dílo hudebního skladatele Iljy Hurníka. Jeho holmesovské pastiše se vyznačují zejména všudypřítomnou hudební tematikou.

¹⁶⁵ Autor neznámý. [Hluboce sklíčení...]. *Věda a technika mládeži*, 1968, roč. 22, č. 20, s. 700.

¹⁶⁶ ČECHURA, Rudolf. Příloha Bohemian Newsletter no. 5. *Zpravodaj České společnosti Sherlocka Holmese*, 2001, roč. 1, č. 5, příloha.

¹⁶⁷ DATABÁZE KNIH. *Dr. Sherlock Holmes v Čechách a jiné případy*. Online. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/dalsi-vydani/pribehy-sherlocka-holmese-dr-sherlock-holmes-v-cechach-a-jine-pripady-87148> [cit. 2024-10-06].

¹⁶⁸ VYHLÍDKA, Petr. *Holmesiana* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, 2014 [cit. 2024-11-04]. Dostupné z: <http://web2.mlp.cz/koweb/00/04/03/48/75/holmesiana.pdf>.

¹⁶⁹ Srov.: Příloha D.

Hurníkovy povídkové holmesíady zprvu vycházely jakožto součásti jeho nejrůznějších povídkových sbírek. Již roku 1966 tak v jeho povídkové sbírce *Trubači z Jericha* můžeme narazit na holmesíady *Poslední dílo Davida Rossa*¹⁷⁰, *Zrada dr. Watsona*¹⁷¹ a *Weekend Sherlocka Holmese*¹⁷². V povídkové sbírce *Kapitolské husy* z roku 1969 pak můžeme najít holmesíady *Jarní píseň*¹⁷³, *Tosseliho serenáda*¹⁷⁴ a *Fantóm opery*¹⁷⁵.

Roku 1971 pod záštitou Československého spisovatele vyšla Hurníkovi první monotematická povídková sbírka holmesíad s názvem *Muzikální Sherlock Holmes*, která se pyšnila úctyhodnými sedmadvaceti příběhy.¹⁷⁶ Druhého vydání se kniha dočkala téměř o půl století později, a to roku 2017 u nakladatelství XYZ.

V březnu roku 1972 pak měla premiéru česká komedie *Touha Sherlocka Holmese*. Tu režisér a scénárista Štěpán Skalský natočil na základě čtyř Hurníkových povídek, přičemž jejich autor se sám podílel na filmovém scénáři. V rolích Sherlocka Holmes a doktora Watsona ve snímku vystupují Radovan Lukavský a Václav Voska. Stejně jako v Hurníkových holmesovských prózách je i zde zužitkována jeho profese hudebního skladatele, a tak se příběh odvíjí od Holmesovy touhy být namísto detektiva houslistou.¹⁷⁷

V osmdesátých letech se pak Hurník vrátil k původní praxi a další z jeho holmesovských povídek vyšly jako součásti povídkových sbírek. Sbíрка *Neveselé žalozpěvy* z roku 1987 tak skrývá povídky *Hortenzie*¹⁷⁸, *Uražené mramory*¹⁷⁹, *Hřeben*¹⁸⁰ a *Nastuzení z bažin*¹⁸¹. Ještě o rok dříve však můžeme ve výboru z povídek *Dějeprava hudební* najít povídku *Čaj s nezvyklou příchutí*¹⁸². Ta se však již dříve objevila na stránkách *Muzikálního Sherlocka*.

Zřejmě nejvýznamnějším holmesologickým počinem v českojazyčném prostředí vůbec bylo vydání kompletního kánonu Sherlocka Holmese. K tomu došlo mezi lety 1971 a 1975 u nakladatelství Mladá fronta, přičemž se jednalo o zcela nové překlady Jana Zábrany, Františka

¹⁷⁰ HURNÍK, Ilja. *Poslední dílo Davida Rossa*. In HURNÍK, Ilja. *Trubači z Jericha*. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1966, s. 75–80.

¹⁷¹ HURNÍK, Ilja. *Zrada dr. Watsona*. In HURNÍK, Ilja. *Trubači z Jericha*. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1966, s. 84–86.

¹⁷² HURNÍK, Ilja. *Weekend Sherlocka Holmese*. In HURNÍK, Ilja. *Trubači z Jericha*. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1966, s. 92–96.

¹⁷³ HURNÍK, Ilja. *Jarní píseň*. In HURNÍK, Ilja. *Kapitolské husy*. Praha: Melantrich, 1969, s. 40–46.

¹⁷⁴ HURNÍK, Ilja. *Tosseliho serenáda*. In HURNÍK, Ilja. *Kapitolské husy*. Praha: Melantrich, 1969, s. 48–53.

¹⁷⁵ HURNÍK, Ilja. *Fantóm opery*. In HURNÍK, Ilja. *Kapitolské husy*. Praha: Melantrich, 1969, s. 55–61.

¹⁷⁶ HURNÍK, Ilja. *Muzikální Sherlock*. Praha: Československý spisovatel, 1971.

¹⁷⁷ FILMOVÝ PŘEHLED. *Touha Sherlocka Holmese*. Online. Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/film/396914/touha-sherlocka-holmese> [cit. 2024-10-30].

¹⁷⁸ HURNÍK, Ilja. *Hortenzie*. In HURNÍK, Ilja. *Neveselé žalozpěvy*. Praha: Supraphon, 1987, s. 29–33.

¹⁷⁹ HURNÍK, Ilja. *Uražené mramory*. In HURNÍK, Ilja. *Neveselé žalozpěvy*. Praha: Supraphon, 1987, s. 34–36.

¹⁸⁰ HURNÍK, Ilja. *Hřeben*. In HURNÍK, Ilja. *Neveselé žalozpěvy*. Praha: Supraphon, 1987, s. 37–41.

¹⁸¹ HURNÍK, Ilja. *Nastuzení z bažin*. In HURNÍK, Ilja. *Neveselé žalozpěvy*. Praha: Supraphon, 1987, s. 42–50.

¹⁸² HURNÍK, Ilja. *Čaj s nezvyklou příchutí*. In HURNÍK, Ilja. *Dějeprava hudební*. Praha: Supraphon, 1986, s. 69–88.

Jungwirtha, Evy Kondrysové a Zory Wolfové. V tomto souboru byl taktéž opětovně uveden překlad *Psa baskervillského* Františka Gela a stejně tak starší překlad *Studie v šarlatové* Vladimíra Henzla.

Věhlas Velkého detektiva se v Československu zdaleka neomezoval pouze na literaturu. Ve čtyřicáté minutě filmu *Na kolejích čeká vrah* z roku 1970 tak můžeme zaslechnout Sherlockovo jméno z úst jednoho z protagonistů, majora Kalaše, který se svým kolegou podporučíkem Karlíčkem ve velké míře působí jako sami Holmes s Watsonem.¹⁸³ Kalaše s Karlíčkem ve snímku ztvárnili Jiří Sovák a Jaromír Hanzlík.

Ve snímku *Vím, že jsi vrah...* z roku 1971 zazní z úst poručíka Zemana, ztvárněného Eduardem Cupákem, zhruba v jedenaosmdesáté minutě věta: „Olgo, já nejsem Sherlock Holmes, ale i laik by poznal, že ten koupací plášť, co máte na sobě, je cítit špitálem“.¹⁸⁴ Tento výrok pak nejen, že v sobě přímo nese detektivovo jméno, ale navíc ještě odkazuje na jeho příznačné pozorovací schopnosti.

Holmesovo jméno také zazní dokonce dvakrát například ve druhé epizodě moravského seriálu *Slovácko sa nesúdí*, který byl natočen roku 1975 dle stejnojmenné knižní předlohy Zdeňka Galušky. Holmesovo jméno zazní kolem pětadvacáté minuty z Kláskových úst během jeho konverzace s Pagáčem, se kterým se zhostili rolí detektivů, aby vyřešili sousedský spor a zabránili hrozícímu neštěstí. Kolem minuty čtyřicáté pak jméno slyšíme z úst Pagáčových, který varuje, že býti slavným detektivem se někdy nevyplácí.¹⁸⁵

Dalším z československých seriálů, kde zazní Holmesovo jméno, tentokrát i po boku toho Watsonova, jsou *Hříchy pro pátera Knoxe* natočené roku 1992 dle předlohy Škvoreckého detektivních příběhů. Obě jména zazní hned v úvodu epizody zhruba mezi druhou a třetí minutou.¹⁸⁶

Do druhé poloviny osmdesátých a přelomu osmdesátých a devadesátých let můžeme datovat jeden z nejrozsáhlejších, byť poněkud svérázný, příspěvek do řad českých holmesovských pastišů. Mezi lety 1984 až 1990 totiž Rudolf Čechura napsal pro dětský časopis *Čtyřlístek* řadu scénářů komiksů, kde vystupoval Sherlock Holmes (viz. Příloha E). V názvu každého z nich pak figurovalo jméno Velkého detektiva, přičemž o výtvarnou stránku, tedy ilustrace, se postaral Marcel Stecker.

¹⁸³ *Na kolejích čeká vrah* [film]. Režie a scénář Josef MACH. ČSR: Filmové studio Barrandov, 1970.

¹⁸⁴ *Vím, že jsi vrah...* [film]. Režie a scénář Petr SCHULHOFF. ČSR: Filmové studio Barrandov, 1971.

¹⁸⁵ *Slovácko sa nesúdí*, 1. řada, 2. epizoda, Polénko. TV, ČT1, 4. července 2024. Dostupné také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/893032-slovacko-sa-nesudi/375451650420002/>

¹⁸⁶ *Hříchy pro pátera Knoxe*, 9. epizoda, Mezi námi děvčaty. TV, ČT1, 29. září 2024. Dostupné také z: <https://www.csfid.cz/film/111267-hrichy-pro-patera-knoxe/488161-mezi-nami-devcaty/prehled/>

Postava Sherlocka Holmese je v kreslených příbězích zcela nezaměnitelná, a to zejména skrze fakt, že její oblečení působí vůči oblečení ostatních postav poměrně kontrastně. Již v prvním z komiksů, nazvaném *Sherlock Holmes a případ s včelou*¹⁸⁷, můžeme detektiva vidět oblečeného do hnědého cestovního pláště, s dýmku v ruce a hnědou loveckou čepicí se dvěma štítky na hlavě. Není tak zřejmě pochyb, že se Stecker nechal inspirovat již zmiňovanou ilustrací Sidneyho Pageta. Bez dýmky se Holmes objeví pouze ve třech číslech komiksů. Holmesovu nezaměnitelnost umocňuje fakt, že na rozdíl od postav jiných se jeho úbor (až na pár skromných výjimek) v průběhu celé komiksové série nijak nemění.

Jednu z oněch zmiňovaných výjimek v Holmesově vyobrazení nabízí komiks osmý, *Sherlock Holmes a případ v Londýně*, kde je Holmes, ve shodě s Doylovým kánonem, zachycen v županu a při hře na housle.¹⁸⁸ V županu je ho možné zahlédnout i v komiksu šestém, zvaném *Sherlock Holmes a případ s pavoukem*¹⁸⁹. V komiksu jednadvacátém, zvaném *Sherlock Holmes a pozorný svědek*, můžeme Holmese na jednom z výjevů vidět, jak si namáčí nohy ve vědru s horkou nohou, přičemž je oblečen do jakéhosi domácího úboru.¹⁹⁰ V komiksu devatenáctém, s názvem *Sherlock Holmes a lukostřelci*, můžeme Holmese dokonce spatřit pouze v trenýrkách.¹⁹¹

Třetí Čechurův holmesovský komiks, *Sherlock Holmes a případ s králikem*¹⁹², vyobrazuje i další z Holmesových atributů, lupu. Stejně činí i komiksy čtrnáctý, *Sherlock Holmes a deštivý případ*¹⁹³, a patnáctý, *Sherlock Holmes a prapranuk*¹⁹⁴.

Třetí komiks však zároveň nabízí i pohled na Holmese nikoli jako pouze detektiva, ale jako zapáleného včelaře.¹⁹⁵ Z toho je patrné, že Čechura tuto, ale i ostatní své holmesiády, zasadil do období, kdy se Sherlock Holmes na konci své kariéry uchýlil na venkov, kde se věnoval farmaření a včelaření.¹⁹⁶ Holmesovo stáří i jeho zmiňovaný koníček se ostatně zrcadlí i ve dvou promluvách jedné z postav v prvním komiksu. Bezejmenný policejní vyšetřovatel zde prohlašuje: „Což kdybychom radši na pomoc přizvali starého Sherlocka Holmese?“¹⁹⁷, načež

¹⁸⁷ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ s včelou. *Čtyřlístek*, 1984, roč. 16, č. 118, s. 12–17.

¹⁸⁸ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ v Londýně. *Čtyřlístek*, 1985, roč. 17, č. 131, s. 24.

¹⁸⁹ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ s pavoukem. *Čtyřlístek*, 1985, roč. 17, č. 128, s. 12.

¹⁹⁰ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a pozorný svědek. *Čtyřlístek*, 1988, roč. 20, č. 158, s. 26.

¹⁹¹ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a lukostřelci. *Čtyřlístek*, 1988, roč. 20, č. 154, s. 22–23.

¹⁹² ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ s králikem. *Čtyřlístek*, 1984, roč. 16, č. 121, s. 12–17.

¹⁹³ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a deštivý případ. *Čtyřlístek*, 1986, roč. 18, č. 139, s. 16.

¹⁹⁴ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a prapranuk. *Čtyřlístek*, 1986, roč. 18, č. 141, s. 25.

¹⁹⁵ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ s králikem. *Čtyřlístek*, 1984, roč. 16, č. 121, s. 12–17.

¹⁹⁶ ČECHURA, Rudolf. Příloha Bohemian Newsletter no. 5. *Zpravodaj České společnosti Sherlocka Holmese*, 2001, roč. 1, č. 5, příloha.

¹⁹⁷ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ s včelou. *Čtyřlístek*, 1984, roč. 16, č. 118, s. 12.

dodává: „Holmes bydlí tady nedaleko. Je to také proslulý včelař.“¹⁹⁸ V pátém komiksu, *Sherlock Holmes a případ mrtvých ryb*, odpovídá jedna z postav na návrh požádání o pomoc Sherlocka Holmese: „Toho stoletého včelaře?“¹⁹⁹ Stejně číslo pak žertovně Holmese zachycuje, jak vystřeluje ze zbraně namísto kulky včelu.²⁰⁰ Od včelaření vyruší Holmese žádostí o pomoc i strážníci v komiksu jedenáctém, zvaném *Sherlock Holmes a případ čtyř svědků*²⁰¹, ale i třináctém, zvaném *Sherlock Holmes a případ v Guilfordu*²⁰².

Doktor Watson je, stejně jako Holmes, v komiksech identifikovatelný na základě svých příznačných atributů: mohutných knírů, hole a cylindru. Na rozdíl od detektiva se však jeho úbor často mění, a tak je někdy o něco těžší ho na první pohled identifikovat. Až komiks dvanáctý, *Sherlock Holmes a golfový případ*, zachycuje Watsona bez jeho zmiňovaných atributů, a to na golfovém hřišti – Holmes však svůj tradiční úbor poněkud příznačně ani pro tuto příležitost nevyměnil.²⁰³

Watsonova příznačná role katalyzátoru detektivových myšlenkových pochodů je pak parodována promluvou Sherlocka Holmese ve třetím komiksu: „Watson zde není – musíte tedy být za nechápavce vy!“²⁰⁴

Na Čechurových holmesovských komiksech je navíc zajímavá i jistá spojitost s jeho prózami. Dějová linka již zmiňovaného komiksu *Sherlock Holmes a případ s včelou*²⁰⁵ například sleduje stejné události jako próza *Případ se včelami*, která byla publikována například v již zmiňované sbírce *Dr. Sherlock Holmes v Čechách a jiné případy*. Tato povídková sbírka obsahuje mimo jiné i povídku *Případ záhadného zmizení*, která dějově odpovídá v pořadí druhému komiksu, nazvanému *Sherlock Holmes a případ s trpaslíkem*²⁰⁶. Taktéž je tomu u komiksu šestého, *Sherlock Holmes a případ s pavoukem*²⁰⁷, který se ve sbírce objevil v prozaické podobě pod názvem *Případ s pavouky*.

I některé z dalších Čechurových komiksů mají svůj odraz v některé z jeho povídkových próz. Čtvrtý komiks, *Sherlock Holmes a případ podivného houbaře*²⁰⁸, například koresponduje s prózou *Podezřelý houbař* publikovanou ve sbírce *Čítanka pro začínající detektivy*.

¹⁹⁸ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ s včelou. *Čtyřlístek*, 1984, roč. 16, č. 118, s. 12.

¹⁹⁹ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ mrtvých ryb. *Čtyřlístek*, 1984, roč. 16, č. 124, s. 24.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 29.

²⁰¹ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ čtyř svědků. *Čtyřlístek*, 1986, roč. 18, č. 134, s. 20.

²⁰² ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ v Guilfordu. *Čtyřlístek*, 1986, roč. 18, č. 138, s. 18.

²⁰³ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a golfový případ. *Čtyřlístek*, 1986, roč. 18, č. 136, s. 24–26.

²⁰⁴ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ s králíkem. *Čtyřlístek*, 1984, roč. 16, č. 121, s. 15.

²⁰⁵ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ s včelou. *Čtyřlístek*, 1984, roč. 16, č. 118, s. 12.

²⁰⁶ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ s trpaslíkem. *Čtyřlístek*, 1984, roč. 16, č. 119, s. 24–29.

²⁰⁷ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ s pavoukem. *Čtyřlístek*, 1985, roč. 17, č. 128, s. 12–17.

²⁰⁸ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ podivného houbaře. *Čtyřlístek*, 1984, roč. 16, č. 122, s. 24–29.

Výjimku však poněkud překvapivě tvoří komiks dvaadvacátý, nazvaný *Sherlock Holmes a případ v Čechách*²⁰⁹. Ten totiž nijak nekorresponduje se stejnojmennou prózou uveřejněnou v poslední zmiňované povídkové sbírce.

Zajímavým prvkem, kterým se Čechura rozhodl obohatit své scénáře, a kterým se zároveň odchýlil od Doylova kánonu, je představení Holmesova a Watsonova potomstva.

Prim v tomto případě nese komiks patnáctý, *Sherlock Holmes a prapravnuk*²¹⁰, který, jak už z názvu vyplývá, představuje nejmenovaného prapravnuka Velkého detektiva. Komiks poslední, tedy osmadvacátý, nazvaný *Sherlock Holmes a případ zmizelého psa*²¹¹, čtenáře pak seznamuje s Holmesovým praprasynovcem Johnem. Sedmadvacátý, tedy předposlední komiks, zvaný *Sherlock Holmes a případ Watsonova synovce*²¹² pak, jak už také z názvu vyplývá, představuje Watsonova synovce Jacka.

U Watsona se navíc mimo potomků můžeme setkat i se zmínkou o jednom jeho předkovi, dědečkovi Vacounovi, o kterém se zmiňuje jedna z postav ve dvaadvacátém komiksu nazvaném *Sherlock Holmes a případ v Čechách*²¹³.

4.4 Pes baskervillský

Do konce padesátých let můžeme datovat nová vydání Doylova *Psa baskervillského*, který se tak po více než dvacetileté odmlce opět objevil na knižním trhu, a to dokonce ve dvou zcela nových překladech. Roku 1957 totiž Alfonz Bednár publikoval zcela první slovenskojazyčný překlad, načež o rok později svým českojazyčným překladem přispěl i František Gel.

Bednár první vydání svého překladu opatřil doslovem O Sherlockovi Holmesovi. V něm uvádí tezi, že Doyle svou detektivní tvorbou nejen překonal začátky žánru jako takové, ale taktéž upozornil na jeho možnosti, které později přivábily autory, kteří byli talentovanější i z odborného hlediska připravenější, než byl on sám, přičemž tak ostatním spisovatelům připravil půdu. Stejně jako Doyle se tito autoři pak snažili vyjádřit mýtus dnešního světa. Holmes, kterým Doyle upozornil na chladnou logiku a vědecký výzkum jakožto literární materiál, dle Bednára vystoupil z rámce své literární existence a stal se symbolem. Detektiva podle něj však postihl nezasloužený osud – vlivem zkomercializované vydavatelské činnosti se z něj stal pouze satirický odraz jeho samého.²¹⁴

²⁰⁹ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ v Čechách. *Čtyřlístek*, 1989, roč. 21, č. 161, s. 24–29.

²¹⁰ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a prapravnuk. *Čtyřlístek*, 1986, roč. 18, č. 141, s. 24–29.

²¹¹ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ zmizelého psa. *Čtyřlístek*, 1990, roč. 22, zvláštní číslo.

²¹² ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ Watsonova synovce. *Čtyřlístek*, 1990, roč. 22, č. 178, s. 24–29.

²¹³ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ v Čechách. *Čtyřlístek*, 1989, roč. 21, č. 161, s. 24–29.

²¹⁴ BEDNÁR, Alfonz. O Sherlockovi Holmesovi. In DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. Alfonz BEDNÁR (překlad). Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1957.

Gel svým překladem dokázal, že i Holmesův autor měl styl, a to nikoli tuctový, ale harmonický, dobově racionální a starosvětsky rozmarný.²¹⁵ Právě jeho poválečný překlad na několik desetiletí zcela vytlačil prvorepublikový překlad Josefa Pachmayera z roku 1905, jenž byl v minulém století naposledy využit u třetího vydání *Psa baskervillského* nakladatelství Josef R. Vilímek z roku 1935.

Vydavatelská praxe Doylových holmesiád na slovenské části soustátí tehdy byla o něco lepší, než v českém – mimo *Psa baskervillského* zde totiž vyšlo i pět povídkových sbírek.²¹⁶ Roku 1965 knižně vyšel scénář divadelní hry *Baskervillský pes*. Jednalo se o dramaturgii Jana Skopečka.²¹⁷ Druhé vydání u nakladatelství Dilia se dílo dočkalo o čtvrt století později, roku 1993, tentokrát pod názvem *Pes baskervillský*.

Pes baskervillský byl v sedmdesátých letech považován za nejslavnější a nejčtenější detektivní román všech dob, jež byl kromě nesčetných vydání v mnoha světových jazycích zpopularizován různými divadelními, filmovými a televizními zpracováními.²¹⁸ Sherlock Holmes však obecně žil ve vědomí zájemců o detektivní literaturu jako sice známá, ale téměř mytická postava, jelikož se s ním nebylo mimo *Psa baskervillského*, *Studie v šarlatové* a několika povídek možné v předchozím čtvrtstoletí v českém prostředí téměř setkat. I skrze to se rozmohly názory, že holmesiády jsou jakousi naivní a pimprlovou aktivitou.²¹⁹

Roku 1972 vydal Albatros knihu Ludvíka Součka *Případ baskervillského psa*. Navzdory názvu se zde však nesetkáváme s postavou Sherlocka Holmese v hlavní roli, ale pouze jakožto s literární postavou. Součkův detektiv Martin Anděl zde totiž zkoumá Doylovo dílo a využívá jej k objevení skutečného psa baskervillského.²²⁰

Jak si povšiml Ondřej Neff v Součkově nekrologu: „Detektiv Martin Anděl [...] je hybrid Nero Wolfa a Sherlocka Holmese.“²²¹ Zatímco s Wolfem Anděl sdílí například svou ikonickou nehybnost, od Holmese si vypůjčil zejména jeho „čtení myšlenek“, přičemž jeho vztah k „vypravěči“ je stínovým obrazem dvojice Holmes–Watson. V tomto vztahu se Souček inspiroval především Holmesovou typickou odmítavostí vůči Watsonovým „neumětelským

²¹⁵ ZÁBRANA, Jan. Ediční poznámka. In DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese I*. Vladimír HENZL; Jan ZÁBRANA a Zora WOLFOVÁ (překlad). Praha: Mladá fronta, 1971, s. 433.

²¹⁶ ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes Story. In ČECHURA, Rudolf. *Nikdo nemá alibi*. Praha: Práce, 1969, s. 88–89.

²¹⁷ SKOPEČEK, Jan. *Baskervillský pes*. Praha: Dilia, 1965.

²¹⁸ ZÁBRANA, Jan. Ediční poznámka. In DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese IV*. František GEL a Jan ZÁBRANA (překlad). Praha: Mladá fronta, 1974, s. 329.

²¹⁹ ZÁBRANA, Jan. Ediční poznámka. In DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese I*. Vladimír HENZL; Jan ZÁBRANA a Zora WOLFOVÁ (překlad). Praha: Mladá fronta, 1971, s. 433.

²²⁰ SOUČEK, Ludvík. *Případ baskervillského psa*. Praha: Albatros, 1972.

²²¹ NEFF, Ondřej. Ludvík Souček. *Zlatý máj*, 1979, roč. 23, č. 6, s. 349.

teoriím“.²²² Největším vzorem pro Anděla byl však sám Souček, a to díky jeho wolfovské fyziognomii a notorické potřebě nesouhlasu a nápravy vysledovatelné taktéž u Holmese.

Případ baskervillského psa Souček zřejmě napsal velice rychle, volně a bez zábran. Svou reinterpetací jednoho z aspektů Doylova příběhu demonstroval svůj zájem o vše „divné“. Tento svůj zájem vtělil do své literární stavby, čímž vznikly pozoruhodné literární koláže, kde realita je prostoupena fikcí. I z toho důvodu je jeho příspěvek do řad příběhů spjatých s postavou Sherlocka Holmese považován za „napůl sci-fi, napůl detektivku“.²²³

Na *Psa baskervillského* můžeme narazit i ve filmu *Upír ve věžáku* z roku 1979. Tomáš Holý ztvárňující Láďu Bendu zhruba ve třiapadesáté minutě z Doylova díla předčítá svému bratrovi Petrovi.²²⁴ Dle obálky můžeme soudit, že se jedná o jedno z vydání ilustrovaných Karlem Vacou. Konkrétně by to mohlo být vydání z roku 1969 u nakladatelství Albatros, pravděpodobněji však o něco starší, z roku 1964, publikované u Státního nakladatelství dětské knihy.

²²² NEFF, Ondřej. Ludvík Souček. *Zlatý máj*, 1979, roč. 23, č. 6, s. 349.

²²³ Tamtéž, s. 350.

²²⁴ *Upír ve věžáku* [film]. Režie Ludvík RÁŽA. ČSR: Československá televize Praha, 1979.

5 Holmesiády v České republice po roce 1991 (1993)

Rokem 1990 započal v Československu postupný rozklad dlouhodobých nakladatelských jistot. Na knižním trhu se začaly objevovat nové subjekty, které mohly nově využívat možnosti svobodného vydávání a distribuce populární literatury. Tradiční nakladatelství se snažila ve své nabídce udržet jednotlivé ediční projekty, a to včetně těch zaměřených na žánr krimi. I přesto však autoři začali publikovat svá díla u nově vznikajících nakladatelství, která v době největšího vzepjetí zájmu o nedostupný a na trhu dosud chybějící produkt čtenářům vyšly vstříc. Velký úspěch měly reedice dříve nedostupných a žádaných svazků, a to jak knih prvorepublikových, tak exilových. Edice, které pomalu zanikaly, se snažily těžit ze známých zahraničních autorů. Na knižní trh navíc začaly pronikat novější thrillery, horory a jiné žánry. Po několika svazcích se však ambiciózní plány hroutily a prvotní nadšení kolem roku 1994 opadlo, a to vlivem rozpadu distribuční sítě, nekvalitní redakční práce, nízké solventnosti čtenářů, dlouhodobého úpadku typografických služeb a zmiňovaného rozpadu již zaběhlých nakladatelství. Kriminální žánr se tak více než jindy etabloval na televizních obrazovkách, v kinech a videopůjčovnách.²²⁵

Už za socialistického režimu vycházely detektivky ve statisícových nákladech. Po listopadových událostech roku 1989 došlo k velkému nárůstu literatury překladové (zejména anglickojazyčné). Mnoho nakladatelství tento žánr zabudovalo do svých edičních plánů a jsou i taková, která se na něj přímo specializují. Prosazovat se začala i detektivka česká. Na konci devadesátých let pak došlo k útlumu a stabilizaci. Jednalo se o dobu návratu klasiky žánru, což znamenalo, že nejlepší v delším časovém úseku bylo se spolehnout na takové autory, jako jsou Agatha Christie, Raymond Chandler či Arthur Conan Doyle. K oživení zájmu o detektivní žánr došlo s nástupem fenoménu severské krimi.²²⁶

Koncem devadesátých let, kdy se nově konsolidoval český knižní trh a ta nakladatelství, která dokázala přežít druhou polovinu desetiletí, se teprve snažila obhájit své pozice, naráželi čeští autoři detektivek na silnou konkurenci překladové literatury a také na nezáměr nakladatelů. Nakladatelství se pustila do hledání nových autorů teprve v nultých letech.²²⁷

Ještě počátkem nového tisíciletí pak přetrvávalo dlouholeté vnímání detektivky jako žánru zakonzervovaného a určeného starší generaci pohodlnějších čtenářů. V největší oblibě mezi českými čtenáři byli staří známí autoři z osmdesátých let.²²⁸

²²⁵ JAREŠ, Michal a MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 367.

²²⁶ ŠIMEČEK, Zdeněk a TRÁVNÍČEK, Jirí. *Knihy kupovati...: dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014, s. 440–441.

²²⁷ JAREŠ, Michal a MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019, s. 403–404.

²²⁸ Tamtéž, s. 403.

Roku 2000 byla Česká společnost Sherlocka Holmese za přispění stanice Českého rozhlasu Vltava konečně založena a jejím zakladatelem a ředitelem se stal Aleš Kolodrubec.²²⁹ Právě tato holmesologická společnost pak zaštitila bezpochyby nejvýznamnější literární počín od pádu socialistického režimu v českých zemích týkající se vydávání holmesiád – edici Příběhů Sherlocka Holmese (viz. Příloha F) nakladatelství Jota.

Prvních osm svazků z celkových jedenatřiceti představovalo Doylovy kanonické příběhy Velkého detektiva. Přestože všechny z nich vyšly ve starších, již zmiňovaných, překladech, jednalo se teprve o druhé kompletní vydání od let sedmdesátých. Třetím a zatím posledním kompletním vydáním kánonu Sherlocka Holmese na českém území je pak dvousvazkové vydání nakladatelství Československý spisovatel z let 2010 až 2011, kdy vyšly *Případy Sherlocka Holmese a Další případy Sherlocka Holmese*.

Přestože by se mohlo na první pohled zdát, že tři kompletní vydání Doylových holmesiád v rozmezí více než sta let, nejsou mnoho, ve srovnání se sousedním Slovenskem tato statistika vypadá o něco povzbudivěji. Pokud bychom vydání u Mladé fronty z let sedmdesátých považovali ve stejné míře za „české“ jako „slovenské“, mělo by Slovensko oproti Česku na kontě ještě o jedno kompletní vydání méně, a to navíc s několikaletým zpožděním. Prvním kompletním vydáním holmesovské ságy na Slovensku v jednotném kabátě je totiž edice Sherlock Holmes od vydavatelství SnowMouse z let 2016 až 2024. Tato edice, o jejíž překlad se postaral Ján Kamenistý, čítá devět svazků, přičemž mimo běžně vydávaného kánonu obsahuje i knihu apokryfů, které ho doplňují a obohacují. Tento soubor Doylových textů o Velkém detektivovi zahrnuje drama, eseje, novinové články i báseň. Ve slovenském překladu se jedná o zcela první vydání těchto apokryfních textů.²³⁰

Výše zmiňovaná edice Příběhů Sherlocka Holmese na kanonická díla navázala knihami, které byly jak překlady děl zahraničních autorů, tak díly autorů tuzemských. Objevily se v ní shodně romány i povídkové sbírky, ale i jedno životopisné dílo.

V následujících letech nakladatelství doplnilo sérii ještě pěti svazky v odlišné grafické úpravě. Nový kabát dostaly již vydané *Zapomenuté případy Sherlocka Holmese (The Final Adventures of Sherlock Holmes, 1995)*. Nově vyšly knihy *Poprava Sherlocka Holmese (The Execution of Sherlock Holmes, 2007)* Donalda Thomase, *Pan Doyle a doktor Bell* Howarda Engela a povídková antologie *Nová dobrodružství Sherlocka Holmese (New Adventures of*

²²⁹ ČESKÝ ROZHLAS. *Sherlock Holmes a Maxipes Fík kontra tanky. Trochu jiný srpen 1968*. Online. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/sherlock-holmes-a-maxipes-fik-kontra-tanky-trochu-jiny-srpen-1968-7451678?player=on> [cit. 2024-10-03].

²³⁰ BAKERSTREET.SK. *Nové vydanie príbehov najslávnejšieho detektiva*. Online. Dostupné z: <https://bakerstreet.sk/> [cit. 2025-03-03].

Sherlock Holmes, 1999). Vydání se zde dočkal i *Případ dobře vychlazené pomsty* Petra Macka, publikovaný pod pseudonymem Mackenzie Peterson.

Již před více než stoletím Josef František Karas vyjádřil své obavy ohledně toho, že v nejbližší době někdo vytvoří českého Sherlocka Holmese a že nakladatelé se budou o jeho dílo přetahovat jako svého času o díla Karla Maye.²³¹ Dnes již víme, že nic takového se dosud nikomu nepodařilo, můžeme však zmínit hned několik děl českých autorů, kteří se rozhodli vytvořit postavu vlastní, ale využít samotného Sherlocka Holmese s doktorem Watsonem tak, jak je stvořil sám Doyle.

Roku 2011 knižně vyšel scénář divadelní hry Davida Drábka *Sherlock Holmes: Vraždy vousatých žen*.²³² Stejnomená hra byla o rok dříve uvedena na prknech královéhradeckého Klicperova divadla.

Zřejmě nejvýznamnějším českým autorem holmesiád současné doby je Petr Macek. Dvě z jeho knih, *Golemův stín* a *Případ dobře vychlazené pomsty*, jsme již zmiňovali ve spojitosti s nakladatelstvím Jota. Autor je dále autorem knihy *Sherlock Holmes – Hitlerův posel smrti*, kterou roku 2015 vydalo nakladatelství Naše vojsko. Všechny tři tyto knihy se v předchozích letech dočkaly reedice. Byly sjednoceny jak po grafické stránce, tak i z hlediska jejich názvu. Dále byla trojice novel doplněna o povídkovou sbírku. O vydání se postarala Euromedia Group v edici Kalibr. Knihy nově vyšly pod těmito názvy:

1. MACEK, Petr. *Sherlock Holmes & Golemův stín*. Praha: Euromedia Group, 2021.
2. MACEK, Petr. *Sherlock Holmes & Případ dobře vychlazené pomsty*. Praha: Euromedia Group, 2021.
3. MACEK, Petr. *Sherlock Holmes & Hitlerův posel smrti*. Praha: Euromedia Group, 2022.
4. MACEK, Petr. *Sherlock Holmes & Poslední oběť Jacka Rozparovače*. Praha: Euromedia Group, 2023.

Od roku 2018 se pak na českém trhu začaly pod hlavičkou nakladatelství Dobrovský objevovat první knihy z nové edice Fantastický Sherlock Holmes (viz. Příloha G). Zde se jedná o čistě překladová díla. Podařilo se nám zjistit, že konkrétně jde o knihy ze série *The New Adventures of Sherlock Holmes* nakladatelství Titan Books. Pro běžného čtenáře-sběratele může být u této edice matoucím pořadím, ve kterém jsou knihy vydávány – první česky vydaná kniha je až sedmým dílem původní série, kniha vydaná jako devátá je v pořadí dvanáctou, kniha vydaná jako třetí je v pořadí první, druhý, třetí, pátý a šestý díl dokonce dosud chybí apod.

²³¹ KARAS, Josef František. Vítězství romantiky. *Moravská orlice*, 1910, roč. 48, č. 15, s. 1.

²³² DRÁBEK, David. *Sherlock Holmes: Vraždy vousatých žen*. Praha: Akropolis, 2011.

Zjistili jsme, že k tomuto chaosu dochází vlivem vydavatelské praxe překladů, tj. české překlady nevycházejí ve stejném pořadí jako knihy původní série. České překlady jsou pak zpětně číslovány dle vzoru edice anglosaské. Tento problém bude zřejmě přetrvávat až do vydání posledního dílu série.

Příběhy ze zmíněné edice jsou v současné době taktéž vydávány jako audioknihy. Pro nakladatelství Kanopa je čte Václav Knop. Dosud bylo vydáno sedm dílů.²³³

5.1 Pes baskervillský

Zajímavé je v polistopadovém období sledovat i vydavatelskou praxi překladů románu *The Hound of the Baskervilles*. Ta se roku 2009 totiž zcela obrátila a vydávány začaly být namísto překladů Gelových opět převážně prvorepublikové překlady Josefa Pachmayera, a to pouze s několika výjimkami. Roku 2011 vyšlo dílo ještě jednou v překladu Františka Gela, roku 2016 pak vyšel zbrusu nový překlad Richarda Podaného, který se roku 2021 dočkal druhého vydání. Téhož roku přibyl na trhu i překlad Věry Kláskové.

Oba moderní překlady se od svých předchůdců odlišují i drobnou úpravou samotného názvu díla. Zatímco u Podaného došlo pouze k záměně substantiva s adjektivem, a tudíž ke vzniku názvu *Baskervillský pes*, Klásková svému překladu určila název o něco více se oddalující běžné praxi, a to *Pes rodu Baskervillů*. Poslední ze zmíněných překladů tak, ať vědomě či nevědomě, reaguje na již zmiňovanou nepřesnost v prvním českém překladu Karla Kukly.

Rok 2021 však mimo překlady Podaného a Kláskové přinesl ještě třetí vydání, tentokrát v edici 1400 nakladatelství Dobrovský. Během naší rešerše jsme narazili na poměrně závažnou nepřesnost vážící se k celému tématu, které se nyní budeme věnovat.

Online katalog Národní knihovny ČR uvádí H. Josta, vlastním jménem Václava Jindřicha Chabra, jako překladatele u vydání *Psa baskervillského* nakladatelství Dobrovský z roku 2021. Tuto informaci převzaly a vytrvale šíří na svých webech různá další knižní nakladatelství a vydavatelství, které toto vydání nabízejí jako součást své knižní nabídky.

Po nahlédnutí do několika výtisků této publikace však můžeme prohlásit, že v každém z nich byl jako překladatel uveden Josef Pachmayer. Ne vždy tomu tak však zřejmě bylo. Ve svém odborném posudku, z něhož vycházela porota anticeny Skřípec, se tématu věnuje i

²³³ NAKLADATELSTVÍ KANOPA. *Sherlock Holmes*. Online. Dostupné z: <https://www.kanopa.cz/sherlock-holmes/> [cit. 2025-02-07].

Anežka Dudková.²³⁴ Ta zmiňuje, že tento překladatel byl mimo webu uveden i v knize samotné. Vypadá to tedy, že Dobrovský si svou chybu uvědomil a s odstupem času i napravil.

Jelikož vyšel v roce 2014 v edici Omega překlad Josefa Pachmayera, vycházela Dudková z předpokladu, že se jedná o překlad totožný s tím z roku 2021. Tomu nasvědčovaly mimo jiné i mezitextové shody, které se jí podařilo dohledat a které jsou i přes redakční úpravu textu stále patrné, což dokládá v příloze své práce. V knize údajně chyběla i zmínka o výchozím vydání textu a jeho následné ediční úpravě. V tiráži pak byl uveden pouze odpovědný redaktor Zdeněk Tomáš.²³⁵

Domníváme se, že jednou z možných příčin chybně uvedeného překladatele u tohoto knižního vydání mohl být i fakt, že H. Jost se mimo jiné postaral i o překlad *Bílého tesáka* (*White Fang*, 1906), což mohlo vést vlivem nepozornosti k záměně těchto psovitých šelem.

Na českém trhu se v minulosti však objevil ještě jeden, a to velice osobitý, překlad Doylova díla. Americká společnost Onyx Translations totiž roku 2015 přišla se svým vlastním neautorizovaným překladem v knize nesoucí název *Pes Baskervillský: The Hound of the Baskervilles (Czech edition)*.

O kvalitě tohoto překladu však nelze mluvit, jelikož se na první pohled jedná zřejmě o text vygenerovaný za pomoci některého z internetových překladačů. Kniha navíc zcela postrádá číslování stran i většinu standardních údajů běžně se nacházejících v tiráži. Pro ilustraci přikládáme ukázkou:

„Je pravda, že jsem měl pouze jeden pohled na něj, a přesto tam jsou některé věci, které jsem připraven přísahat. Že není nikdo, koho jsem viděl tady, a já jsem teď splnila všechny sousedy. To bylo mnohem vyšší než Stapleton, což je mnohem tenčí než Frankland. Barrymore to by mohlo možná byli, ale my jsme ho nechal za sebou, a jsem si jist, že on nemohl za námi. Cizinec je pak stále nás pronásledovat, stejně jako nás cizinec pronásledován v Londýně. My jsme ho nikdy setřásl. Jestli bych mohl položit ruce na toho člověka, pak jsme konečně mohli najít sami sebe na konci všech našich potíží. k tomuto jedinému účelu i nyní musí věnovat veškerou energii.

Moje první impuls byl říci sir Henry všechny moje plány. Můj druhý a nejmoudřejší z nich je hrát svou vlastní hru a mluvit tak málo, jak je to možné pro každého. On je tichý a

²³⁴ OBEC PŘEKLADATELŮ. *Anticena skřípec*. Online. Dostupné z: <http://www.obecprekladatelu.cz/anticena-skripec.htm> [cit. 2024-02-09].

²³⁵ Tamtéž [cit. 2024-02-09].

duchem nepřítomný. Nervy byly podivně ořesen tímto zvukem na blatech. Budu říkat nic, co přidat do své úzkosti, ale budu mít své vlastní kroky k dosažení svůj vlastní konec.“²³⁶

K lehké odchylce od běžné vydavatelské praxe českých překladů *The Hound of the Baskervilles* došlo i v roce 2014. Toho roku se na trh dostalo tentokrát novinové vydání této prózy, o němž se postaralo vydavatelství Naše vojsko. Překladatel zde není uveden, avšak na základě komparace výchozího textu s ostatními relevantními překlady můžeme prohlásit, že se jedná o Františka Gela. Zároveň se nám podařilo zjistit, že ISBN uvedené u tohoto výtisku je totožné s ISBN knihy vydané u téhož vydavatele, a sice *Tajemství kovového domu (The House of Brass, 1968)* Elleryho Queeny z roku 2011. *Pes baskervillský*, stejně jako jiné Doylovy holmesiády či díla Elleryho Queeny, Edgara Wallace, Francise Scotta Fitzgeralda, Charlese Dickense nebo Michala Dlouhého, vyšel jako součást edice Detektivka jmenovaného vydavatelství. Celá tato edice je však na internetu velmi těžko dohledatelná, na webu vydavatele www.nasevojsko.eu prakticky vůbec. Po analýze dvou desítek výtisků jednotlivých čísel edice můžeme prohlásit, že neuvádění překladatele je zřejmě běžnou praxí, drtivá většina výtisků jej totiž nikde neuvedla. Příběhy Sherlocka Holmese Naše vojsko později vydávalo i v edici Kniha.

O vydávání příběhů Sherlocka Holmese novinovou formou se zhruba ve stejné době snažil ve zcela totožné grafické podobě i CZECH NEWS CENTER v edici BLESK KNIHA.

Mnohem lepší ediční práci v tomto směru vykázalo nakladatelství a vydavatelství Ivo Železný v devadesátých letech, kdy v rodokapsové edici Knihovnička detektivů vyšly sešitové svazky holmesovských povídek *Sherlock Holmes a ženy*, *Sherlock Holmes a vysoká politika* či *Sherlock Holmes a doktor Watson*.

Roku 2015 vzdal hold *Psu baskervillskému* František Nepraš, a to publikací *Po stopách Sherlocka Holmese*, která vyšla u nakladatelství Brána. Tato publikace je rozdělena na dvě knihy, z nichž první, rozdělená na sedm částí, zkoumá jednak historii dartmoorských blat ležících v hrabství Devon v jihozápadní Anglii, které posloužily jako dějiště Doylova věhlasného díla, a to od příchodu prvních osidlovatelů až po současnost a jednak poskytuje například řadu praktických rad pro návštěvníky. Druhá kniha, rozdělená tentokrát na části dvě, zkoumá Doylův příběh, okolnosti jeho vzniku a následný život, avšak ještě více prostoru poskytuje zachycení jím povšimnutých spojitostí či odchylek mezi reálnými blaty a reáliemi z fiktivního příběhu.²³⁷

²³⁶ DOYLE, Arthur Conan. *Pes Baskervillský: The Hound of the Baskervilles (Czech edition)*. USA: Onyx Translations, 2015, s. ?.

²³⁷ NEPRAŠ, František. *Po stopách Sherlocka Holmese*. Praha: Brána, 2015.

Za příběh inspirovaný Doylovým *Psem baskervillským* lze do jisté míry považovat, jak už z názvu vyplývá, knihu *Neuvěřitelné příhody z Baskerville Hall* (*The Improbable Tales of Baskerville Hall*, 2023), která vyšla v českém překladu roku 2024 u nakladatelství Fragment. Tato kniha, určená pro děti a mládež, je poněkud specifická tím, že se v ní setkávají jak postavy skutečně žijící, tak fiktivní. Setkáme se zde tak se samotným Sherlockem Holmesem, Irene Eagleovou, Jimmiem Moriartym, ale dokonce i s Arthurem Conanem Doylem.²³⁸

²³⁸ STANDISH, Ali. *Neuvěřitelné příhody z Baskerville Hall*. Jan KOZÁK (překlad). Praha: Fragment, 2024.

6 Komparativní exkurz: Polsko

Válečný konflikt zasáhl polské země mimořádnou silou a jeho důsledky výrazně ovlivnily společenskou atmosféru. Na rozdíl od jiných osvobozených zemí, kde převládala radost z konce války, v Polsku dominoval strach a nejistota – lidé se obávali budoucnosti, zejména v situaci, kdy byla země obsazena Rudou armádou a k moci se snažili dostat komunisté.²³⁹

Stabilizovat poměry a zajistit fungování státu nebylo snadné – polští komunisté tak čelili náročnému úkolu, jehož úspěšné zvládnutí jim však mohlo pomoci získat alespoň částečnou podporu veřejnosti, která byla jinak vůči nim silně skeptická. Většina obyvatel však byla válkou natolik vyčerpána, že neměla reálnou možnost nový, Sovětským svazem masivně podporovaný režim, svrhnout. Západ sice projevil o Polsko formální zájem, avšak nehodlal zasahovat do dění v zemi pod sovětskou sférou vlivu. Tato situace vedla mnoho Poláků k přesvědčení, že odpovědným vlasteneckým postojem je podílet se na obnově zničené země a návratu k normálnímu životu, bez ohledu na to, kdo je u moci. Chápali, že jejich aktivní účast sice nepřímo posiluje komunistický režim, zároveň jim však poskytuje možnost ovlivňovat dění v zemi a případně, pokud se naskytne příležitost, vyjádřit nesouhlas s režimem. Většina společnosti tak zaujala postoj kombinující přizpůsobení se s latentním odporem.²⁴⁰

Komunisté byli v Polsku u moci prakticky již od roku 1944, kdy vznikl Polský výbor národního osvobození, přesto potřebovali formálně potvrdit svou politickou legitimitu, čehož dosáhli v roce 1946 skrze referendum. To sice skončilo pro komunisty neúspěchem, avšak jeho výsledky byly zmanipulovány. Stejným způsobem pak komunisté zvítězili i lednových parlamentních volbách v následujícím roce, čímž se etablovali jako rozhodující mocenská síla v Polsku.²⁴¹

Politická a kulturní situace v poválečném Polsku měla v mnoha směrech rysy totožné s tou Československou. Polský stát tak například pod vlivem Sovětského svazu změnil svůj název – až do roku 1989 se jmenoval Polská lidová republika (Polska Rzeczpospolita Ludowa). Stejně tak zde došlo ke znárodnění průmyslu či finanční správy a k agrární reformě. Na rozdíl od Československa a jiných komunistických států zde však panovala větší tolerance vůči

²³⁹ FRIEDL, Jiří. Polsko ve 20. století: Lidové Polsko 1944–1970. In FRIEDL, Jiří; JUREK, Tomasz; ŘEZNÍK, Miloš a WIHODA, Martin. *Dějiny Polska*. Praha: NLN, 2023, s. 507.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 507–508.

²⁴¹ Tamtéž, s. 509–513.

katolické církvi. Plánovaná kolektivizace zde sice započala, skončila nicméně fakticky neúspěchem.²⁴²

Komunistická ideologie lépe pronikla do polské kultury skrze podřízení vysokých škol a vědy. Literatura tak byla ovlivněna socialistickým realismem, který byl v lednu 1949 přijat za závaznou uměleckou konvenci na sjezdu polských spisovatelů.²⁴³ Jen o čtyři roky později polská literatura zaznamenala jednu z prvních kritik totalitarismu pocházející ze sovětského svazu – polský spisovatel Czesław Miłosz totiž ve francouzské emigraci roku 1953 vydal knihu *Zotročený duch*.²⁴⁴

V červnu roku 1956 došlo v Polsku k prvnímu masovému protestu proti komunistické nadvládě. Poznaňské povstání bylo násilně potlačeno, přispělo však k destalinizaci státu v reakci na Stalinovu smrt o tři roky dříve, a k nástupu reformisty Władysława Gomułky, s nímž přišlo i uvolnění poměrů.²⁴⁵

Roku 1968 se Polsko účastnilo invaze Varšavské smlouvy do Československa za účelem potlačení důsledků Pražského jara. Stejně tak byly potlačeny i vlny protestů v Polsku z roku 1970.²⁴⁶

Dlouhodobá spokojenost polské společnosti závisela na zvyšování životní úrovně, které bylo možné pouze díky hospodářskému rozvoji a modernizaci ekonomiky. Taková změna však vlivem neefektivního centrálně plánovaného hospodářství a komunistické ideologie nebyla reálná. Obyčejní lidé však vnímali ekonomickou situaci jinak – podpora bytové výstavby, růst mezd a zlepšující se zásobování se pozitivně odrážely v průzkumech veřejného mínění. K tomu se vázal i optimismus, který oficiální propaganda posilovala zdůrazňováním toho, že i Poláci mohou vlastní prací a úsilím zařadit svou zemi mezi ekonomicky vyspělé státy. Rychlou modernizaci měly umožnit západní technologie, na jejichž pořízení si Polsko začalo brát zahraniční půjčky. Brzy se však dostalo do dluhové pasti, neboť kvůli nízkým příjmům z exportu nebylo schopno splácet své závazky. V první polovině sedmdesátých let si však tyto problémy málokdo připouštěl.²⁴⁷

²⁴² VYKOUKAL, Jiří. I. STALINŮV STÍN: Lidová demokracie? Polská lidová republika. In VYKOUKAL, Jiří; LITERA, Bohuslav a TEJCHMAN, Miroslav. *VÝCHOD: Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. Praha: Libri, 2017, s. 255–260.

²⁴³ Tamtéž, s. 256.

²⁴⁴ Tamtéž, s. 260.

²⁴⁵ VYKOUKAL, Jiří. II. POSTSTALINSKÝ OTŘES: Satelity. Polsko: adopce komunismu (1953–1970). In VYKOUKAL, Jiří; LITERA, Bohuslav a TEJCHMAN, Miroslav. *VÝCHOD: Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. Praha: Libri, 2017, s. 390–411.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 390–411.

²⁴⁷ FRIEDL, Jiří. Polsko ve 20. století: Lidové Polsko 1970–1989. In FRIEDL, Jiří; JUREK, Tomasz; ŘEZNÍK, Miloš a WIHODA, Martin. *Dějiny Polska*. Praha: NLN, 2023, s. 536–537.

Se zvolením krakovského biskupa Karola Wojtyly za římského papeže roku 1978 a se založením společenského odborového hnutí Solidarita v čele s Lech Wałęsą roku 1980 získala Polská lidová republika silnou opozici, která s komunistickým režimem soustavně bojovala, na což generál Wojciech Jaruzelski reagoval roku 1981 vyhlášením válečného stavu. Pád komunistického režimu tak byl oddálen, avšak jednání vlády s opozicí vyústilo v dohodu, kdy byly vyhlášeny svobodné volby, kde komunisté utrpěli porážku a Polsko se tak stalo demokratickým státem.²⁴⁸

Doylovy příběhy s postavou Sherlocka Holmese se v polském prostředí jistě těšily veliké oblibě, jak dosvědčuje například existence nejrůznějších pastišů. Z nich jmenujme například povídkovou sbírku Waclawa Gołembowicze *Przygody chemiczne Sherlocka Holmesa* z roku 1959. Ta vyšla i českém překladu pod názvem *Chemické případy Sherlocka Holmese*, a to v letech 1967 a 1968 u Mladé fronty. Ani jedno z překladových vydání však neobsahovalo všechny povídky – scházely *Červená chrpa* a *Nečekaný favorit*. Následující vydání z roku 1999, tentokrát vydané u nakladatelství Jota, je již kompletní. Po dohodě s překladatelkou je zde navíc nahrazeno „poněkud familiární“ tykání mezi Holmesem a Watsonem „obradnějším a vhodnějším“ vykáním. Rovněž byly odstraněny různé anglicismy.²⁴⁹

Ještě o něco dříve, roku 1965, vyšla kniha v překladu slovenském, a to u nakladatelství Mladé letá. Kniha se tak v československém prostředí setkala s kladným přijetím, o čemž svědčí nejen počet překladových vydání, ale i Resutíkova recenze z kritické revue umělecké tvorby pro mládež *Zlatý máj*. Její autor v ní zmiňuje oblíbenost Velkého detektiva mezi mladými čtenáři, ale především reflektuje záměry a úspěšnost jejich naplnění polského spisovatele. Dle Resutíka se Gołembowiczovi podařilo stvořit Sherlocka Holmese věrného Doylovu vzoru, atmosféru obdobnou Doylovým narativům, ale zároveň přinést do děje i poučení, a to tím, že detektivní činnost Sherlocka Holmese přenesl do chemického prostředí.²⁵⁰

Pět z Gołembowiczových povídek bylo rovněž přepracováno do podoby rozhlasových her, které byly vysílány roku 1965 v pořadu Meteor (viz. Příloha D).

O oblibě holmesiád v polském prostředí vypovídá rovněž existence významného seriálu z polsko-britské koprodukce *Sherlock Holmes i doktor Watson*. Seriál na motivy Doylova díla

²⁴⁸ VYKOUKAL, Jiří. IV. ROZPAD: Konec bloku a komunismu. Polsko: revoluce dohodou aneb Solidarita podruhé. In VYKOUKAL, Jiří; LITERA, Bohuslav a TEJCHMAN, Miroslav. *VÝCHOD: Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. Praha: Libri, 2017, s. 543-571 a 687-699.

²⁴⁹ GOŁEMBOWICZ, Waclaw. *Chemické případy Sherlocka Holmese*. Irena DVOŘÁKOVÁ (překlad). Brno: Jota, 1999, s. 174.

²⁵⁰ RESUTÍK, M. Oživený Sherlock Holmes. *Zlatý máj*, 1966, roč. 10, č. 1, s. 53-54.

vznikl roku 1980 a sestává ze čtyřiačtyřiceti epizod. Hlavních rolí Sherlocka Holmese a doktora Watsona se zde ujali Geoffrey Whitehead a Donald Pickering.²⁵¹

Doylovým holmesiadám se na polském knižním trhu dostává stále nových vydání, jak se můžeme přesvědčit například na internetových stránkách Biblioteki Narodowej, tedy polské národní knihovny.

O oblíbenosti těchto próz je možné se přesvědčit dokonce na vybraných polských čerpacích stanicích, kde je v současné době možné zakoupit Doylovy holmesiadu adaptované pro mladé čtenáře, a to hned ze dvou různých edic.

První ze zmíněných edic se soustředí na čtenáře od osmi let věku a vychází pod záštitou vydavatelství Tandem. V edici dosud vyšlo třicet svazků, přičemž každý z nich přináší jednu holmesiadu adaptovanou pro mladé čtenáře Stephanií Baudet. Knihy jsou ilustrovány Ariannou Bellucci, přičemž o polskojazyčný překlad se postaral Mariusz Berowski. Ke každému z příběhů pak existuje i jeho audioverze.²⁵²

Druhá z edic, tentokrát od vydavatelství MD-Creative, cílí na čtenáře ještě mladší, respektive na děti, které se zrovna učí číst. Edice nese název Mały Sherlock a jak už její název vypovídá, ústřední postavou je malý Sherlock Holmes, nikoli však mladší verze Velkého detektiva, ale jeho syn, jehož nejlepším přítelem je shodou okolností postava zvaná doktůrek Watsonek. Tato dvojice detektivů pak neřeší tradiční případy Doylova detektiva, ale případy zcela nové. Autorem série je Pascal Prévot, přičemž o polský překlad se postaraly Monika Lipińska-Pawełek, Małgorzata Ewa Skibińska a Monika Spławska-Murmyło.²⁵³

Vydavatelství MD-Creative se zároveň postaralo i o vydání podobné edice s názvem Sherlock Holmes: Genialny detektyw. Na rozdíl od edice s malým Sherlockem se jedná o přímou adaptaci Doylových holmesiad. O toto převyprávění se postaral Oliver Pautsch, přičemž jednotlivé příběhy jsou doprovázeny ilustracemi Dominika Rupp. Polskojazyčný překlad obstarala Katarzyna Walkowska.²⁵⁴

6.1 Pies Baskerville'ów

Prvního polskojazyčného vydání se Doyleův román *The Hound of the Baskervilles* dočkal již roku 1902. Jeho autorkou byla Eugenia Żmijewska a její překlad s názvem *Tajemnica*

²⁵¹ INTERNETOWA BAZA FILMU POLSKIEGO. *SHERLOCK HOLMES AND DOCTOR WATSON*. Online. Dostupné z: <https://www.filmipolski.pl/fp/index.php?film=123423> [cit. 2024-12-14].

²⁵² WYDAWNICTWO TANDEM. *Sherlock Holmes*. Online. Dostupné z: <https://wydawnictwo-tandem.pl/seria/sherlock-holmes/> [cit. 2025-02-22].

²⁵³ MD CREATIVE. *Mały Sherlock*. Online. Dostupné z: <https://mdcreative.pl/maly-sherlock/> [cit. 2025-02-22].

²⁵⁴ MD CREATIVE. *Sherlock Holmes, genialny detektyw*. Dostupné z: <https://mdcreative.pl/genialny-detektyw/> [cit. 2025-02-22].

Baskerville'ów vyšel jako knižní příloha informačně-politického konzervativního deníku *Słowo*.²⁵⁵

Na rozdíl od československého prostředí v Polsku na druhý překlad čekali pouze jeden rok. Roku 1903 totiž pod názvem *Pies Baskerville'ów* svůj překlad vydala Bronisława Neufeld.²⁵⁶

O jeden z nových polskojazyčných překladů se o více než století později postarala Ewa Łozińska-Mańkiewicz. Její překlad vyšel několikrát u toruňského nakladatelství Algo pod titulem *Pies Baskervillów*, přičemž však například u bílsko-bělského vydavatelství Dragon později vyšel pod tradičnějším názvem *Pies Baskerville'ów*.²⁵⁷ Zdá se tedy, že i v polském prostředí si vydavatelé potrpí na již zažitě názvy.

V překladu Mariusze Berowskiho taktéž roku 2021 vyšel *Pies Baskerville'ów* adaptovaný Stephanií Baudet pro dětské čtenáře, a to ve výše zmiňované edici vydavatelství Tandem.²⁵⁸ Tentýž titul vyšel o rok později ve slovenském překladu Silvie Slaničkové pod názvem *Pes rodu Baskervillovcov*²⁵⁹ a o další dva roky později pak pod tradičním názvem *Pes baskervillský* v českém překladu Terezy Kupkové.²⁶⁰ V edici Sherlock Holmes: Genialny detektyw pak roku 2024 vyšla adaptace téhož příběhu, tentokrát pod název *Duch psa z bagien*.²⁶¹

Zajímavé je, že polské prostředí, na rozdíl od toho českého, reflektuje baskervillského psa nejen jako titulní postavu Doylova díla, ale zároveň jako nejvýznamnějšího zástupce archetypu literární postavy dravce v hororovém žánru. Dariusz Piechota ve své studii zabývající se obrazem zvířat v hororu přelomu 19. a 20. století přímo uvádí: „Niewątpliwie najbardziej znanym drapiezcą w kulturze popularnej stał się tytułowy Pies Baskerville'ów.“²⁶²

Piechota dále poukazuje na fakt, že v kultuře paralelně existovaly dva obrazy psa. První z nich již od starověku psa chápe jako věrného společníka člověka, jeho ochránce a pomocníka. Přestože pro středověkého člověka pes nadále zůstával symbolem věrnosti, o čemž svědčí například mnohá vyobrazení těchto šelem po boku světců jako jsou sv. Bernardin nebo sv. Roch, nově byl také chápán jako vyslanec d'ábla, k čemuž přispěla zejména slovanská lidová

²⁵⁵ DOYLE, Arthur Conan. *Tajemnica Baskerville'ów*. Eugenia ŻMIJEWSKA (překlad). Varšava: s.n., 1902.

²⁵⁶ DOYLE, Arthur Conan. *Pies Baskerville'ów*. Bronisława NEUFELD (překlad). Varšava: s.n., 1903.

²⁵⁷ BIBLIOTEKA NARODOWA. Katalog BN. Dostupné z:

https://katalogi.bn.org.pl/discovery/search?vid=48OMNIS_NLOP:48OMNIS_NLOP&lang=pl [cit. 2025-02-22].

²⁵⁸ DOYLE, Arthur Conan. *Pies Baskerville'ów*. Mariusz BEROWSKI (překlad). Piaseczno: Tandem, 2021.

²⁵⁹ DOYLE, Arthur Conan. *Pes rodu Baskervillovcov*. Silvia SLANIČKOVÁ (překlad). Bratislava: Fragment, 2022.

²⁶⁰ DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. Tereza KUPKOVÁ (překlad). Praha: Fragment, 2024.

²⁶¹ PAUTSCH, Oliver. *Duch psa z bagien*. Katarzyna Walkowska (překlad). Trzebnica: MD-Creative, 2024.

²⁶² PIECHOTA, Dariusz. Wizerunki zwierząt w horrorze przelomu XIX i XX wieku. *Przegląd Filozoficzny – Nowa Seria*, 2015, roč. 24, č. 2, s. 340.

víra – v psí podobě totiž údajně Satan předsedal sabatu. Doyleův pes baskervillský je dle autora studie představitelem druhého zmíněného typu.²⁶³

²⁶³ PIECHOTA, Dariusz. Wizerunki zwierząt w horrorze przełomu XIX i XX wieku. *Przegląd Filozoficzny – Nowa Seria*, 2015, roč. 24, č. 2, s. 340.

ZÁVĚR

Významnou roli v utváření postavy Sherlocka Holmese hrály jeho literární předobrazy a inspirační zdroje. Doyle se otevřeně hlásil k odkazu Edgara Allana Poea, jehož detektiv C. Auguste Dupin položil základy moderního detektivního žánru. Holmes se však vůči této postavě vymezoval, zejména pokud šlo o metody vyšetřování, přičemž kladl důraz na vědeckou analýzu a systematické shromažďování důkazů. Podobně kriticky se stavěl i k dalšímu literárnímu předchůdci, inspektoru Lecoqovi od Émila Gaboriaua, kterého považoval za neefektivního a pomalého. Inspirací pro Holmese však nebyly pouze literární postavy – významnou roli sehrál i skutečný lékař a učitel Arthura Conana Doylea, doktor Joseph Bell, jehož schopnost dedukce a pozorování se stala jedním z hlavních rysů slavného detektiva.

Dalším významným faktorem při formování Holmesovy postavy bylo tehdejší vnímání vědy a racionality. Devatenácté století bylo obdobím vzestupu pozitivismu a důrazu na empirické poznání, což se odrazilo i v detektivní literatuře. Holmes se tak stal zosobněním vědeckého přístupu k řešení zločinů, čímž se odlišoval od svých literárních předchůdců. Důležitou roli hrála i průmyslová revoluce a urbanizace, které vedly k nárůstu kriminality ve velkých městech a tím i k potřebě sofistikovanějších metod vyšetřování. Londýn jako centrum britského impéria se stal ideálním prostředím pro příběhy geniálního detektiva, jehož schopnost logického uvažování kontrastovala s chaosem a anonymitou moderní metropole. Tyto faktory nejen formovaly samotný charakter Sherlocka Holmese, ale také přispěly k jeho popularitě a nadčasovosti.

V naší bakalářské práci jsme se zaměřili na recepci literárních postav Sherlocka Holmese a doktora Watsona ve východním bloku, a to zejména v československém kontextu v období mezi lety 1945–1991. Prostřednictvím metodiky synopticko-pulzačního modelu literatury jsme analyzovali vydavatelskou praxi, překladatelské tendence i kulturní a ideologické faktory, které ovlivňovaly dostupnost a interpretaci těchto příběhů. Tento model nám umožnil identifikovat klíčové momenty, kdy se recepce Doylových děl měnila v závislosti na politické situaci a ideologických prioritách doby. Významné bylo sledování proměn překladu a způsobu, jakým byla Holmesova postava interpretována v různých etapách vývoje československé literatury.

Předválečné období představuje důležitý kontext pro pochopení dalšího vývoje recepce Sherlocka Holmese v Československu. V první polovině 20. století byl Holmes široce přijímán jako literární postava ztělesňující logiku, vědecký přístup a racionalitu, což rezonovalo s modernizačními tendencemi tehdejší společnosti. Detektivní žánr byl populární mezi širokým

spektrům čtenářů a holmesiády byly vydávány v různých překladech a adaptacích. Před druhou světovou válkou se v českých zemích začaly objevovat i literární pastiše a variace na holmesovská témata, což svědčí o silném zakořenění této postavy v československé kultuře. Tento stabilní pulzační moment byl však přerušen válečnými událostmi a následnou změnou politického režimu, která vedla k radikálním posunům v přístupu k detektivní literatuře.

Synopticko-pulzační model nám pomohl identifikovat specifické okamžiky v kulturním přijetí Sherlocka Holmese v Československu. Po roce 1945 představovalo poválečné období první synoptickou změnu, kdy se literatura ocitla pod kontrolou ideologických institucí. Detektivní žánr byl vnímán jako produkt buržoazní společnosti a považován za nevhodný pro budování socialistického realismu. Holmesův důraz na racionalitu a nezávislost mohl být vnímán jako nežádoucí vzor, proto byla publikace některých jeho příběhů omezena, či zcela přerušena.

V 50. letech se literatura stala nástrojem propagandy a detektivní příběhy byly buď vytlačeny, nebo upraveny tak, aby odpovídaly socialistickému diskurzu. Holmes byl v této době prezentován spíše jako relikv minulosti a jeho přítomnost na československém literárním trhu byla sporadická. Přesto v rámci pulzačních momentů došlo k určitým výjimkám, například v podobě rozhlasových adaptací, které umožňovaly přizpůsobit jeho příběhy aktuálním potřebám společnosti. Překlady se v této době často zaměřovaly na vyzdvížení kolektivní spolupráce a omezení motivů individuální geniality, což vedlo k transformaci Holmesovy postavy do podoby, která byla ideologicky přijatelnější.

V 60. letech, kdy došlo k částečnému politickému uvolnění, se detektivní žánr dočkal rehabilitace. V tomto období se Holmes začal znovu objevovat v překladech, které již nebyly tak ideologicky upravené. Synoptická změna, kterou představovala kulturní liberalizace, umožnila čtenářům přístup k původnějším verzím příběhů a vedla k rozvoji zájmu o analytické a deduktivní metody, jež Holmes zosobňoval. Významným prvkem tohoto období byla také akademická reflexe detektivní literatury, která se pokoušela žánr legitimizovat jako plnohodnotnou součást literární kultury. Začaly se také objevovat rozbory Holmesových metod z hlediska vědeckého a logického myšlení, což umožnilo jeho přijetí i mezi vzdělanější vrstvou obyvatel.

Po roce 1968 a nástupu normalizace došlo k dalšímu synoptickému zlomu. V této době byla literatura opět podrobena přísné kontrole, přičemž detektivní příběhy byly vnímány jako přijatelné pouze tehdy, pokud neobsahovaly prvky odporující socialistickému diskurzu. Přesto byl Holmesův charakter přitažlivý pro československé čtenáře a nadále existoval v kulturním povědomí díky rozhlasovým adaptacím a omezenému vydávání knih. Tyto pulzační momenty

ukazují, že i v době silné ideologické kontroly existovaly mezery, které umožnily přetrvání detektivního žánru.

V 80. letech byl Sherlock Holmes vnímán nejen jako literární postava, ale také jako kulturní fenomén, který se objevoval v různých adaptacích a reinterpretacích. Jeho deduktivní metody mohly být vnímány jako paralela k tehdejším vědeckým a technickým ambicím, což mohlo přispět k toleranci jeho příběhů ze strany cenzury. Holmes tedy přežil i v prostředí normalizační literatury, ačkoli byl čtenářům zpřístupňován v omezené a upravené podobě.

Po roce 1989 došlo k zásadní změně v recepci Sherlocka Holmese v Československu. Synoptický zlom spojený se změnou režimu přinesl možnost vydávání originálních překladů bez ideologických úprav. Do českého prostředí se začaly dostávat nové edice holmesiad, přičemž se opět ukázala jeho popularita mezi čtenáři. Významným prvkem této změny bylo také rozšíření audiovizuálních adaptací, které přinesly nové způsoby interpretace této ikonické postavy.

V současnosti se recepce Sherlocka Holmese stále rozšiřuje díky digitálním médiím a novým způsobům interpretace klasických příběhů. Moderní adaptace se snaží přiblížit jeho deduktivní metody dnešnímu publiku a reflektovat současné společenské výzvy. Holmesův intelekt a schopnost analytického myšlení jsou nadále relevantní a slouží jako inspirace nejen v literatuře, ale i v dalších oblastech populární kultury a vědy. Jeho postava je pravidelně reinterpretována jak v knižní formě, tak ve filmech, televizních seriálech a dalších formátech. Tato neustálá adaptabilita a schopnost rezonovat s různými epochami a kulturami dokládají Holmesův status nadčasové literární ikony.

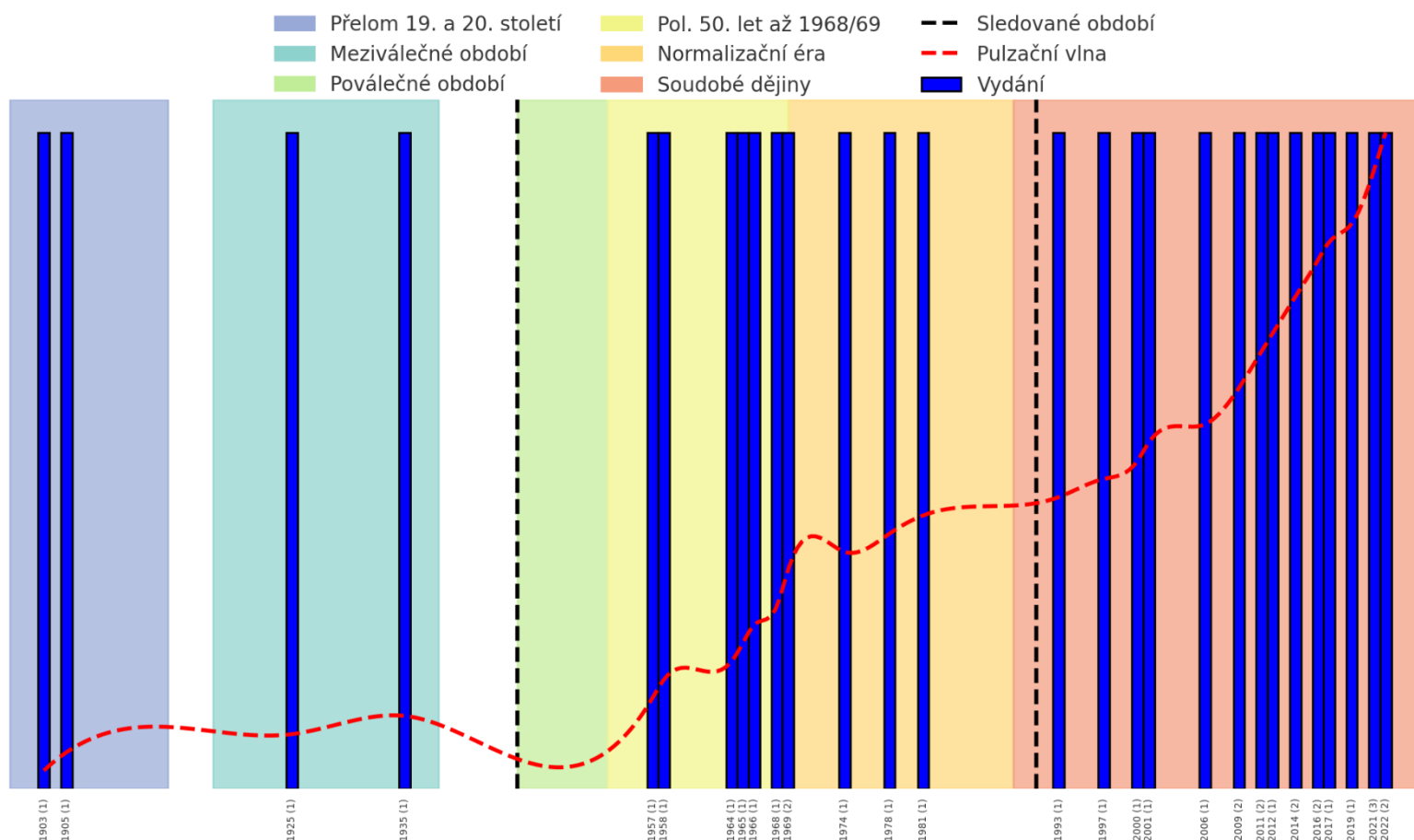
Důležitá pro nás také byla komparace s polským prostředím, kde se na rozdíl od Československa objevila i seriálová adaptace a kde byla recepce holmesiad lehce dynamičtější. První polské překlady se dokonce objevily dříve než české, což do jisté míry reflektovalo odlišné kulturní souvislosti.

Tento vývoj nám ukazuje, že literární postavy, zejména tak výrazné jako Sherlock Holmes, nejsou pouze pasivním odrazem své doby, ale mohou aktivně formovat kulturní diskurz a sloužit jako symboly proměn společenského myšlení. Holmes nadále fascinuje čtenáře po celém světě a jeho příběhy slouží jako inspirace pro nové generace autorů, kteří nacházejí v jeho postavě stále nové interpretační možnosti. Jeho intelektuální přístup a schopnost deduktivního myšlení z něj činí nejen archetypálního detektiva, ale i postavu, která se dokáže přizpůsobit každé době a jejím specifickým požadavkům.

Naše bakalářská práce rovněž obsahuje větší množství obsáhlých příloh, které čtenáři poslouží k lepší orientaci v tématu. Rovněž doufáme, že případným budoucím badatelům

pomohou s jejich vlastním výzkumem. V této spojitosti taktéž vřele doporučujeme publikaci *Sherlock Holmes a Dr. Watson: Tiskem v Čechách* Rostislava Boudy, jejíž obsah se s našimi přílohami do jisté míry překrývá. Na rozdíl od Boudova díla však naše přehledy obsahují i informace z období po roce 2016, kterými zmiňovaná publikace končí.

Grafické znázornění synopticko-pulzačního modelu českých a slovenských překladů Doylova románu *The Hound of the Baskervilles* přikládáme níže.

Obrázek 1 Synopticko-pulzační model

BIBLIOGRAFIE

PRAMENY

DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese I.* Vladimír HENZL; Jan ZÁBRANA a Zora WOLFOVÁ (překlad). Josef HOCHMAN (ilustrace). Praha: Mladá fronta, 1971.

DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese II.* Jan ZÁBRANA (překlad). Josef HOCHMAN (ilustrace). Praha: Mladá fronta, 1972.

DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese III.* František JUNGWIRTH (překlad). Josef HOCHMAN (ilustrace). Praha: Mladá fronta, 1973.

DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese IV.* František GEL a Jan ZÁBRANA (překlad). Josef HOCHMAN (ilustrace). Praha: Mladá fronta, 1974.

DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese V.* Eva KONDRYSOVÁ (překlad). Josef HOCHMAN (ilustrace). Praha: Mladá fronta, 1975.

LITERATURA – BELETRIE

ČECHURA, Rudolf. *Nikdo nemá alibi.* Praha: Práce, 1969.

DOYLE, Arthur Conan. *Baskervillský pes.* Richard PODANÝ (překlad). Praha: Odeon, 2021. ISBN 978-80-207-2011-5.

DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský.* Alfonz BEDNÁR (překlad). Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1957.

DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský.* Josef PACHMAYER (překlad). Praha: Dobrovský, 2021. ISBN 978-80-277-0312-8.

DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský.* Tereza KUPKOVÁ (překlad). Praha: Fragment, 2024. ISBN 978-80-253-6760-5.

DOYLE, Arthur Conan. *Pes Baskervillský: The Hound of the Baskervilles (Czech edition).* USA: Onyx Translations, 2015. ISBN 9781523906987.

DOYLE, Arthur Conan. *Pes rodu Baskervillovců.* Silvia SLANIČKOVÁ (překlad). Bratislava: Fragment, 2022. ISBN 978-80-566-3177-5.

DOYLE, Arthur Conan. *Pes rodu Baskervillů.* Věra KLÁSKOVÁ (překlad). Voznice: Leda, 2021. ISBN 978-80-7335-749-8.

DOYLE, Arthur Conan. *Pies Baskerville'ów.* Bronisława NEUFELD (překlad). Varšava: s.n., 1903.

DOYLE, Arthur Conan. *Pies Baskerville'ów.* Mariusz BEROWSKI (překlad). Piaseczno: Tandem, 2021. ISBN 978-83-8233-868-3.

DOYLE, Arthur Conan. *Tajemnica Baskerville'ów*. Eugenia ŽMIJEWSKA (překlad). Varšava: s.n., 1902.

DRÁBEK, David. *Sherlock Holmes: Vraždy vousatých žen*. Praha: Akropolis, 2011. ISBN 978-80-87481-82-0.

ENGEL, Howard. *Pan Doyle a doktor Bell*. Jana MAINGOT-ELEDEROVÁ (překlad). Brno: Jota, 2008. ISBN 978-80-7217-533-8.

GABORIAU, Emile. *Případ vdovy Lerougeové*. Eva OUTRATOVÁ (překlad). Praha: SNKLU, 1967.

GOŁEMBOWICZ, Waclaw. *Chemické případy Sherlocka Holmese*. Irena DVOŘÁKOVÁ (překlad). Brno: Jota, 1999. ISBN 80-7242-012-7.

HONZÍK, Miroslav a Ilja KUČERA. *Omyl Sherlocka Holmese*. Praha: SNDK, 1968.

HURNÍK, Ilja. *Dějprava hudební*. Praha: Supraphon, 1986.

HURNÍK, Ilja. *Kapitolské husy*. Praha: Melantrich, 1969.

HURNÍK, Ilja. *Muzikální Sherlock*. Praha: Československý spisovatel, 1971.

HURNÍK, Ilja. *Neveselé žalozpěvy*. Praha: Supraphon, 1987.

HURNÍK, Ilja. *Trubači z Jericha*. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1966.

MACEK, Miroslav. *Návrat psa baskervillského*. Praha: XYZ, 2022. ISBN 978-80-7683-107-0.

OUTRATOVI, Eva a Vladimír (eds.). *21 detektivů*. Eva OUTRATOVÁ (překlad). Praha: Odeon, 1967.

PAUTSCH, Oliver. *Duch psa z bagien*. Katarzyna Walkowska (překlad). Trzebnica: MD-Creative, 2024. ISBN 978-83-6808-526-6.

PENZLER, Otto (ed.). *Velká kniha příběhů Sherlocka Holmese*. Praha: Knižní klub, 2017. ISBN 978-80-242-5931-4.

POE, Edgar Allan. *Vraždy v ulici Morgue a jiné povídky*. Praha: Mladá fronta, 1964.

SCHEINPFLUG, Karel. *Loňské sněhy: Povídky, humoresky, vzpomínky*. Praha: Josef R. Vilímek, 1928.

SKOPEČEK, Jan. *Baskervillský pes*. Praha: Dilia, 1965.

SOUČEK, Ludvík. *Případ baskervillského psa*. Praha: Albatros, 1972.

STANDISH, Ali. *Neuvěřitelné příhody z Baskerville Hall*. Jan KOZÁK (překlad). Praha: Fragment, 2024. ISBN 978-80-253-6706-3.

ŠRÁMEK, Fráňa. *Měsíc nad řekou: Veselohra o třech dějstvích*. Praha: Fr. Borový, 1941.

TAFEL, Jaroslav. *Prázdniny s Sherlockem Holmesem*. Praha: SNDK, 1966.

TŮMA, Vladimír. *Dr. Watson dělá zázraky*. Praha: Kvádr, 1941.

LITERATURA – ODBORNÉ PUBLIKACE

CARREAU, Nicolas. *Skutečné životy hrdinů*. Helena BEGUIVINOVA (překlad). Praha: Argo, 2019. ISBN 978-80-257-2833-8.

COX, Michael. *The Baker Street File: A guide to the appearance and habits of Sherlock Holmes and Dr. Watson specially prepared for the Granada Television series The adventures of Sherlock Holmes*. Ashcroft: Calabash Press, 1997. ISBN 1-899562-33-8.

ČAPEK, Karel. *Marsyas čili Na okraj literatury (1919–1931)*. 3. vydání. Praha: Fr. Borový, 1948.

FRIEDL, Jiří; JUREK, Tomasz; ŘEZNÍK, Miloš a WIHODA, Martin. *Dějiny Polska*. Praha: NLN, 2023. ISBN 978-80-7422-914-5.

GRYM, Pavel. *Sherlock Holmes & ti druzí*. Praha: Vyšehrad, 1988.

JAREŠ, Michal a MANDYS, Pavel. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019. ISBN 978-80-7432-977-7.

KLÁPŠTĚ, Jan a ŠEDIVÝ, Ivan (eds.). *Dějiny Česka*. Praha: NLN, 2019. ISBN 978-80-7422-338-9.

NEPRAŠ, František. *Po stopách Sherlocka Holmese*. Praha: Brána, 2015. ISBN 978-80-7243-763-4.

PETRŮ, Eduard. *Úvod do studia literární vědy*. Olomouc: Rubico, 2000. ISBN 80-85839-44-X.

ŠIMEČEK, Zdeněk a TRÁVNÍČEK, Jiří. *Knihy kupovati...: Dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2404-6.

ŠKVORECKÝ, Josef. *Nápady čtenáře detektivek a jiné eseje*. Praha: Ivo Železný, 1998. ISBN 80-237-3548-9.

TÉRA, Michal. *Zapomenutý ostrov: Západ, Rusko, střední Evropa a otázka naší identity*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2022. ISBN 978-80-7465-540-1.

TUREČEK, Dalibor et al. *České literární romantično: synopticko-pulzační model kulturního jevu*. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-733-1.

VYHLÍDKA, Petr. *Holmesiana* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, 2014 [cit. 2024-07-23]. Dostupné z: <http://web2.mlp.cz/koweb/00/04/03/48/75/holmesiana.pdf>.

VYKOUKAL, Jiří; LITERA, Bohuslav a TEJCHMAN, Miroslav. *VÝCHOD: Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. Praha: Libri, 2017. ISBN 978-80-7277-561-3.

WATSON, J. H. *Viktoriánská Anglie Sherlocka Holmese*. Příbram: Professional Publishing, 2005. ISBN 80-86419-91-6.

LITERATURA – PERIODIKA

Autor neznámý. [Hluboce sklíčení...]. *Věda a technika mládeži*, 1968, roč. 22, č. 20. ISSN 0322-9017.

Autor neznámý. [Tajuplně zmizelý poklad...]. *Moravská orlice*, 1905, roč. 43, č. 223. ISSN 1803-117X.

Autor neznámý. [Zveme Vás...]. *Humoristické listy*, 1907, roč. 50, č. 13. ISSN 1802-7210.

Autor neznámý. Detektivní romány a novelly Sira A. Conana-Doylea. *Humoristické listy*, 1907, roč. 50, č. 5. ISSN 1802-7210.

Autor neznámý. Dopis z Prahy. *Obnova*, 1907, roč. 13, č. 13. ISSN 1803-1455.

Autor neznámý. Pes Baskervillský. *Nová doba*, 1916, roč. 21, č. 72. ISSN 1804-3852.

Autor neznámý. Repertoír měst. divadla v Plzni. *Český západ*, 1911, roč. 4, č. 13. ISSN 1805-1669.

Autor neznámý. Repertoír měst. Divadla v Plzni. *Český západ*, 1911, roč. 4, č. 12. ISSN 1805-1669.

Autor neznámý. Repertoír nového městského divadla v Plzni. *Nová doba*, 1911, roč. 16, č. 31. ISSN 1804-3852.

Autor neznámý. Sir ARTUR CONAN DOYLE. *Humoristické listy*, 1907, roč. 50, č. 36. ISSN 1802-7210.

ČECHURA, Rudolf. Bude československý Holmes-Klub? *Věda a technika mládeži*, 1968, roč. 22, č. 13. ISSN 0322-9017.

ČECHURA, Rudolf. Příloha Bohemian Newsletter no. 5. *Zpravodaj České společnosti Sherlocka Holmese*, 2001, roč. 1, č. 5.

ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a deštivý případ. *Čtyřlístek*, 1986, roč. 18, č. 139.

ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a golfový případ. *Čtyřlístek*, 1986, roč. 18, č. 136.

ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a lukostřelci. *Čtyřlístek*, 1988, roč. 20, č. 154.

ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a pozorný svědek. *Čtyřlístek*, 1988, roč. 20, č. 158.

ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a praprávnik. *Čtyřlístek*, 1986, roč. 18, č. 141.

ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ bez pachatele. *Čtyřlístek*, 1987, roč. 19, č. 144.

ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ čtyř svědků. *Čtyřlístek*, 1986, roč. 18, č. 134.

ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ mrtvých ryb. *Čtyřlístek*, 1984, roč. 16, č. 124.

ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ podivného houbaře. *Čtyřlístek*, 1984, roč. 16, č. 122.

ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ s králíkem. *Čtyřlístek*, 1984, roč. 16, č. 121.

- ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ s pavoukem. *Čtyřlístek*, 1985, roč. 17, č. 128.
- ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ s trpaslíkem. *Čtyřlístek*, 1984, roč. 16, č. 119.
- ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ s včelou. *Čtyřlístek*, 1984, roč. 16, č. 118.
- ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ v Čechách. *Čtyřlístek*, 1989, roč. 21, č. 161.
- ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ v Guilfordu. *Čtyřlístek*, 1986, roč. 18, č. 138.
- ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ v Londýně. *Čtyřlístek*, 1985, roč. 17, č. 131.
- ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ Watsonova synovce. *Čtyřlístek*, 1990, roč. 22, č. 178.
- ČECHURA, Rudolf. Sherlock Holmes a případ zmizelého psa. *Čtyřlístek*, 1990, roč. 22, zvláštní číslo.
- ČECHURA, Rudolf. Zpráva o výročním zasedání. *Věda a technika mládeži*, 1968, roč. 22, č. 4. ISSN 0322-9017.
- HOLANOVÁ, Markéta Ř. Jak se detektivka stala detektivkou: Sonda do vývoje žánrového povědomí v české literární kultuře přelomu 19. a 20. století. *Česká literatura*, 2017, roč. 65, č. 1. ISSN 0009-0468.
- HORNÁK, Peter. Odysea logiky. *Zlatý máj*, 1957, roč. 1, č. 12. ISSN 0044-4871.
- CHALOUPKA, Otakar. Dvakrát pro oddech. *Zlatý máj*, 1969, roč. 13, č. 3. ISSN 0044-4871.
- KARAS, Josef František. Vítězství romantiky. *Moravská orlice*, 1910, roč. 48, č. 15. ISSN 1803-117X.
- KOLICH, Tomáš. „Až sem to je pozorování. To ostatní je dedukce.“: Podoby Sherlocka Holmese v české ilustraci, dramatu a filmu. *Opuscula historiae atrium*, 2016, roč. 65, č. 2. ISSN 1211-7390.
- KOSATÍK, Pavel. Kapitán Polární hvězdy. *Zlatý máj*, 1986, roč. 30, č. 3. ISSN 0044-4871.
- NEFF, Ondřej. Ludvík Souček. *Zlatý máj*, 1979, roč. 23, č. 6. ISSN 0044-4871.
- PAŘÍZEK. Detektivní romány. *Rozhledy*, 1906, roč. 17, č. 6.
- PIECHOTA, Dariusz. Wizerunki zwierząt w horrorze przelomu XIX i XX wieku. *Przegląd Filozoficzny – Nowa Seria*, 2015, roč. 24, č. 2. ISSN 1230-1493.
- RESUTÍK, M. Oživený Sherlock Holmes. *Zlatý máj*, 1966, roč. 10, č. 1. ISSN 0044-4871.
- VĚDECKÁ RADA REDAKCE. [Ladies and Gentlemen...]. *Věda a technika mládeži*, 1968, roč. 22, č. 5. ISSN 0322-9017.

ONLINE ZDROJE

BAKERSTREET.SK. *Nové vydanie príbehov najslávnejšieho detektiva*. Online. Dostupné z: <https://bakerstreet.sk/> [cit. 2025-03-03].

BIBLIOTEKA NARODOWA. Katalog BN. Dostupné z:

https://katalogi.bn.org.pl/discovery/search?vid=48OMNIS_NLOP:48OMNIS_NLOP&lang=p
1 [cit. 2025-02-22].

ČESKÁ TELEVIZE. *Sherlock Holmes od A. C. Doylea i ze Čtyřlístku je volně ke stažení.*

Online. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/kultura/sherlock-holmes-od-a-c-doyla-i-ze-ctyrlistku-je-volne-ke-stazeni-193143> [cit. 2024-11-03].

ČESKÝ ROZHLAS. *Josef Kleibl: Pavor nocturnus a další vědecké případy Sherlocka*

Holmese. Online. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/josef-kleibl-pavor-nocturnus-a-dalsi-vedecke-pripady-sherlocka-holmese-8820994> [cit. 2024-11-16].

ČESKÝ ROZHLAS. *Sherlock Holmes a Maxipes Fík kontra tanky. Trochu jiný srpen 1968.*

Online. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/sherlock-holmes-a-maxipes-fik-kontra-tanky-trochu-jiny-srpen-1968-7451678?player=on> [cit. 2024-10-03].

DATABÁZE KNIH. *Dr. Sherlock Holmes v Čechách a jiné případy.* Online. Dostupné z:

<https://www.databazeknih.cz/dalsi-vydani/pribehy-sherlocka-holmese-dr-sherlock-holmes-v-cechach-a-jine-pripady-87148> [cit. 2024-10-06].

DATABÁZE NÁRODNÍ KNIHOVNY ČESKÉ REPUBLIKY. Souborný katalog České republiky (CASLIN). Dostupné z:

[https://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-](https://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=skc)

[b&local_base=skc](https://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=skc)

FILMOVÝ PŘEHLED. *Touha Sherlocka Holmese.* Online. Dostupné z:

<https://www.filmovyprehled.cz/cs/film/396914/touha-sherlocka-holmese> [cit. 2024-10-30].

INTERNETOVÁ BAZA FILMU POLSKIEGO. *SHERLOCK HOLMES AND DOCTOR*

WATSON. Online. Dostupné z: <https://www.filmpolski.pl/fp/index.php?film=123423> [cit. 2024-12-14].

KNIHOVNIČKA ČTYŘLÍSTEK. *Sherlock Holmes.* Online. Dostupné z:

<https://chrz.wz.cz/?stranka=2112> [cit. 2024-11-01].

MD CREATIVE. *Mały Sherlock.* Online. Dostupné z: <https://mdcreative.pl/maly-sherlock/>

[cit. 2025-02-22].

MD CREATIVE. *Sherlock Holmes, genialny detektyw.* Dostupné z:

<https://mdcreative.pl/genialny-detektyw/> [cit. 2025-02-22].

NAKLADATELSTVÍ KANOPA. *Sherlock Holmes.* Online. Dostupné z:

<https://www.kanopa.cz/sherlock-holmes/> [cit. 2025-02-07].

NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY. Online katalog Národní knihovny ČR.

Dostupné z: https://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=nkc

OBEC PŘEKLADATELŮ. *Anticena skřípec*. Online. Dostupné z:

<http://www.obecprekladatelu.cz/anticena-skripec.htm> [cit. 2024-02-09].

SLOVENSKÁ NÁRODNÁ KNIŽNICA. Online katalóg slovenskej národnej knižnice.

Dostupné z: <https://chamo.kis3g.sk/search/query?theme=snk>

WYDAWNICTWO TANDEM. *Sherlock Holmes*. Online. Dostupné z: <https://wydawnictwo-tandem.pl/seria/sherlock-holmes/> [cit. 2025-02-22].

AUDIOVIZUÁLNÍ ZDROJE

Dr. House, 2. řada, 7. epizoda, Lovci. TV, Nova, 22. září 2024. Dostupné také z:

<https://www.skyshowtime.com/cz/stream/tv/dr.-house/5ba14070-79b1-3165-a528-c7a346f7c233/seasons/2/episodes/lovci-episode-7/4b5258c9-7200-3afb-ac0b-a0c3ef55877b>

Dr. House, 3. řada, 21. epizoda, Rodina. TV, Nova, 21. října 2023. Dostupné také z:

<https://www.skyshowtime.com/cz/stream/tv/dr.-house/5ba14070-79b1-3165-a528-c7a346f7c233/seasons/3/episodes/rodina-episode-21/64ca2467-60ea-30c7-9f37-07457a9c9f5e>

Dr. House, 4. řada, 10. epizoda, Je to báječná lež. TV, Nova, 2. září 2024. Dostupné také z:

<https://www.skyshowtime.com/cz/stream/tv/dr.-house/5ba14070-79b1-3165-a528-c7a346f7c233/seasons/4/episodes/tova-e-edna-prekrasna-lza-episode-10/6724f2c5-36e4-33cb-afde-4910d9e1ae62>

Dr. House, 5. řada, 11. epizoda, Radujme se, veselme se. TV, Nova, 11. září 2024. Dostupné

také z: <https://www.skyshowtime.com/cz/stream/tv/dr.-house/5ba14070-79b1-3165-a528-c7a346f7c233/seasons/5/episodes/radost-za-sveta-episode-11/f07d2161-da5c-3dd9-9143-132f8f728d67>

Hříchy pro pátera Knoxe, 9. epizoda, Mezi námi děvčaty. TV, ČT1, 29. září 2024. Dostupné

také z: <https://www.csfd.cz/film/111267-hrichy-pro-patera-knoxe/488161-mezi-nami-devcaty/prehled/>

Na kolejích čeká vrah [film]. Režie a scénář Josef MACH. ČSR: Filmové studio Barrandov, 1970.

Slovácko sa nesúdí, 1. řada, 2. epizoda, Polénko. TV, ČT1, 4. července 2024. Dostupné také z:

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/893032-slovacko-sa-nesudi/375451650420002/>

Tři vejce do skla [film]. Režie Martin FRIC. ČSR: Československý státní film, 1937.

Upír ve věžáku [film]. Režie Ludvík RÁŽA. ČSR: Československá televize Praha, 1979.

Vím, že jsi vrah... [film]. Režie a scénář Petr SCHULHOFF. ČSR: Filmové studio Barrandov, 1971.

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK

Obrázek 1 Synopticko-pulzační model	59
---	----

PŘÍLOHY

Příloha A – česká a slovenská vydání románu <i>The Hound of the Baskervilles</i>	69
Příloha B – kánon Sherlocka Holmese	72
Příloha C – <i>Sherlock Holmes Story</i> Rudolfa Čechury	76
Příloha D – rozhlasové holmesiády z pořadu Meteor	77
Příloha E – holmesovské komiksy Rudolfa Čechury publikované ve <i>Čtyřlístku</i>	82
Příloha F – edice Příběhy Sherlocka Holmese	84
Příloha G – edice Fantastický Sherlock Holmes	86

Příloha A – česká a slovenská vydání románu *The Hound of the Baskervilles*

- DOYLE, Arthur Conan. *Pes z Baskervillu*. Karel KUKLA (překlad). Praha: Svět zvířat, 1903.
- DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. Josef PACHMAYER (překlad). Sidney PAGET (ilustrace). Praha: Josef R. Vilímek, 1905.
- DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. Josef PACHMAYER (překlad). Sidney PAGET (ilustrace). Praha: Josef R. Vilímek, 1925.
- DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. Josef PACHMAYER (překlad). Sidney PAGET (ilustrace). Praha: Josef R. Vilímek, 1935.
- DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. Alfonz BEDNÁR (překlad). Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1957.
- DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. František GEL (překlad). Praha: SNKLHU, 1958.
- DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. František GEL (překlad). Karel VACA (ilustrace). Praha: SNDK, 1964.
- DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. Alfonz BEDNÁR (překlad). In DOYLE, Arthur Conan. *Dobrodružství Sherlocka Holmesa 3*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1965.
- DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. František GEL (překlad). Karel VACA (ilustrace). Praha: SNDK, 1966.
- DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. Alfonz BEDNÁR (překlad). In DOYLE, Arthur Conan. *2x Sherlock Holmes*. Bratislava: Mladé letá, 1968.
- DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. František GEL (překlad). Karel VACA (ilustrace). Praha: Albatros, 1969.
- DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. František GEL (překlad). Praha: Albatros, 1969.
- DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. František GEL (překlad). Josef HOCHMAN (ilustrace). In DOYLE, Arthur Conan. *Údolí strachu*. Praha: Mladá fronta, 1974.
- DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. František GEL (překlad). Karel VACA (ilustrace). Praha: Albatros, 1978.
- DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. Alfonz BEDNÁR (překlad). In DOYLE, Arthur Conan. *Štúdia v červenom*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1981.
- DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. Alfonz BEDNÁR (překlad). Bratislava: Mladé letá, 1993. ISBN 80-06-00456-0.
- DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. František GEL (překlad). Adolf BORN (ilustrace). Praha: Albatros, 1997. ISBN 80-00-00571-9.
- DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. František GEL (překlad). Brno: Jota, 2000. ISBN 80-7217-109-7.

DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. Alfonz BEDNÁR (překlad). Bratislava: Belimex, 2001. ISBN 80-85327-90-2.

DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. Alfonz BEDNÁR (překlad). In DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský : Údolie hrôzy : Štúdia v červenom*. Bratislava: Petit Press, 2006. ISBN 80-85585-88-X.

DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. Josef PACHMAYER (překlad). Praha: XYZ, 2009. ISBN 978-80-7388-145-0.

DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. Josef PACHMAYER (překlad). Praha: Millennium, 2009. ISBN 978-80-86201-53-5.

DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. František GEL (překlad). In DOYLE, Arthur Conan. *Další případy Sherlocka Holmese*. Praha: Československý spisovatel, 2011. ISBN 978-80-87391-55-6.

DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. Alfonz BEDNÁR (překlad). In DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský : Údolie hrôzy : Štúdia v červenom*. Bratislava: Slovart, 2011. ISBN 978-80-556-0265-3.

DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. Josef PACHMAYER (překlad). In DOYLE, Arthur Conan. *3x Sherlock Holmes*. Praha: XYZ, 2012. ISBN 978-80-7388-700-1.

DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. Josef PACHMAYER (překlad). Praha: Dobrovský, 2014. ISBN 978-80-7390-142-4.

DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. František GEL (překlad). Praha: Naše vojsko, 2014. ISBN 978-80-206-1235-9.

DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. Josef PACHMAYER (překlad). Praha: XYZ, 2016. ISBN 978-80-7505-297-1.

DOYLE, Arthur Conan. *Baskervillský pes*. Richard PODANÝ (překlad). Praha: Odeon, 2016. ISBN 978-80-207-1723-8.

DOYLE, Arthur Conan. *Pes rodu Baskervillovcov*. Ján KAMENISTÝ (překlad). Julo NAGY (ilustrace). Bratislava: SnowMouse publishing, 2017. ISBN 978-80-89465-29-3.

DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. Alfonz BEDNÁR (překlad). In DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský : Údolie hrôzy : Štúdia v červenom*. Bratislava: Slovart, 2019. ISBN 978-80-556-4044-0.

DOYLE, Arthur Conan. *Baskervillský pes*. Richard PODANÝ (překlad). Praha: Odeon, 2021. ISBN 978-80-207-2011-5.

DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. Josef PACHMAYER (překlad). Praha: Dobrovský, 2021. ISBN 978-80-277-0312-8.

DOYLE, Arthur Conan. *Pes rodu Baskervillů*. Věra KLÁSKOVÁ (překlad). Voznice: Leda, 2021. ISBN 978-80-7335-749-8.

DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. Josef PACHMAYER (překlad). Martin MRÁZIK (ilustrace). Praha: XYZ, 2022. ISBN 978-80-7683-109-4.

DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. Josef PACHMAYER (překlad). Praha: XYZ, 2022. ISBN 978-80-7683-102-5.

Pozn.:

Uvedený výčet zohledňuje pouze kompletní (tj. nekrácené) prozaické texty v českém a slovenském jazyce. Uvedena nejsou různá grafická zpracování či komiksové verze, a to ani převyprávění či jakkoli jinak upravovaný původní text. Z tohoto důvodu jsou jako celek z výčtu vyřazeny i texty, které se objevily ve dvojjazyčných publikacích, kde často docházelo ke zmíněnému typu úprav.

Veškeré uvedené bibliografické údaje byly převzaty z online katalogu Národní knihovny ČR, souborného katalogu České republiky a Online katalogu SNK dostupných na webových adresách:

NKC: https://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=nkc

SKC: https://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=skc

SNK: <https://chamo.kis3g.sk/search/query?theme=snk>

Příloha B – kánon Sherlocka Holmese

A Study in Scarlet (román)

A Study in Scarlet (Studie v šarlatové), 1887 v Beeton's Christmas Annual

- První české vydání: Pozdní pomsta. Překlad Josef BÍLÝ. JUDr. Edvard J. Baštyř a spol., 1905.

The Sign of Four (román)

The Sign of Four (Podpis čtyř), 1890 v Lippincott's Magazine

- První české vydání: Znamení čtyř. Překlad Jan FRANČA. Pražské noviny, 1905.

The Adventures of Sherlock Holmes (povídková sbírka)

A Scandal in Bohemia (Skandál v Čechách), červenec 1891 v The Strand Magazine

- První české vydání: Skandální příhoda. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1906.

The Red-Headed League (Spolek ryšavců), srpen 1891 v The Strand Magazine

- První české vydání: Liga zrzavých. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1906.

A Case of Identity (Případ totožnosti), září 1891 v The Strand Magazine

- První české vydání: Případ podivuhodné záměny totožnosti. Překlad Josef Pachmayer. Josef R. Vilímek, 1906.

The Boscombe Valley Mystery (Záhada Boscombského údolí), říjen 1891 v The Strand Magazine

- První české vydání: Tajemství údolí boscombského. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1906.

The Five Orange Pips (Pět pomerančových jadérek), listopad 1891 v The Strand Magazine

- První české vydání: Příhoda s pěti pomerančovými jádérky. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1906.

The Man with the Twisted Lip (Ohyzdný žebrák), prosinec 1891 v The Strand Magazine

- První české vydání: Muž se zkřiveným rtem. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1906.

The Adventure of the Blue Carbuncle (Modrá karbunkule), leden 1892 v The Strand Magazine

- První české vydání: Modrý korund. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1906.

The Adventure of the Speckled Band (Strakatý pás), únor 1892 v The Strand Magazine

- První české vydání: Skvrnitý pás. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1906.

The Adventure of the Engineer's Thumb (Inženýrův palec), březen 1892 v The Strand Magazine

- První české vydání: Inženýrův palec. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1906.

The Adventure of the Noble Bachelor (Urozený ženich), duben 1892 v The Strand Magazine

- První české vydání: Modrý korund. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1906.

The Adventure of the Beryl Coronet (Berylová korunka), květen 1892 v The Strand Magazine

- První české vydání: Berylový diadém. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1906.

The Adventure of the Copper Beeches (Dům U měděných buků), červen 1892 v The Strand Magazine

- První české vydání: Zvláštní příhoda ve venkovském síle. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1906.

The Memoirs of Sherlock Holmes (povídková sbírka)

The Adventure of Silver Blaze (Stříbrný lysáček), prosinec 1892 v The Strand Magazine

- První české vydání: Stříbrný paprsek. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1906.
The Adventure of the Yellow Face (Žlutá tvář), únor 1893 v The Strand Magazine
- První české vydání: Žlutá tvář. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1906.
The Adventure of the Stockbroker's Clerk (Makléřův úředník), březen 1893 v The Strand Magazine
- První české vydání: Bankéřův příručí. Překlad Josef Pachmayer. Josef R. Vilímek, 1906.
The Adventure of the Gloria Scott (Gloria Scottová), duben 1893 v The Strand Magazine
- První české vydání: „Gloria Scott“. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1906.
The Adventure of the Musgrave ritual (Musgraveský rituál), květen 1893 v The Strand Magazine
- První české vydání: Musgraveský rituál. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1906.
The Adventure of the Reigate Squires (Reigateské panstvo), červen 1893 v The Strand Magazine
- První české vydání: Reigateské panstvo. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1906.
The Adventure of the Crooked Man (Mrzák), červen 1893 v The Strand Magazine
- První české vydání: Plukovníkův hřích. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1906.
The Adventure of the Resident Patient (Domácí pacient), srpen 1893 v The Strand Magazine
- První české vydání: Domácí pacient. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1906.
The Adventure of the Greek Interpreter (Řecký tlumočník), září 1893 v The Strand Magazine
- První české vydání: Řecký tlumočník. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1906.
The Adventure of the Naval Treaty (Námořní smlouva), říjen-listopad 1893 v The Strand Magazine
- První české vydání: Námořní smlouva. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1906.
The Final Problem (Poslední případ), prosinec 1893 v The Strand Magazine
- První české vydání: Závěrečný problém. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1906.

The Hound of the Baskervilles (román)

The Hound of the Baskervilles (Pes baskervillský), srpen 1901 – duben 1902 v The Strand Magazine

- První české vydání: Pes z Baskervillu. Překlad Karel KUKLA. Svět zvířat, 1903.

The Return of Sherlock Holmes (povídková sbírka)

The Adventure of the Empty House (Prázdný dům), září 1903 v Collier's Weekly

- První české vydání: Příhoda v prázdném domě. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1907.

The Adventure of the Norwood Builder (Stavitel z Norwoodu), říjen 1903 v Collier's Weekly

- První české vydání: Stavitelovo dobrodružství. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1907.

The Adventure of the Dancing Men (Tančící figurky), prosinec 1903 v Collier's Weekly

- První české vydání: Tančící mužící. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1907.

The Adventure of the Solitary Cyclist (Osamělá cyklistka), prosinec 1903 v Collier's Weekly

- První české vydání: Dobrodružství cyklistky. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1907.

- The Adventure of the Priory School (Škola v Priory), leden 1904 v Collier's Weekly
- První české vydání: Dobrodružství v soukromé škole. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1907.
- The Adventure of Black Peter (Černý Petr), únor 1904 v Collier's Weekly
- První české vydání: Dobrodružství Černého Petra. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1907.
- The Adventure of Charles Augustus Milverton (Charles Augustus Milverton), březen 1904 v Collier's Weekly
- První české vydání: Affera Karla Augusta Milvertona. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1907.
- The Adventure of the Six Napoleons (Šest Napoleonů), duben 1904 v Collier's Weekly
- První české vydání: Příhoda se šesti Napoleony. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1907.
- The Adventure of the Three Students (Tři studenti), červen 1904 v The Strand Magazine
- První české vydání: Dobrodružství tří studentů. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1907.
- The Adventure of the Golden Prince-Nez (Zlatý skřípec), červen 1904 v The Strand Magazine
- První české vydání: Dobrodružství se zlatým skřípcem. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1907.
- The Adventure of the Missing Three-Quarter (Zmizelý hráč ragby), srpen 1904 v The Strand Magazine
- První české vydání: Pohřešovaný. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1907.
- The Adventure of the Abbey Grange (Opatské sídlo), září 1904 v The Strand Magazine
- První české vydání: Příhoda v Abbey Grange. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1907.
- The Adventure of the Second Stain (Druhá skvrna), prosinec 1904 v The Strand Magazine
- První české vydání: Druhá skvrna. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1907.
- The Valley of Fear (román)**
- The Valley of Fear (Údolí strachu), září 1914 – květen 1915 v The Strand Magazine
- První české vydání: Údolí bázňe. Překlad Karel WEINFURTER. F. Slaboch, 1922.
- His Last Bow (povídková sbírka)**
- The Adventure of the Wisteria Lodge (Vila Vistárie), srpen 1908 v Collier's Weekly
- První české vydání: Drama ve vile Wistaria Lodge. Překlad neznámý. E. Beaufort, 1909.
- The Adventure of the Cardboard Box (Lepenková krabice), leden 1893 v The Strand Magazine
- První české vydání: Lepenková krabice. Překlad Josef PACHMAYER. Josef R. Vilímek, 1906.
- The Adventure of the Red Circle (Rudý kruh), březen–duben 1911 v The Strand Magazine
- První české vydání: Dobrodružství „Rudého kruhu“. Překlad Bohumil DOBROVOLNÝ. J. Hokr, 1926.
- The Adventure of the Bruce-Partington Plans (Bruce-Partingtonovy dokumenty), prosinec 1908 v The Strand Magazine
- První české vydání: Dobrodružství s Bruce-Parting plány. Překlad Bohumil DOBROVOLNÝ. J. Hokr, 1926.
- The Adventure of the Dying Detective (Umírající detektiv), listopad 1913 v Collier's Weekly

- První české vydání: Dobrodružství umírajícího detektiva. Překlad Bohumil DOBROVOLNÝ. J. Hokr, 1926.

The Disappearance of Lady Frances Carfax (Nezvěstná šlechtična), prosinec 1911 v The Strand Magazine

- První české vydání: Záhadné zmizení lady Carfaxové. Překlad Oskar REINDL. Tožička, 1923.

The Adventure of The Devil's Foot (Ďáblovo kopyto), prosinec 1910 v The Strand Magazine

- První české vydání: Dobrodružství „Ďáblova drápu“. Překlad neznámý. J. Hokr, 1927.

His Last Bow: The War Service of Sherlock Holmes (Poslední poklona), září 1917 v The Strand Magazine

- První české vydání: Poslední dobrodružství. Překlad neznámý. J. Hokr, 1927.

The Case-Book of Sherlock Holmes (povídková sbírka)

The Adventure of the Illustrious Client (Vznešený klient), listopad 1924 v Collier's Weekly

- První české vydání: Vznešený klient. Překlad Eva KONDRYSOVÁ. Mladá fronta, 1975.

The Adventure of the Blanched Soldier (Voják bílý jako stěna), říjen 1926 v Liberty

- První české vydání: Voják bílý jako stěna. Překlad Eva KONDRYSOVÁ. Mladá fronta, 1975.

The Adventure of the Mazarin Stone (Mazarinův drahokam), říjen 1921 v The Strand Magazine

- První české vydání: Mazarinův drahokam. Překlad Eva KONDRYSOVÁ. Mladá fronta, 1975.

The Adventure of the Three Gables (Dům U tří štítů), září 1926 v Liberty

- První české vydání: Dům U tří štítů. Překlad Eva KONDRYSOVÁ. Mladá fronta, 1975.

The Adventure of the Sussex Vampire (Upír v Sussexu), leden 1924 v The Strand Magazine

- První české vydání: Upír v Sussexu. Překlad Eva KONDRYSOVÁ. Mladá fronta, 1975.

The Adventure of the Three Garridebs (Tři Garridebové), říjen 1924 v Collier's Weekly

- První české vydání: Tři Garridebové. Překlad Eva KONDRYSOVÁ. Mladá fronta, 1975.

The Problem of Thor Bridge (Záhada na Thorském mostě), únor–březen 1922 v The Strand Magazine

- První české vydání: Záhada na Thorském mostě. Překlad Eva KONDRYSOVÁ. Mladá fronta, 1975.

The Adventure of the Creeping Man (Šplhající muž), březen 1923 v The Strand Magazine

- První české vydání: Šplhající muž. Překlad Eva KONDRYSOVÁ. Mladá fronta, 1975.

The Adventure of the Lion's Mane (Lví hříva), listopad 1923 v Liberty

- První české vydání: Lví hříva. Překlad Eva KONDRYSOVÁ. Mladá fronta, 1975.

The Adventure of the Veiled Lodger (Podnájemnice v závoji), leden 1927 v Liberty

- První české vydání: Podnájemnice v závoji. Překlad Eva KONDRYSOVÁ. Mladá fronta, 1975.

The Adventure of the Shoscombe Old Place (Na starém zámku v Shoscombe), březen 1927 v Liberty

- První české vydání: Dobrodružství v Shoscombe Old Place. Překlad J. STYBLÍK. Svět v obrazech, 1965.

The Adventure of the Retired Colourman (Barvíř na penzi), prosinec 1926 v Liberty

- První české vydání: Barvíř na penzi. Překlad Eva KONDRYSOVÁ. Mladá fronta, 1975.

Příloha C – *Sherlock Holmes Story* Rudolfa Čechury

- Sherlock Holmes Story 1. *Věda a technika mládeži*, 1968, roč. 22, č. 5, s. 166.
- Sherlock Holmes Story 2. *Věda a technika mládeži*, 1968, roč. 22, č. 6, s. 202.
- Sherlock Holmes Story 3. *Věda a technika mládeži*, 1968, roč. 22, č. 7, s. 240.
- Sherlock Holmes Story 4. *Věda a technika mládeži*, 1968, roč. 22, č. 8, s. 274.
- Sherlock Holmes Story 5. *Věda a technika mládeži*, 1968, roč. 22, č. 9, s. 315.
- Sherlock Holmes Story 6. *Věda a technika mládeži*, 1968, roč. 22, č. 10, s. 351.
- Sherlock Holmes Story 7. *Věda a technika mládeži*, 1968, roč. 22, č. 11, s. 387.
- Sherlock Holmes Story 8. *Věda a technika mládeži*, 1968, roč. 22, č. 12, s. 419.
- Sherlock Holmes Story 9. *Věda a technika mládeži*, 1968, roč. 22, č. 13, s. 441.
- Sherlock Holmes Story 10. *Věda a technika mládeži*, 1968, roč. 22, č. 15, s. 530.
- Sherlock Holmes Story 11. *Věda a technika mládeži*, 1968, roč. 22, č. 16, s. 567.
- Sherlock Holmes Story. In *Nikdo nemá alibi*. Praha: Práce, 1969, s. 88-109.

Příloha D – rozhlasové holmesiády z pořadu Meteor

Brilianty lorda Sandwiche

- Sherlock Holmes: Bohumil Záhorský
- Dr. Watson: Jaromír Spal
- Režie: Karel Weinlich
- Námět: Waław Gołembowicz
- Premiéra: 7. 7. 1965

Pohlednice z Brightonu

- Sherlock Holmes: Bohumil Záhorský
- Dr. Watson: Jaromír Spal
- Režie: Karel Weinlich
- Námět: Waław Gołembowicz
- Premiéra: 1965

Opilý pavouk

- Sherlock Holmes: Bohumil Záhorský
- Dr. Watson: Jaromír Spal
- Režie: Karel Weinlich
- Námět: Waław Gołembowicz
- Premiéra: 1965

Pekelný stroj

- Sherlock Holmes: Bohumil Záhorský
- Dr. Watson: Jaromír Spal
- Režie: Karel Weinlich
- Námět: Waław Gołembowicz
- Premiéra: 1965

Až do úplného konce

- Sherlock Holmes: Bohumil Záhorský
- Dr. Watson: Jaromír Spal
- Režie: Karel Weinlich
- Námět: Waław Gołembowicz
- Premiéra: 1965

Sherlock Holmes a případ s houbami

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš
- Dr. Watson: Jaromír Spal
- Režie: Karel Weinlich
- Námět: Rudolf Čechura
- Premiéra: 1977

Sherlock Holmes a případ s včelou

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš
- Dr. Watson: Jaromír Spal
- Režie: Karel Weinlich
- Námět: Rudolf Čechura
- Premiéra: 24. 9. 1977

Sherlock Holmes a záhadné zmizení trpaslíka (někdy též Sherlock Holmes a případ záhadného zmizení)

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš
- Dr. Watson: Jaromír Spal
- Režie: Karel Weinlich
- Námět: Rudolf Čechura
- Premiéra: 15. 10. 1977

Sherlock Holmes a případ s ptáky

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš
- Dr. Watson: Jaromír Spal
- Režie: Karel Weinlich
- Námět: Rudolf Čechura
- Premiéra: 22. 10. 1977

Sherlock Holmes a případ s brouky

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš
- Dr. Watson: Jaromír Spal
- Režie: Karel Weinlich
- Námět: Rudolf Čechura, Miroslav Šlapal
- Premiéra: 29. 10. 1977

Sherlock Holmes a akvárium (někdy též Sherlock Holmes a případ s LSD)

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš
- Dr. Watson: Jaromír Spal
- Režie: Karel Weinlich
- Námět: Rudolf Čechura
- Premiéra: 1979

Sherlock Holmes a případ s pavouky

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš
- Dr. Watson: Jaromír Spal
- Režie: Karel Weinlich
- Námět: Rudolf Čechura
- Premiéra: 1. 9. 1979

Sherlock Holmes a vyděrači

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš
- Dr. Watson: Jaromír Spal
- Režie: Ladislav Rybišar
- Námět: Rudolf Čechura
- Premiéra: 22. 9. 1979

Sherlock Holmes a expert

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš
- Dr. Watson: Miloš Kopecký
- Režie: Karel Weinlich
- Námět: Rudolf Čechura
- Premiéra: 12. 12. 1981

Sherlock Holmes a ovčí sýr

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš
- Dr. Watson: Jiří Adamíra
- Režie: Karel Weinlich
- Námět: Rudolf Čechura
- Premiéra: 4. 12. 1982

Sherlock Holmes a případ s čtverzubcem (někdy též Sherlock Holmes a případ s Fugu)

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš
- Dr. Watson: Josef Bláha
- Režie: Jiřina Martínková
- Námět: Rudolf Čechura
- Premiéra: 25. 5. 1985

Sherlock Holmes a záhadný hlas

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš

- Dr. Watson: Jiří Císler
- Režie: Jan Uhrin
- Námět: Rudolf Čechura
- Premiéra: 4. 1. 1986

Sherlock Holmes a smrt na střeše

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš
- Dr. Watson: Jiří Císler
- Režie: Karel Weinlich
- Námět: Rudolf Čechura, Miroslav Šlapal
- Premiéra: 13. 12. 1986

Sherlock Holmes a případ s homolící

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš
- Bez Dr. Watsona
- Režie: Karel Weinlich
- Námět: Rudolf Čechura
- Premiéra: 1987

Sherlock Holmes a případ s homo ludens (někdy též Sherlock Holmes a krádež kamejí)

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš
- Dr. Watson: Jiří Císler
- Režie: Karel Weinlich
- Námět: Josef Kleibl
- Premiéra: 1987

Sherlock Holmes a případ s homolící

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš
- Bez Dr. Watsona
- Režie: Karel Weinlich
- Námět: Rudolf Čechura
- Premiéra: 1987

Sherlock Holmes a Watsonův případ

- Premiéra: 1987

Sherlock Holmes a případ s Lví hřívou

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš
- Dr. Watson: Jiří Císler
- Režie: Karel Weinlich
- Námět: Arthur Conan Doyle
- Premiéra: 17. 1. 1987

Sherlock Holmes a případ Codex Euricianus.

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš
- Dr. Watson: Jiří Císler
- Režie: Karel Weinlich
- Námět: Josef Kleibl
- Premiéra: 24. 1. 1987

Sherlock Holmes a případ s motýly hilesia

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš
- Dr. Watson: Jiří Císler
- Režie: Jan Uhrin
- Námět: Josef Kleibl
- Premiéra: 31. 1. 1987

Sherlock Holmes a pavouci

- Premiéra: 1988

Sherlock Holmes a podivná známka (někdy též *Sherlock Holmes a vražda v zahradě*).

- Premiéra: 1988

Sherlock Holmes a případ s třeboňskými kapry

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš
- Dr. Watson: Jiří Císler
- Režie: Karel Weinlich
- Námět: Rudolf Čechura
- Premiéra: 1988

Sherlock Holmes a rybářská rovnice

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš
- Dr. Watson: Jiří Císler
- Režie: Jiřina Martínková
- Námět: Rudolf Čechura
- Premiéra: 9. 4. 1988

Sherlock Holmes a kočičí záhada (někdy též *Sherlock Holmes a kočičí bohyně*).

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš
- Dr. Watson: Jiří Císler
- Režie: Jiřina Martínková
- Námět: Josef Kleibl
- Premiéra: 3. 12. 1988

Sherlock Holmes a případ podivné známky (někdy též *Sherlock Holmes a sbírka miniatur*)

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš
- Dr. Watson: Jiří Císler
- Režie: Jiřina Martínková
- Námět: Rudolf Čechura
- Premiéra: 10. 12. 1988

Sherlock Holmes a případ dvou houslistů (někdy též *Sherlock Holmes a případ Stradivari*)

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš
- Bez Dr. Watsona
- Režie: Jiřina Martínková
- Námět: Rudolf Čechura
- Premiéra: 7. 10. 1989

Sherlock Holmes a případ s houbami.

- Sherlock Holmes: Svatopluk Beneš
- Dr. Watson: Jiří Císler
- Režie: Karel Weinlich
- Námět: Rudolf Čechura
- Premiéra: 1990

Sherlock Holmes a pavor nocturnus

- Sherlock Holmes: Kamil Halbich
- Dr. Watson: Miroslav Táborský
- Režie: Vlado Rusko
- Námět: Josef Kleibl
- Premiéra: 2. 9. 2017

Pozn.:

Uvedený výčet byl vyhotoven především za pomoci údajů z internetových „stránek přátel rozhlasových her a mluveného slova vůbec“ Panáček v říši mluveného slova, který je dostupný na adrese: <http://mluveny.panacek.com/>.

Některé z uvedených údajů jsme taktéž srovnali s příslušným záznamem z archivu Českého rozhlasu.²⁶⁴

Dovolujeme si v této souvislosti také upozornit, že podobný výčet, který uvádí Petr Vyhlídka ve své *Holmesianě*²⁶⁵, není zdaleka kompletní, a navíc obsahuje větší množství faktografických nepřesností.

²⁶⁴ ČESKÝ ROZHLAS. *Josef Kleibl: Pavor nocturnus a další vědecké případy Sherlocka Holmese*. Online. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/josef-kleibl-pavor-nocturnus-a-dalsi-vedecke-pripady-sherlocka-holmese-8820994> [cit. 2024-11-16].

²⁶⁵ VYHLÍDKA, Petr. *Holmesiana* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, 2014 [cit. 2024-07-23]. Dostupné z: <http://web2.mlp.cz/koweb/00/04/03/48/75/holmesiana.pdf>.

Příloha E – holmesovské komiksy Rudolfa Čechury publikované ve *Čtyřlístku*

1. Sherlock Holmes a případ s včelou (Čtyřlístek č. 118 – Perníková chaloupka, 1984)
2. Sherlock Holmes a případ s trpaslíkem (Čtyřlístek č. 119 – Pes na stopě, 1984)
3. Sherlock Holmes a případ s králíkem (Čtyřlístek č. 121 – Bruchnička to zařídí, 1984)
4. Sherlock Holmes a případ podivného houbaře (Čtyřlístek č. 122 – Muší kapky, 1984)
5. Sherlock Holmes a případ mrtvých ryb (Čtyřlístek č. 124 – Záhadný bolid, 1984)
6. Sherlock Holmes a případ s pavoukem (Čtyřlístek č. 128 – Regata na Blaťáku, 1985)
7. Sherlock Holmes a případ vloupání (Čtyřlístek č. 130 – Ostrov delfinů, 1985)
8. Sherlock Holmes a případ v Londýně (Čtyřlístek č. 131 – Velká paseka, 1985)
9. Sherlock Holmes a podezřelý kluk (Čtyřlístek č. 132 – Bezpečná cesta, 1985)
10. Sherlock Holmes a případ s kolem (Čtyřlístek č. 133 – O zlatou harpunu, 1985)
11. Sherlock Holmes a případ čtyř svědků (Čtyřlístek č. 134 – Příšera z jezera, 1986)
12. Sherlock Holmes a golfový případ (Čtyřlístek č. 136 – Jak chytit zloděje, 1986)
13. Sherlock Holmes a případ v Guilfordu (Čtyřlístek č. 138 – MIŠ, 1986)
14. Sherlock Holmes a deštivý případ (Čtyřlístek č. 139 – Parádní číslo, 1986)
15. Sherlock Holmes a prapravnuk (Čtyřlístek č. 141 – Na koštěti, 1986)
16. Sherlock Holmes a přepadení v Soho (Čtyřlístek č. 143 – Zelená je tráva, 1987)
17. Sherlock Holmes a případ bez pachatele (Čtyřlístek č. 144 – Velké čarování, 1987)
18. Sherlock Holmes a bezradná policie (Čtyřlístek č. 147 – Cesta do neznáma, 1987)
19. Sherlock Holmes a lukostřelci (Čtyřlístek č. 154 – Akce pěnkava, 1988)
20. Sherlock Holmes a Liga zrzavých (Čtyřlístek č. 156 – Duchu, jsi tu?, 1988)
21. Sherlock Holmes a pozorný svědek (Čtyřlístek č. 158 – Vlak do Oklahomy, 1988)
22. Sherlock Holmes a případ v Čechách (Čtyřlístek č. 161 – Nebezpečný míč, 1989)
23. Sherlock Holmes a případ dvou zmizelých (Čtyřlístek č. 164 – Únos, 1989)
24. Sherlock Holmes a případ pěti kuchařů (Čtyřlístek č. 167 – Výlet pro čtyři, 1989)
25. Sherlock Holmes a psí duch (Čtyřlístek č. 170 – Ztraceni v čase, 1990)
26. Sherlock Holmes a polední případ (Čtyřlístek č. 175 – Hospodáři, 1990)
27. Sherlock Holmes a případ Watsonova synovce (Čtyřlístek č. 178 – Elá hop!, 1990)
28. Sherlock Holmes a případ zmizelého psa (Čtyřlístek – Vánoční příběhy, 1990)

Pozn.:

Při sestavování tohoto výčtu jsme mimo vlastní praktické rešerše, která byla možná zejména díky portálu Národní digitální knihovny (<https://ndk.cz/>), využili dvou zdrojů, a to seznamů, jejichž autory jsou Ivo Fencel²⁶⁶ a Petr Vyhlídka²⁶⁷.

Na rozdíl od zmíněných seznamů však u komiksu patnáctého uvádíme správný název „Sherlock Holmes a praprávnu“. Fencel s Vyhlídkou vycházeli z názvu, který byl uveden na deskách daného čísla *Čtyřlístku*, kde je uvedeno pouze jedno „pra“. Pokud se však podíváme do hlavičky samotného komiksu, nalezneme zde „pra“ dvě.

Veškeré uvedené komiksy jsou taktéž volně dostupné v PDF formátu na internetu, a to díky projektu Městské knihovny v Praze, která roku 2009 ve spojitosti s vydáním digitalizované verze Doylova Kánonu na svém webu zpřístupnila jako samostatné soubory i všechny Čechurovy komiksy.²⁶⁸

²⁶⁶ KNIHOVNIČKA ČTYŘLÍSTEK. *Sherlock Holmes*. Online. Dostupné z: <https://chrz.wz.cz/?stranka=2112> [cit. 2024-11-01].

²⁶⁷ VYHLÍDKA, Petr. *Holmesiana* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, 2014 [cit. 2024-11-01]. Dostupné z: <http://web2.mlp.cz/koweb/00/04/03/48/75/holmesiana.pdf>.

²⁶⁸ ČESKÁ TELEVIZE. *Sherlock Holmes od A. C. Doyle i ze Čtyřlístku je volně ke stažení*. Online. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/kultura/sherlock-holmes-od-a-c-doyle-i-ze-ctyrlistku-je-volne-ke-stazeni-193143> [cit. 2024-11-03].

Příloha F – edice Příběhy Sherlocka Holmese

1. DOYLE, Arthur Conan. *Studie v šarlatové; Podpis čtyř*. Jan ZÁBRANA a Vladimír HENZL (překlad). Brno: Jota, 1997.
2. DOYLE, Arthur Conan. *Dobrodružství Sherlocka Holmese*. Zora WOLFOVÁ (překlad). Brno: Jota, 1997.
3. DOYLE, Arthur Conan. *Vzpomínky na Sherlocka Holmese*. Jan ZÁBRANA (překlad). Brno: Jota, 1998.
4. DOYLE, Arthur Conan. *Pes baskervillský*. František GEL (překlad). Brno: Jota, 2000.
5. DOYLE, Arthur Conan. *Návrat Sherlocka Holmese*. František JUNGWIRTH (překlad). Brno: Jota, 1998.
6. DOYLE, Arthur Conan. *Údolí strachu*. Jan ZÁBRANA (překlad). Brno: Jota, 1998.
7. DOYLE, Arthur Conan. *Poslední poklona Sherlocka Holmese*. Eva KONDRYSOVÁ (překlad). Brno: Jota, 1999.
8. DOYLE, Arthur Conan. *Z archivu Sherlocka Holmese*. Eva KONDRYSOVÁ (překlad). Brno: Jota, 1999.
9. WATSON, John H.²⁶⁹ *Sherlock Holmes a Ohnivý démon*. Jaromír KLUBÍČKO (překlad). Brno: Jota, 1998.
10. GOŁEMBOWICZ, Waclaw. *Chemické případy Sherlocka Holmese*. Irena DVOŘÁKOVÁ (překlad). Brno: Jota, 2005.
11. MEYER, Nicholas. *Prokletí Sherlocka Holmese*. Jan MATTUŠ (překlad). Brno: Jota, 2000.
12. MILLETT, Larry. *Sherlock Holmes a vraždy v ledovém paláci*. Jaromír KLUBÍČKO (překlad). Brno: Jota, 2000.
13. THOMAS, Donald. *Utajené příběhy Sherlocka Holmese*. Petr VEJSLÍK (překlad). Brno: Jota, 2001.
14. HALL, Robert Lee. *Sherlock Holmes odchází*. Jaromír KLUBÍČKO (překlad). Brno: Jota, 2001.
15. THOMSON, J. V. *Tajné dokumenty Sherlocka Holmese*. Jaromír KLUBÍČKO (překlad). Brno: Jota, 2001.
16. THOMAS, Donald. *Sherlock Holmes a mlčení Spravedlnosti*. Jan MATTUŠ a Petr VEJSLÍK (překlad). Brno: Jota, 2002.
17. VANNEMAN, Alan. *Sherlock Holmes a Obří krysa ze Sumatry*. Petr PÁLENSKÝ (překlad). Brno: Jota, 2002.

²⁶⁹ Pseudonym Larryho Milletta.

18. EDWARDS, Martin P.²⁷⁰ *Sherlock Holmes na cestách*. Brno: Jota, 2004.
19. BUGGÉ, Carole. *Sherlock Holmes a bezhlavý mnich*. Jan MATTUŠ (překlad). Brno: Jota, 2006.
20. ROBERTS, Barrie. *Smrt bankéře Crosbyho*. Hana PLŠKOVÁ (překlad). Brno: Jota, 2003.
21. Kolektiv autorů. *Je to vražda, milý Watsoně!* Petr PÁLENSKÝ (překlad). Brno: Jota, 2003.
22. ROBERTS, Barrie. *Sklizeň smrti*. Hana PLŠKOVÁ (překlad). Brno: Jota, 2004.
23. DOYLE, Arthur Conan. *Zapomenuté případy Sherlocka Holmese*. Petr PÁLENSKÝ (překlad). Brno: Jota, 2004.
24. ROBERTS, Barrie. *Zákon Devítky*. Hana PLŠKOVÁ (překlad). Brno: Jota, 2005.
25. DAVIES, David Stuart. *Dvojí hra na Baker Street*. Lenka BĚLKOVÁ (překlad). Brno: Jota, 2006.
26. GARCIA, Bob. *Závěť Sherlocka Holmese*. Jiří ŽÁK (překlad). Brno: Jota, 2006.
27. Kolektiv autorů. *Stíny nad Baker Street*. Michaela PEKÁRKOVÁ a Zuzana RENDLOVÁ. Brno: Jota, 2007.
28. BARING-GOULD, William S. *Sherlock Holmes z Baker Street*. Jan SLÁDEK (překlad). Brno: Jota, 2006.
29. MACEK, Petr. *Golemův stín*. Brno: Jota, 2007.
30. Kolektiv autorů. *Vraždy na Baker Street*. Hana PLŠKOVÁ (překlad). Brno: Jota, 2007.
31. Kolektiv autorů. *Duchové na Baker Street*. Lívie BENCKOVÁ a Petr CAJTHAML (překlad). Brno: Jota, 2007.

²⁷⁰ Pseudonym Martina Petišky.

Příloha G – edice Fantastický Sherlock Holmes

1. ADAMS, Guy. *Sherlock Holmes a Boží dech*. Alžběta VARGOVÁ (překlad). Praha: Dobrovský, 2021.
2. (dosud nevyšlo)
3. (dosud nevyšlo)
4. MANN, George. *Sherlock Holmes a ztracená závět'*. Šárka KRÁLÍKOVÁ (překlad). Praha: Dobrovský, 2022.
5. (dosud nevyšlo)
6. (dosud nevyšlo)
7. LOVEGROVE, James. *Sherlock Holmes a myslící stroj*. Robert ČAPEK (překlad). Praha: Dobrovský, 2018.
8. (dosud nevyšlo)
9. LATHAM, Mark A. *Sherlock Holmes a krvavá zrada*. Šárka KRÁLÍKOVÁ (překlad). Praha: Dobrovský, 2022.
10. LOVEGROVE, James. *Sherlock Holmes a labyrint smrti*. Šárka KRÁLÍKOVÁ (překlad). Praha: Dobrovský, 2023.
11. SCOTT, Cavan. *Sherlock Holmes a pláč nevinných*. Šárka KRÁLÍKOVÁ (překlad). Praha: Dobrovský, 2023.
12. KYME, Nick. *Sherlock Holmes a nesmrtelný muž*. Marek ČTRNÁCT (překlad). Praha: Dobrovský, 2024.
13. LATHAM, Mark A. *Sherlock Holmes a rudá věž*. Ondřej FRÜHBAUER (překlad). Praha: Dobrovský, 2020.
14. LOVEGROVE, James. *Sherlock Holmes a d'áblův prach*. Marek ČTRNÁCT (překlad). Praha: Dobrovský, 2024.
15. (dosud nevyšlo)
16. (dosud nevyšlo)
17. (dosud nevyšlo)
18. (dosud nevyšlo)
19. (dosud nevyšlo)
20. (dosud nevyšlo)
21. (dosud nevyšlo)

RÉSUMÉ

This bachelor's thesis examines the reception of Arthur Conan Doyle's detective stories about Sherlock Holmes and Dr. John Watson in Eastern Europe, focusing on the period from the end of World War II to the fall of the Iron Curtain in 1991. The thesis explores how these stories were published, received, and adapted in the politically controlled literary environment of the Soviet bloc, with special attention given to Czechoslovakia and Poland. Through an analysis of publishing practices, critical responses, and cultural adaptations, it investigates the extent to which Doyle's detective fiction was able to thrive despite ideological restrictions. Particular emphasis is placed on *The Hound of the Baskervilles*, one of the most frequently published and adapted Holmesian works in the region.

The thesis is structured into several chapters. The first chapter provides an in-depth analysis of the characters of Sherlock Holmes and Dr. Watson, exploring their literary origins, inspirations, and cultural impact. It examines how Doyle's protagonists were influenced by earlier detective figures, such as Edgar Allan Poe's C. Auguste Dupin, and how they, in turn, shaped subsequent fictional characters. Following chapters investigate the historical development of Holmesian narratives in Czechoslovakia, comparing pre-war, socialist, and post-socialist publishing trends. A separate chapter offers a comparative overview of the reception of Doyle's works in Poland, highlighting the similarities and differences between the two cultural contexts.

To analyze the reception of Doyle's works, the thesis applies the synoptic-pulsation model of literature, developed by Peter Zajac and further refined by Dalibor Tureček. This model provides insight into the alternating phases of stability and transformation in literary development, helping to contextualize shifts in reception over time. Additionally, the thesis employs methods of publishing history analysis, reception studies, and comparative literary analysis. It examines how Soviet-era censorship influenced the availability and interpretation of Doyle's detective fiction.

One of the key areas of focus is the impact of political ideology on the perception and distribution of Holmesian stories. The thesis investigates whether certain stories were censored, altered, or omitted due to their ideological content. It explores how detective fiction, often associated with Western individualism and rationalism, was received in a socialist cultural context that favored collective narratives. Furthermore, it considers the fluctuating popularity of detective literature under different political regimes and the role of state-controlled publishing houses in shaping readers' access to Doyle's works.

Beyond textual analysis, the thesis also examines the presence of Holmesian narratives in Czech and Slovak popular culture. It explores the extent to which adaptations, pastiches, and parodies contributed to the detective's cultural legacy in the region. This includes radio plays, films, and literary works inspired by Arthur Conan Doyle, as well as original Czech detective stories influenced by his narrative style.

In its conclusion, the thesis provides a broader perspective on the resilience of Doyle's detective fiction in Eastern Europe despite political and ideological constraints. It contributes to discussions on literary reception, censorship, and the transformation of Western literature in socialist societies. By highlighting the strategies through which classic detective fiction was mediated and reinterpreted in a politically controlled environment, the thesis offers new insights into the intersection of literature, ideology, and cultural adaptation in 20th-century Eastern Europe.